

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEŽEL — ZDRUŽITE SE!

Danes na
5. strani:

NA MEJI
RENTABILNOSTI
IN IZGUB

Sobota, 3. februarja 1962
Štev. 4, leto XX

V OKVIRU

Kadarkoli razmišljam o kranjskem, slovenskem samozadovoljstvu, se spomnim zgoče karikature Hinka Smrekarja, Cankarjevega sodobnika in prijatelja. Poznal je takratne majhne, mizerne razmere v naši ožji domovini. Ideal in samozadovoljstvo takratnega Kranjca je bila klobasa, gnjat, polič vina. Če je imel to, je bil z vsem zadovoljen. Danes se je njegov ideal od kulinarčnih dobrot verjetno pomaknil k tehniki. Ostalo pa mu je zadovoljstvo, da je priden, marljiv in daleč pred vsemi. In prav o tem pretranim samozadovoljstvu bi rad zapisal nekaj besed.

Brez dvoma je res, da ima slovenska industrijska proiz-

like v kvaliteti, ceni, zunanji opremi in obliki skoraj ni. Skoraj enak je rezultat na nekaterih področjih lesno predelovalne industrije, enostavnejših oblik pohištva.

Najbrž bi lahko našli še nekaj primerov, toda bodi dovolj. Bolj važno kot to — koliko primerov imamo, je — da obstajajo, da se z vsakim dnem večajo. Toda, da ne bo nespornazuma. Ne gre pri tem za to, ali nova industrija napreduje, ali je to prav in koristno za naše gospodarstvo. Problem je v tem, da je začela zaradi samozadovoljstva stagnirati kvaliteta slovenske proizvodnje, da je to posledica oportunitizma, konservativnih pogledov, nekritičnosti in zdrave želje

SODOBNA POVEST O ZADOVOLJNEM KRANJCU

vođnja spričo daljše tradicije, delovnih izkustev, smisla za organizacijo prednosti pred industrijo, ki je šele nastala. Toda zdi se mi, da nekateri naši direktorji, vodje proizvodnih obratov in tudi delavski sveti to prednost preveličujejo.

Poglejmo nekaj zgornjih primerov, ki kažejo, da je ta prednost, kar je povsem razumljivo, vsak dan manjša. Še več — na nekaterih področjih je ta prednost popolnoma skopnela in smo že v zaostanku.

V Ljubljani, na primer, že veliko žena, ki hočejo biti sodobno in elegantno obute, redno kupuje čevlje nekaterih tovarn čevljev iz Hrvaške in Srbije. Ob vsej naši razvitosti in tradiciji v tej industriji so znali drugod bolje prisluhniti želji in okusu sodobnega potrošnika.

Podoben rezultat dobimo na področju konfekcije. Tudi v tekstilu že imamo primere, ko z nekaterimi vrstami blaga zaostajamo. Kupcu je danes že skoraj vseeno, katere znamke radijski sprejemnik kupi. Raz-

po napredu. Davek za takšno mrtvilo in samozadovoljstvo bomo plačali vsi skupaj. Plačujemo ga kot potrošniki, ker dobimo na trgu slabše, manj kvalitetno in manj lično blago. Občutili bomo te posledice tudi na zunanjem tržišču. In če smo se zavestno odločili, da se moramo vključiti v mednarodno delitev dela, potem tega ne bomo dosegli s koeficienti, z izvoznimi premijami in olajšavami, ampak predvsem s kvaliteto proizvodnje, z njeno ceno.

V pogojih mednarodne konkurence organizirajo tuja podjetja obveščevalne službe, vohunijo, preprodajo načrte, vzgledujejo se po zunanji obliki in tehničnih rešitvah. Vse to počenjajo z željo po čimboljšem plasmaju, hočejo za vsako ceno ustreči potrošniku, da bi bil z izdelkom zadovoljen, da bi ga kupil.

Pri njih ni samozadovoljstva, ni uspanja na tradiciji, na uspehih v preteklosti. Uspeh je jutrišnji dan! Zakaj bi moralo biti pri nas drugače?

-vit

EN DAN MED GOZDARJI GOZDNEGA OBRATA RAVNIK NA NOTRANJSKEM

DELAJO PRIDNO, ODLOČATI PA NE SMEJO

Ravnik na Notranjskem, kjer je sedež enega izmed šestih obratov gozdnega gospodarstva Ljubljana, leži sredi gozdov, dober kilometer vstran od železniške postaje Platin pri Rakeku. Tamkajšnji kolektiv, ki povprečno šteje 70 članov, skrbi za 2800 hektarov gozdov na območju lo-gaške in cerkniške občine. Ti gozdovi so sorazmerno bogati, obrat Ravnik pa najrentabilnejši med vsemi obrati ljubljanskega gozdnega gospodarstva. Kolektiv obrata Ravnik v zadnjem času vse bolj odločno zahteva, da bi centralni delavski svet prepustil njihovemu in ostalim obratom — to je ekonomskim enotam — več stvarnih pravic.

Po sedanjih pravilih podjetja lahko obrati — ekonomske enote sprejmejo in potrdijo le gospodarski plan, poslovnik in periodični obračun enote. Lahko tudi kupujejo zaščitna sredstva za delavce, toda le v okviru kvote, ki jo določa centralni delavski svet. Razen šefa obrata lahko samostojno sprejemajo in odpustajo delavce ter izvolijo razne komisije. Vse ostale pristojnosti (v pravilih podjetja je napisano 49 točk) si je pridržal centralni delavski svet.

Če to upoštevamo, so razumljive težnje gozdarjev z Ravnika. Njihovo področje je najbolj bogato, sredstva pa se skoraj v celoti odteka drugam. V zadnjih letih, odkar delajo v sklopu ljubljanskega podjetja (prej so bili pod Postojno), so na tem področju urejali samo ceste, dalj so jim tri motorke, star hlev in šupo pa preuredili v veliko skupno spalnico ter menzo. Te zadnje investicije za družbeni standard so znesle nekaj več kot tri milijone, njihov obrat pa ustvari tretjino skup-

ne realizacije podjetja — lani 700 milijonov.

Gozdarji z Ravnika sicer priznavajo, da sami niso nič doprinesli k temu, če slučajno upravljajo z bogatimi gozdovi. Kajti tudi gozdarji obrata v Trbovljah, kjer je slab gozd, niso krivi, da je tako. Toda poslovanje slabših obratov (zaradi takih gozdov, ne zavoljo slabega dela) bi morda lahko uredili s prelivanjem sredstev biološke amortizacije iz obrata v obrat, medtem ko bi vse sklade kljub vsemu lahko decentralizirali. Tako bi obrati lahko vodili samostojno politiko nagrajevanja, medtem ko bi s pogodbenimi odnosi reševali razna investicijska vprašanja. Tudi potem bi obratom še ostala sredstva sklada skupne porabe, s katerimi bi samostojno reševali standard in delovne pogoje zaposlenih. Na obratu Ravnik se na primer delavci zelo zanimajo za nakup mopedov in motornih žag. Da podjetje nima sredstev, da bi jim omogočilo kredit, ko so morili drugod, enostavno ne morejo razumeti — saj vendar de-

lajo na najbogatejšim obratu!

Vse te želje in zahteve nemara še ne bi bile tako glasne, če ne bi bila na papirju za ljubljanski okraj predvidena večja reorganizacija sedanjih kmetijskih in gozdnih gospodarstev ter raznih drugih podjetij v res velik kombinat. Ob teh glasovih so se nekako predramili tudi kolektivi obratov gozdnega gospodarstva Ljubljana. Začeli so razpravljati o svoji perspektivi in možnostih obratov, če bi se priključili kombinatu, če bi se osamosvojili ali pa priključili kakemu bližnjemu lesnopredelovalnemu podjetju. Ob tem pa so delavci spoznali, kaj vse se skriva v besedici »odločanje« in da take pravice doma, na svojem obratu še nimajo! Obrat Ravnik je bil pri teh razpravah najglasnejši, ker bi mu v vsakem primeru pač najboljše kozalo.

Najsi bo tako ali drugače — obrati GG Ljubljana so se na skupnem sestanku zedinili, da ostanejo združeni v sedanjem sestavu in da o kakršni koli priključitvi h komerkoli brez jasne računic sploh ne bodo razpravljali. Da pa bi bolj živela demokratičnost pri odločanju, da bi samoupravni organi ekonomskih enot dobili večje pristojnosti, bodo spremenili pravila podjetja in verjetno že letos izvedli vse ostale potrebne spremembe.

Decentralizacija samoupravljanja, do katere pri Gozdnem gospodarstvu Ljubljana pravzaprav prihaja, torej ni več daleč. Prve razprave po obratih tudi

kažejo, da se proizvajalci ne bodo zadovoljili zgolj z deklaracijami, ampak da bodo zahtevali in znali uveljaviti dejanske pravice pri gospodarjenju in odločanju.

Tudi gozdarji na Ravniku, ki — tako kot ostali — pridno delajo, odločati pa ne smejo — bodo prišli do svojih pravic in do večje samostojnosti. Verjetno ne bodo mogli takoj uresničiti vseh svojih želja in načrtov. Toda lahko bodo začeli gospodariti in to je njihova želja in njihov cilj.

M. GOVEKAR

mo, potem to delamo zaradi tega, ker so pokazali svoje slabosti, a nepopolni pravilniki so zavora vseh sprostitev, demokratičnih odnosov in samoupravljanja. Ob tem pa seveda ne mislimo, da imamo že vse pogoje, da pravilnike v najkrajšem obdobju približamo našim idealom. Marsikaj je še nepreverjenega, nedodelanega. In ravno zato je potrebna zavestna mobilizacija vseh sil, da se te pomanjkljivosti postopoma odpravljajo, da se izkušnje prenašajo in praksa izboljšuje.

Vsak, navidezno še tako majhen napredek v tej smeri pomeni ogromno materialno in etično pridobitev. V njej se postopoma sprošča ustvarjalnost, vse več je delavcev proizvajalcev in upravljalcev, ki so postavljeni pred nove probleme in naloge. In v tem, kolikšne bodo njihove operativne možnosti, koliko bodo imeli dejanskih pravic in pristojnosti, kolikšna bo njihova materialna zainteresiranost in nagrada, v tem so tudi izražene glavne možnosti napredka. Tako se torej gospodarjenje in samoupravljanje čedalje bolj povezuje v neločljivo celoto. In kdorkoli trdi: Pri nas dobro gospodarimo, nimamo pa razvitega samoupravljanja, tem čedalje manj verjamemo. Lahko so dosegli velike uspehe v dose-danjih pogojih, ne bodo pa napravili pomembnega napredka, če bodo vztrajali pri starem, če bodo prisegali na sistem organizacije, dosežanega nagrajevanja, različnih sistemov pručevanja na delovnem mestu, ki jim sicer ne gre odrekati zaslug.

Če potemtakem ugotavljamo, da smo s pravilniki dosegli velik napredek, da se je z njimi marsikaj v kolektivih sprostil, postavilo na pravo mesto in če ob tem hkrati trdimo, da smo na začetku poti, da s pravilniki, ki smo jih v lanskem letu marsikje naglo, drugje tudi formalno sprejeli, da so še pomanjkljivi, če jih s te strani vrednoti-

zirati vse sile, da bomo konec leta z istim optimizmom in zupanjem, kot ga pričakujemo, tudi zaključili.

Predvsem: ali ima ta optimizem stvarne osnove? Vsekakor jih ima. Njegova pglavna moč ni samo v tem, da verjame vanj, da si želimo nadaljnje demokratizacije upravljanja, bolj stimulativnega nagrajevanja. Osnove za optimizem so dejanske notranje rezerve, so v sprostitvi demokratičnega mehanizma upravljanja, ki mora zdaj znati odkriti in izkoristiti te rezerve.

Če potemtakem ugotavljamo, da smo s pravilniki dosegli velik napredek, da se je z njimi marsikaj v kolektivih sprostil, postavilo na pravo mesto in če ob tem hkrati trdimo, da smo na začetku poti, da s pravilniki, ki smo jih v lanskem letu marsikje naglo, drugje tudi formalno sprejeli, da so še pomanjkljivi, če jih s te strani vrednoti-

mo, potem to delamo zaradi tega, ker so pokazali svoje slabosti, a nepopolni pravilniki so zavora vseh sprostitev, demokratičnih odnosov in samoupravljanja. Ob tem pa seveda ne mislimo, da imamo že vse pogoje, da pravilnike v najkrajšem obdobju približamo našim idealom. Marsikaj je še nepreverjenega, nedodelanega. In ravno zato je potrebna zavestna mobilizacija vseh sil, da se te pomanjkljivosti postopoma odpravljajo, da se izkušnje prenašajo in praksa izboljšuje.

Zavzemanje za čimboljše gospodarske, družbene rešitve, je pogoj napredka. Izkušnje preteklega obdobja pa kažejo, da marsikje še nismo izkoristili vseh možnosti, ki so bile že danes. Se pravi: Tudi v danih pogojih je še obilo možnosti, »zrak« znotraj delovnih kolektivov, ki bi jih morali izkoristiti v letošnjem letu. To bi bila vsekakor bolj smotrna usmeritev, bila bi v skladu z našimi težnjami, pravo nasprotje tiste, ki še vedrj v zastareli administrativni miselnosti, da je glavna naloga — zavzemati se za takšne administrativne ukrepe in olajšave, ki bi najbolj stimulirale posameznih panog in podjetij, ampodjetja. Zato so bile ponekod še vse premočno poudarjene težnje po takih rešitvah in olajšavah, ki bi jih bilo mogoče reševati z izmenjavo predpisov. S

tem, ko smo se zavzemali za smotrno dopolnitev sistema, za njegovo skladnost, smo imeli opravka s težnjami, da bi iskali administrativne rešitve in olajšave, ki so pravo nasprotje sistemu.

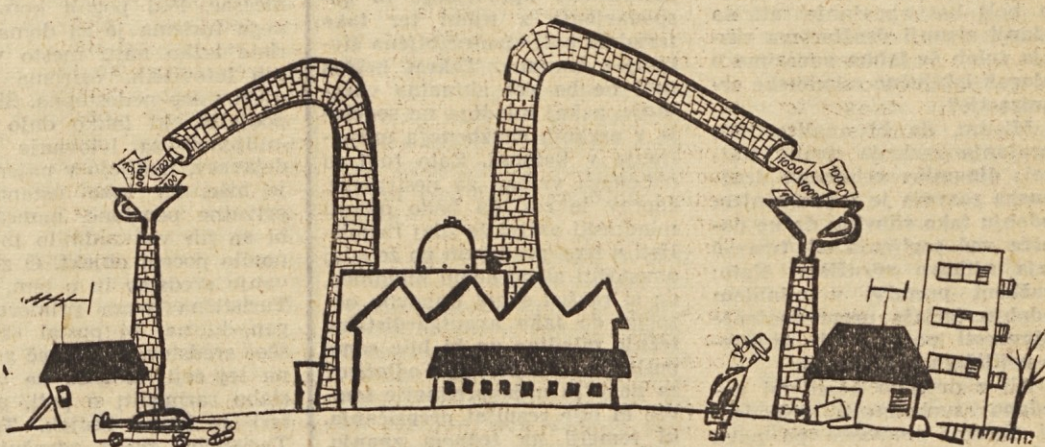
Ob tem pa kaže povedati, da zavzetost zavestnih sil v sindikatih ni pomenila boja za administrativne olajšave za vsako ceno, ni pomenila boja za trenutne ali trajnejše olajšave posameznih panog in podjetij ampak je pomenila predvsem zavzetost za takšne rešitve, ki bi omogočale čimbolj pravične startne osnove pri novem gospodarskem sistemu, rešitve, ki so logična izpeljava načelno jasno zastavljenih ciljev naše nadaljnje demokratizacije. Za takšne rešitve se bomo zavzemali tudi v bodoče, ne glede na to, če pomenijo trenutno zmanjševanje ugodnosti posameznih panog, kajti naš pogled ni uprt zgolj v današnji, ampak predvsem v jutrišnji dan.

Razumljivo pa je, da se vsiljuje tudi vprašanje: Sindikati se bodo morali bolj operativno lotevati nalog, če bodo hoteli doseči uspehe v krajšem obdobju. Ob tem pa — za kakšno operativnost gre? Ali za predpisovanja ali za konkretno pomoč pri razrešitvi problemov?

Predvsem — operativnost (če že rabimo ta, verjetno ne najboljši izraz) ni mišljena kot posedanje v pisarnah, branje evidenčnih obrazcev, pridiganje in podobno. Pri tem mislimo na konkretno družbeno operativnost. Ali drugače povedano — ne gre nam za propagando splošnih idej o demokraciji in samoupravljanju, ampak nam gre pri tem za to, da s prepričevanjem, mobilizacijo sil v delovnih kolektivih, v komuni in drugod pomagamo te splošne ideje realizirati v praksi. Možnost njihove realizacije pa je seveda različna in zato ni šablon. In ravno zato, ker ni šablon, ker ni do kraja preverjenih izkušenj, ravno zato je potrebna operativna — ali morda bolje — neposredna pomoč vsem proizvajalcem. Ker so še nekeje obstali na mestu, drugod še odlašajo in se ozirajo za svetlimi vzori, ker se še vsi delovni kolektivi niso odločno zavzeli za uresničitev naprednih zamisli, ravno zato je ta neposredna pomoč toliko bolj potrebna.

V letošnjem letu čakajo delovne kolektive težke gospodarske naloge. Izvršiti jih bo mogoče z dosledno mobilizacijo vseh sil, izkoristiti bo treba vse notranje in razpoložljive rezerve. Bitko je treba začeti že v začetku leta, da bo tako novi gospodarski sistem dobil svojo najbolj močno in tehnološko oporo tudi v gospodarskih rezultatih. Kajti čedalje bolj jasno postaja, da so najboljše družbene, hkrati tudi najboljše ekonomske rešitve.

VINKO TRINKAUS

Kako si občinski Janezek zamišlja združevanje podjetij

Karikatura: MILAN MAVER

Predsednica GO SZDL Vida Tomšič, predsednica OK LMS Francka Strmole in predsednik organizacijske komisije pri GO SZDL Janez Zemljarič v razgovoru med odmorom na VII. kongresu Ljudske mladine Slovenije.

RAZMIŠLJANJE PO VII. KONGRESU LJUDSKE MLADINE SLOVENIJE

ASOCIACIJE NA KONGRESNO TEMO

Teden dni je tega, kar je zaključil z delom VII. kongresa Ljudske mladine Slovenije. Njegovo gradivo je tako obširno, da ga ni mogoče zajeti v enem samem prispevku. Namesto tega nekaj utrinkov iz beležnice novinarja, ki je spremljal delo kongresa v eni izmed treh komisij — v komisiji »Mladina v gospodarstvu in komuniki«.

Pa naj se zdi še tako čudno in nesmiselno, vendar mislim, da letošnji kongres slovenske mladine ni prav nič mladinski, mladinski namreč v tem, da bi posegal v izolirano problematiko tako imenovane »generacije pred vrati«. Namesto tega pa delegati globoko posegajo zdaj v problematiko ekonomskega in družbenega razvoja, razpravljajo o povsem proizvodnih problemih posameznih gospodarskih organizacij, zdaj spet obravnavajo — načelno in konkretno — posledice novega gospodarskega sistema, novih načel o delitvi dohodka, sistema neposrednega upravljanja in gospodarjenja, skratka, analiza na široko in spet v detajlih osvetljuje porajajoče se odnose na prav vseh toriščih ekonomskega in družbenega razvoja. A tega ni mogoče pripisati naključju. Francka Strmole je v svojem referatu na VII. kongresu dejala...

...Naloge mladine se v proizvodnji razlikujejo od ostalih delavcev-proizvajalcev v tem, da od njih vsi pričakujemo, da se bodo odločno in dosledno borili za uveljavljanje načel delitve dohodka po delu, za dvig proizvodnosti, za resnično delavsko samoupravljanje, ki naj zajema slehernega člana delovnega kolektiva...

In če si je še do nedavna organizacija Ljudske mladine prizadevala odgovoriti na vprašanje, kako v čim večji meri vključiti mlade proizvajalce v samoupravne organe in kako pri tem doseči, da bi njihova izvolitev in seveda tudi sodelovanje v teh organih ne bila zgolj formalnost, pa zdaj to vprašanje že nekaj časa ni več aktualno. Ne morda zaradi tega, ker so poslednje statistike razkrile, da število mladih v organih delavskega samoupravljanja stalno narašča, pač pa zaradi tega, ker je prenos pravic in dolžnosti upravljanja in gospodarjenja na neposredne proizvajalce dal tako mladim kot starim enake pravice in dolžnosti.

To misel potrjujejo diskusije mnogih delegatov, in katerih vsebino bi bilo moč rezimirati v naslednji trditvi: kjer so že prenesli pravice in dolžnosti upravljanja na neposredne proizvajalce in kjer so že uveljavili nekatera nova načela v delitvi dohodka, tam tudi nasprotja med starimi in mladimi niso več tako ostra, mladini se ni treba več boriti za njeno mesto v sistemu upravljanja — kot je bil to primer v obdobju administrativnega gospodarjenja — saj je to zdaj njena splošno veljavna pravica in dolžnost, povsod tam se tudi sicer v medsebojnih odnosih porajajo nove vrednote. In takoj ob tem novo spoznanje, ki pa si ga mladina na svojem kongresu zastavlja bolj kot vprašanje: ali na sedanji stopnji družbenega razvoja snoh še lahko govorimo o nalogah izključno mladinske organizacije?

Mislím, da bi analiza tega vprašanja razkrila dveje. Najprej: dinamika celotnega družbenega razvoja je v poslednjem obdobju tako silovita, da ne dopušča več cepljenja sil, temveč terja njihovo združitve. Nato: družbeni premiki v minulem obdobju terjajo prevrednotenje dejavnosti posameznih družbeno-političnih organizacij.

Ali z drugimi besedami povedano: svobodnejši gospodarski sistem, predvsem pa nova načela v delitvi dohodka in pre-

nos pravic in dolžnosti upravljanja na neposredne proizvajalce pogloblja in razširja dejavnost mladinske organizacije. V čem konkretno se skrivajo te nove naloge, kongres se ni dal odgovoriti — niti ga bržčas ne bo mogel dati. Pač zato, ker se te naloge skrivajo v stoterih inacicah vse od povsem proizvodnih problemov, večanja storilnosti, ekonomičnosti poslovanja, izpopolnjevanja sistema delitve dohodka pa do uveljavljanja novih odnosov, skrbi za družbeni standard... Potemtakem premik nazaj: od splošnega mladinskih problemov v širšo družbeno problematiko.

Zato je tudi ena izmed osnovnih tez VII. kongresa mladine Slovenije, da se mladinski aktivni ne morejo več zapirati v meje svojih delovnih kolektivov temveč da se morajo njihova prizadevanja usmeriti v širšo družbeno skupnost, v komunio. Pri tem pa je Milan Strban v svoji diskusiji odkril...

...Če pogledamo podatke iz šoštanjske občine, vidimo, da je v svetih in komisijah občinskega ljudskega odbora od 117 članov le pet mladincev in da šteje občinski ljudski odbor 54 odbornikov, med njimi pa ni nobenega mladince. Vendar mislim, da pri tem naša občina ni osamljena in da bi lahko v Sloveniji našli še veliko podobnih primerov...

Tako se nehoti vsiljujejo vprašanja: zakaj mladina ni izkoristila zborov volivcev, da bi lahko reševala svoje in splošno družbene pogoje, zakaj je njen prispevek v organih družbenega upravljanja v družbenih službah in javnih ustanovah, v stanovskih skupnostih, hišnih svetih, v svetih in komisijah ter drugih organih upravljanja občinskih ljudskih odborov še vedno majhen... Ali pa ni ta trditve v protislovju z vse večjo demokratizacijo vsega družbenega življenja in krepitvijo komunio kot osnovne celice razvoja?

Nekateri menijo, da je vse to posledica podcenjevanja mladine, češ da v teh organizmih upravljanja nima česa prispevati. Drugi spet iščejo vzroke v sebi: mladina si ni znala izboriti svojega mesta v družbenem življenju komunio, ker je pogosto morala molčati zaradi svojega preutesnjenega obzorja splošne, družbeno-ekonomske, idejno-politične, strokovne razgledanosti. In priznati je treba, da imajo eni in drugi svoj prav.

Ze sedanja delitev dohodka med gospodarskimi organizacijami in družbo pa je mladino zainteresirala, da aktivno sodeluje v organih družbenega upravljanja. Razvoj pa bo v prihodnje bržčas prinesel še bolj demokratičen sistem formiranja družbenih sredstev, še bolj demokratično upravljanje in gospodarjenje z njimi ter tako terjati še bolj »podružbeno življenje« komunio. Takrat bržčas tudi ne bo več aktualno vprašanje, zakaj mladina ne sodeluje v organih družbenega upravljanja v komunio. Zato tudi ni nobenega vzroka za nestrpnost, čeprav je res, da bodo morali mladinski aktivni že zdaj razmišljati o tem, predvsem pa že zdaj omogočiti slehernemu mladincu, da si razširi svoja duhovna obzorja, da tako avantgardistične težnje mladine ne bi bile samo posledica intuitivnih odločitev za novo in najnaprednejše temveč bi bile rezultat prepričanja, ki temelji na trdnem znanju.

BOJAN SAMARIN

POMENEK V TOVARNI ČIPK IN VEZENIN NA BLEDU

Gospodarjenje brez kreditov

Menda je na Gorenjskem edinole Tovarna čipk in vezenin na Bledu tisto srečno podjetje, ki gospodari izključno s svojimi sredstvi. Čeprav je to manjši kolektiv, ki šteje le okrog 80 delavcev, je z lastnimi silami dosegel tisto, kar naj bi sčasoma dosegla vsa podjetja — namreč zagotovil si je dovolj lastnih sredstev za nemoteno proizvodnjo in razširjeno poslovanje.

Če pogledamo v zaključne račune tega podjetja za več let nazaj, bomo videli, da je proizvodnja nenehno rasla, z njo pa so se večali skladi in osebni dohodki. Indeks, ki so primerjaval med dvema poslovnima letoma, so vsklajeni, kot menda nikjer drugje.

V tem podjetju izdelujejo čipke in vezenine, ki so na trgu zelo iskano blago. Zato bi morda kdo dejal, da so ugodni tržni pogoji zagotovili kolektivu dovolj sredstev za sklad obratnih sredstev, za vse ostale sklade in še povrh skoraj 50 milijonov dinarjev, s katerimi so si sezidali nove tovarniške in upravne prostore. To je delna resnica.

Težave, s katerimi se je kolektiv boril dolga leta, so ga izučile, da je začel varčevati in se zanašati le na svoje sile in notranje rezerve. Že pred desetimi leti so delavci sklenili, da se odpovejo dobičku. Podobne sklepe so sprejeli še večkrat. S tem so seveda nabrali precej sredstev, ki so jih namenili za nabavo novih strojev, žal pa jih niso dobili. Na občini so jim rekli: »Kam pa boste postavili stroje, če pa nimate primernih prostorov?« In s stroji ni bilo nič!

Kolektiv se je odločil: Zgradili bomo prostore z denarjem, ki smo ga hranili za stroje, potem bomo pa počasi prihranili denar še za stroje. Danes že stoji mična tovarnica, za katero ni banka dala niti dinarja kredita.

Prostori so novi, v njih pa tako stari stroji, da podjetje zanje ne plačuje več amortizacije. Sredstva, ki s tem ostanejo kolektivu, pa so namenili izključno za sklade. Morda prav tu tiči osnova uspeha — kolektiv nikoli ni imel prevelikih želja za visokimi osebnimi dohodki.

Toda naj še omenim, da tudi novi pravilniki o delitvi čistega dohodka sledi dobrim, starim vzledom, saj v »Čipkah« delijo 60 % na osebne dohodke in kar 40 % na sklade. Tako so lani ustvarili 190 milijonov bruto produkta, okrog 60 milijonov čistega dohodka: za sklade so namenili blizu 21 milijonov dinarjev, ostalo pa za osebne dohodke. To sicer niso velike številke, vendar je njihova delitev toliko bolj zanimiva.

SE NIKOLI NISO NAJELI KREDITA ZA OBRATNA SREDSTVA

Dandanes so v gospodarskih organizacijah gotovo največji

problem prav obratna sredstva. Za »Čipke« to ne velja, saj so vsa leta do sedaj vlagali v ta sklad toliko sredstev, kolikor so le mogli. Politika bank pri dajanju raznih kreditov jih je opozorila, da je denar, ki ga ustvarijo sami, največ vreden in edinole zanesljiv vir za nikoli dovolj bogate sklade podjetja. Njihov sklad obratnih sredstev je danes 42 milijonov dinarjev, še lani pa je bil skoraj za 9 milijonov manjši. Ker pa se vedno pri vsaki navedbi vprašamo — zakaj, povejmo, da je kolektiv pri taki delitvi dohodka namenil to čedno vsoto za obratna sredstva. Da pa podjetje res ne bi bilo nikoli v težavah za obratna sredstva, pazijo na to, da bi imeli čim manjšo zalogo končnih in nedokončanih izdelkov.

Za končne izdelke se ne bojijo, saj tistih 2,500.000 metrov čipk in 1,500.000 metrov raznih vezenin, kolikor jih izdelajo na leto, kupci naravnost razgrabijo in bi podjetje moralo izdelati še nekajkrat več blaga, če bi hotelo zadostiti tržišču. Torej, končni izdelki jim zaradi povpraševanja tržišča ne vežejo obratnih sredstev. Nedokončana proizvodnja prav tako ne! Takole so rešili ta problem.

V oddelku, kjer se začne tehnološki proces za izdelavo čipk, navadno ne naredijo dovolj, da bi zadostili oddelku končne izdelave. Nekaj delavk bi bilo tako precej časa brez dela, ali najmanj, kar bi se zgodilo — imele bi premalo dela. Zato so v podjetju za nekaj dni v mesecu uvedli tretjo izmeno, na katero pa prihajajo delavke iz oddelka končne izdelave. Delovni proces nemoteno teče, ker so delavke priučene na vse faze dela. Tako v nekaj dneh naredi tretja izmena toliko izdelkov, da gre do delavke spet v končni oddelk in izdelajo, kar se je nabralo. Prav v tej rešitvi, pri kateri se opirajo le na svoje notranje rezerve, prihranijo največ.

PROIZVODNI PROGRAM JE ODRAZ POVPRASEVANJA

Proizvodnja Tovarne čipk in vezenin je navadno že vnaprej prodana, vendar zaradi tega še ni rečeno, da ni podjetju potrebno pametno planiranje. Letne proizvodne plane izdelujejo le na osnovi zahtev in povpraševanj stalnih kunccev. Sedaj delajo okrog devetdeset različnih vzorcev čipk, lahko bi jih še več, vendar tržišče novega ne

zahteva, ker že s tako bogatim izborom zadostijo slehernemu — še tako izbirnemu kupcu. Nove artikole bi vnesli le, če bi to terjalo tržišče. Realni proizvodni plani niso nikoli nič drugega, kot ocenitev zmogljivosti strojev in delavcev in nadrobna analiza tržišča.

IN NAČRTI?

V podjetju imajo samo eno željo — dobiti devizna sredstva za nove stroje. Podjetje ne izvaža, ker še domačih potreb ne more pokriti, zato seveda ne ustvarja deviznih sredstev. V kolektivu so se odločili, da bi pa le vsaj za nabavo novih strojev najeli nekaj kredita. Pa ga niso dobili! Takale je ta reč: dobili bi lahko vzhodna devizna sredstva, s katerimi pa ne morejo

kupiti strojev, ker te države takih strojev sploh ne delajo; na zahodu pa bi dobili najmodernejše stroje, s katerimi bi lahko občutno povečali proizvodnjo, pa ustreznih deviz ne dobijo! Če ne gre že vse naenkrat, pravijo v podjetju, pa bi radi kupovali stroj za strojem, vsako leto nekaj, vse z lastnimi sredstvi — a tudi to ne gre. Tako le upajo, da bosta novi bančni sistem in ustanovitev poslovne gospodarske banke uredila sčasoma tudi to vprašanje in omogočila gospodarskim organizacijam najeti kredite ali dobiti potrebna devizna sredstva, s katerimi bi nabavili stroje, predvsem tiste, ki bi hitro povrnili vložena sredstva.

VLADO ERJAVŠEK

OBRATNA AMBULANTA TOVARNE VERIG V LESCAH NE SME ZDRAVITI DRUGIH ZAVAROANCEV

NERAZUMLJIVA PREPOVED

Že nekajkrat je javna razprava v časopisih načela problem obratnih ambulant in svobodne izbire zdravnikov. Ker pa je to vprašanje še vedno aktualno, ker nanj še vedno nismo v celoti odgovorili, je prav, da ga znova načnemo. Tokrat ob konkretnih težavah obratne ambulante Tovarne verig v Lescah.

Obratna ambulanta Tovarne verig v Lescah deluje že nekaj let in je edina ustanova te vrste v radovljiski občini. Je dobro opremljena in je vse od ustanovitve pa do danes uspešno delovala in tako v celoti upravljala svoj obstoj. Razen zavarovancev iz Tovarne verig pa so se zdravili v minulih letih v tej ambulanti tudi člani delovnega kolektiva in njihovi svoji iz Tovarne industrijske opreme v Lescah. V minulem letu je obratna ambulanta po navodilih Okrajnega zavoda za socialno zavarovanje v Kranju skladno z novimi predpisi o socialnem zavarovanju začela registrirati svoje člane. Pri tem je ustanovitelj ambulant — delavski svet Tovarne verig — sklenil, da lahko ambulanta zaradi razmeroma velikih kapacitet registrira tudi člane drugih delovnih kolektivov in njihove svoje, še posebno zaradi tega, ker sta zaradi tega, ker sta oba zdravstvena doma v Radovljici in na Bledu preobremenjena.

Ko pa je bila zaključena registracija zavarovancev obratne ambulante Tovarne verig v Lescah, so se nenadoma začele težave. Obratna ambulanta je namreč zahtevala odobritev pavela za število registriranih zavarovancev in njihovih družinskih članov, vendar je Zavod

za socialno zavarovanje v Radovljici odklonil to zahtevo z utemeljitvijo, da obratna ambulanta ne more zdraviti nikogar drugega kot aktivne zavarovance Tovarne verig v Lescah. Tudi zdravstvena doma v Radovljici in na Bledu sta podprla sklep, da obratna ambulanta ne sme zdraviti nikogar drugega razen delavcev Tovarne verig, niti njihovih družinskih članov ne.

Takšno stališče obeh zdravstvenih domov in Zavoda za socialno zavarovanje pa je več kot nerazumljivo. Oba doma namreč ne moreta zadovoljiti potreb prebivalstva, po drugi strani pa ima spet obratna ambulanta proste kapacitete in bi tako lahko v mnogem razbremenila obstoječe kapacitete v zdravstvenih domovih. Vendar ne, vsej logiki navkljub povsem drugačen sklep. Brez dvoma je prva naloga obratnega zdravniškega skrb za zdravje delavcev tovarne, ki je tako ambulanto ustanovila. Če pa ta kolektiv ni tako velik, da bi bil delovni čas zdravnika polno izkoriščen, in če kolektiv sam odobri, da ambulanta razširi svojo dejavnost tudi na družinske člane zavarovancev in zavarovance iz drugih kolektivov, ki to žele, in če tega ne zabranjujejo obstoječi predpisi o zdravstvenem zavarovanju, potem res ne more biti nobenega razloga, da obratna ambulanta ne bi razširila svoje dejavnosti v splošno korist preko tovarniških meja.

V zdravstveni službi smo pri nas uzakoni svobodno izbiro zdravnika. Ali ni zaradi tega zapiranja vrat obratne ambulante za druge zavarovance v protislovju s tem načelom? Tako se nehoti vsiljuje domneva: ali se ne skriva za to prepoved samo lov za večjim dohodkom, v tem primeru za sredstvi iz pavela in fondov zdravstvenega zavarovanja, ki ga ustvarjajo vsi zavarovanci? Vse kaže, da posameznim ni veliko do tega, kako bo razvita zdravstvena služba v občini. Gre jim bolj za to, kdo bo več izvelkel iz skladov socialnega zavarovanja. S tem pa ni mogoče v nobenem primeru soglašati.

-et-

IZ ZASEDANJA UPRAVNEGA ODBORA TURISTIČNE ZVEZE HRVATSKE

DRAGE INVESTICIJE — DRAG TURIZEM

Dejstvo, da domači turizem točka za številne govornike na seji upravnega odbora Turistične zveze Hrvatske. Navedli so precej razlogov in vzrokov, ki pa jih lahko prav vse označimo z besedami predsednika odbora za gospodarstvo Izvršnega sveta Sabora Miljutina Baltića: Ni poceni domačega turizma, če ga drago investiramo! Nikjer menda niso sredstva tako »parcelirana« kot v turizmu. Vsi bi nekaj hoteli, naposled pa ni ničesar. Pod pogoji komercialnega turizma je za domače turiste težko najti mesto v znanih letoviščih, oziroma so za njegov žep nedostopna. Številna podjetja, ki lahko dajo nekaj milijonov za letovanje svojih delavcev, jemljejo v najem večje hiše, in tako ustanovljajo privatne penzione, namesto da bi se jih več zedinilo in ustanovilo poceni objekt. O združevanju sredstev in o tem, ali je Turistična zveza primeren organ, ki naj bi postal »zbirališče« sredstev, so največ govorili na tej seji. Mogoče ne bi bilo slabo razmisliti o poti, po kateri je krenil Osišek. Tamkaj Turistična zveza združuje kolektive in ustanove ter organi-

zira plačevanje stalnega deleža za izgradnjo počitniških domov.

V Hrvatski je na razpolago okrog tri milijone dinarjev za investicije, 90 % tega mora biti realizirano do začetka letošnje sezone. Za razliko od lanskega leta, ko so zgradili dva, oziroma tri objekte, jih je letos v gradnji več kot 15. Če bodo pravčasno dozidani, tako je pripomnil tovariš Baltić, tedaj bodo že konec poletja potrkali na vrata bank in se pogovarjali o kreditih za prihodnje leto, in celo zahtevali več za nove objekte. Ne sme se zgoditi, da bi to akcijo kompromitirali, oziroma da ne bi izkoristili niti kroga niti vsote, kajti naša kreditna politika ne trpi odlaganj. Vlaganje v zveznih sredstev v turizem ne pomeni, da bi okrajni in komunio pasivno spremljali razvoj turizma na svojem območju. Tudi komunio naj se vključijo v to organizirano združevanje sredstev.

Plansko in dolgoročno sklepanje o poškikah kmetijskih izdelkov za preskrbovanje turističnih centrov je prav tako precejšen problem v naši turistični politiki. O tem je govoril

tudi državni sekretar za blagovni promet LRH Edo Grbič in poudaril, naj se trgovina bolj angažira za preskrbovanje turističnih rajonov.

Nelojalna konkurenca in individualno nastopanje na tujem tržišču, je dejal v nadaljevanju tov. Grbič, prav tako precej škodujeta našemu turizmu. Ali je moči s posredovanjem posameznikov in zniževanjem cen prevzemati goste, kar vse skupaj bije na naš devizni dinar? Tudi tu je treba najti način, kako bi našemu turizmu uspeli dati večjo mero solidnosti.

Na seji so govorili še o potrebi centracije informativne službe, o potrebi krepitve kontinentalnega turizma, o večji skrbi za nekatere specializirane veje turizma, n. pr. lov itd.

Seji je prisostvovala tudi Milka Kufrin, predsednica Sveta za turizem FLRJ. Namesto dosedanjega predsednika Turistične zveze Hrvatske Marina Cetičnice so izvolili Vanja Vrančanića, predsednika ljudskega odbora Pulj.

T. MODRIČ (po Borbi)

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942. List izdaja republiški svet ZSJ za Slovenijo. Glavni in odgovorni urednik:

VINKO TRINKAUS

Urejuje uredniški odbor: Peter Dornik, Sonja Gasperšič, Milan Maver, Janez Volč. Tehnični urednik Janez Suster. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva ul. 3, poštni predal 313-VI, telefon uredništva: 33-722 in 30-672 — Račun pri Narodni banki v Ljubljani št. NB 600-11/1-365 — Posamezna številka stane 20 din — Naročnina je: četrtletna 350, polletna 500 in letna 1000 din — List tiska CZP — Ljudska pravica — Poštna plačana v gotovini

Podjetje so obnovili z lastnimi sredstvi

Nemara bo res, kar ti danes vsak delavec v »Colorju« na vsa usta razlaga: Če teh nekaj let ne bi skrbno, preudarno gospodarili, bi nas čas in konkurenca povozila. Tako pa smo rekonstrukcijo skoraj zaključili in tudi stanovanja smo začeli graditi. Nihče nam ni dal niti dinarja — podjetje smo obnovili z lastnimi sredstvi!

Torej kako je bilo z njihovo rekonstrukcijo?

Tako kot sorodna podjetja, je tudi »Color« vsa leta po vojni izdeloval malone vse, kar so di v njegovo stroko: razne barve in lake, firneže in steklarski kit, za nameček pa še razna prašiva za kmetijstvo. Vse to so izdelovali na zastarelih in izrabljenih strojnih napravah. Res je — s tradicijo in izkušnjami so še držali korak s konkurenco, toda vedno težje.

Kakšen naj bi bil izhod iz zagate, je bilo jasno že na prvi pogled. Treba se je odločiti za rekonstrukcijo in za specializacijo na čisto »lakarstvo«; razen tega pa na čim boljše in čim vrednejše izdelke.

Izdelali so program za rekonstrukcijo. Pristojni organi so ga potrdili, le kredita niso dali. Edini izhod je bilo samofinanciranje. Odrekli so se dobičku, vsa razpoložljiva sredstva so dali za rekonstrukcijo, ki v tem podjetju teče že od 1957 leta. Ni bilo lahko. O tem najbolj zgovorno priča podatek, da so skla-dišče (za 54 milijonov) gradili skoraj štiri leta, čeprav od 1958. leta dalje delijo čisti dohodek tako, da vsako leto ostaja za sklade od 63 do 68 %!

Čeprav se je obnova podjetja začela počasi, je v zadnjih dveh letih stekla hitreje. K temu je pripomogel povečan dotok sredstev iz vse bolj specializirane, izboljšane in razširjene proizvodnje (dobil so nove mlince za barve in druge naprave), medtem ko je lani vplivala tudi nova delitev dohodka.

Ceprav proizvodnja po vrednosti v »Colorju«, zlasti v zadnjih dveh letih, naglo narašča (po 500 milijonov letno — lani 3,5 milijarde, medtem ko so njihove cene ustajale že nekaj let) — se število zaposlenih ni bistveno povečalo. Tako zdaj »Color« zaposluje 208 delavcev, od katerih vsak letno ustvari 16,5 milijona dinarjev ali 2 do 5-krat več kot v ostalih podjetjih te stroke.

Ob tem podatku je bilo tovarišem iz podjetja, s katerimi sem se pogovarjal, res nerodno. Povedali so, da sploh ne želijo, da bi njihovo konkurenčno sposobnost na trgu utemeljeval s tem podatkom. To je po njihovem lahko le ilustracija prav in perspektivno zasnovane rekonstrukcije. »Zadeli« so, kaj trg potrebuje, zato pa tudi žanjejo uspehe. Včasih se pa celo pošalijo, da jim tistega skladišča sploh ne bi bilo treba graditi, ker kupci takoj vse razgrabijo. Zaloge se namreč sučejo okoli vrednosti enodnevnne proizvodnje!

Se nekaj mesecev in »Color« bo — v prvi fazi rekonstruiran. Poleti naj bi namreč steklo delo v novem obratu nitro lakov, ki ga urejajo zunaj ožjega središča Medvod. Ko bo še to končano, bo jasno, koliko čez 200 milijonov jih je stala rekonstrukcija.

Toda tudi načrtov za naprej ne manjka. Sčasoma naj bi na sedanjem mestu ostali samo še upravni prostori, laboratoriji in skladišča. Proizvodnja pa bi bila skoncentrirana izven Medvod — predvsem zaradi stalne nevarnosti, ki jo predstavlja za okolico. Toda o tem je zdaj nemara še prezgodaj govoriti.

To, kar sem zapisal, je le nekaj najvažnejših paberkov o rekonstrukciji »Colorja«, ki jo je kolektiv opravil (oziroma jo zaključuje) zgolj z lastnimi sredstvi. —mG

NEKAJ UTRINKOV IZ OBČINE VIDEM-KRŠKO

Res prvo obdobje razprav?

V občini Videm-Krško zaključujejo prvo obdobje razprav o pravilnikih za delitev čistega dohodka in osebnih dohodkov. Na občinskem sindikalnem svetu ugotavljajo, da so razpori osebnih dohodkov kakor tudi povprečni mesečni prejemki različni.

Industrijska pa tudi večja obrtna podjetja v občini Videm-Krško so pričela s pripravami na nove pravilnike že v drugi polovici preteklega leta. Delo pa jim nikakor ni šlo od rok. Podjetja so čakala, nekatera celo do novembra. Šele v jeseni so na opozorilo sindikatov in občinskega ljudskega odbora resneje začeli pripravljati pravilnike.

Večja industrijska podjetja, kot na primer Tovarna celuloze in papirja »Djuro Salaj« so imela že doslej dobro izdelana merila za nagrajevanje po enoti proizvoda. Prav zaradi tega je bilo pri njih to delo lažje. Slaba stran teh pravilnikov pa je v tem, da so silno zapleteni. Imajo sicer lepo nakazana razna merila za izračunavanje osebnih dohodkov, vendar je vse tako zavito da se marsikateri delavec pa tudi uslužbenec v njih ne spozna.

Ko je zbor proizvajalcev obravnaval pravilnik Tovarne celuloze in papirja »Djuro Salaj«, je bilo izrečenih več pripomb, ki so se nanašale na odnose med skladi in osebnimi dohodki. Vsekakor je pri njih težavnejše gospodarjenje, ker imajo še vedno predpisano proizvodno roto papirja in določeno prodajno ceno. Če se bo pri njih v prihodnje zvišala obrestna mera na 6 odstotkov, se bo s tem zmanjšal čisti dohodek, hkrati pa se bo spremenil odnos med čistim dohodkom in skladi.

Pri obrtnih podjetjih je zbor proizvajalcev zavzel stališče, da morajo planske izračune za pravilnike o delitvi čistega dohodka napraviti tako, kot bi bili na rednem, ne pa pavšalnem obračunu. Pri tem so ugotovili, da bo, razen v treh obrtnih podjetjih v občini, zmanjkalo sredstev za sklade, ker bodo morali

razdeliti čist dohodek na osebne dohodke. Prav zato bo moral zbor proizvajalcev posebno skrbeti, ker bo letos treba usmeriti vsa obrtna podjetja na gospodarski redni obračun. Le takrat bodo lahko ugotavljali, če je podjetje rentabilno in ima možnost za nadaljnji obstoj.

Pravilniki so pri večini obrtnih podjetij zelo enostavni, vidno je podana startna osnova in dejstvo, da le z boljšo organizacijo in marljivim delom lahko zvišajo osebne dohodke. Upoštevali so odnos delitve čistega dohodka na sklade in v osebnih dohodkih predvideli perspektivo.

Najboljši pravilniki so v tistih obrtnih podjetjih, kjer je sodeloval ves kolektiv, kjer so člani temeljito seznanjeni z vplivom gospodarskih ukrepov na samo gospodarjenje. Tudi sicer so pravilniki dobri, le razpon je precejšen.

Razveseljivo je dejstvo, da ni bilo opaziti prepisovanja po »vzorčnih« pravilnikih.

Drugače je s trgovskimi podjetji. Pravilniki teh podjetij dajejo vtis, da so bili že vnaprej »šablonsko« vsklajeni. Nekatera trgovska podjetja so jih enostavno prepisala, tako da kolektiv sploh ni sodeloval v pripravah. Izjema je pravilnik trgovskega podjetja »Resa«, ki je nadvse skrbno pripravljen in v celoti razumljiv.

Kmetijske zadruge so pravilnike prilagodile svojim potrebam. Leti vsebujejo vse mogoče normative, so razumljivi, tako da delavec razume, da je njegov dohodek odvisen le od opravljenega dela.

Pohvalna je ugotovitev, da so z novimi pravilniki odpravili potne pavšale na dnevnice in kilometrine. Tako bi vsak prejel le tisti delež, ki mu za službeno potovanje resnično pripada.

Toda razprave o pravilnikih niso zaključene. Z razpravami in dopolnitvami smo šele pričeli.

ALBINA ROŠ

Sleherno zimo tarnamo, ker je solate premalo in je predraga, ker na trgu ni dovolj radiča, motovilca, cvetače itd. in ker so cene teh povrtin tolikšne, da moramo pre-globoko poseči v žep.

Tudi letos.

Toda letošnjo zimo ne samo da tarnamo, letos smo potrošniki ogorčeni.

Radič prodajajo zasebni kmetovalci po 600 dinarjev (otrebljen), trgovska podjetja pa po 420 ali 440 dinarjev (s koreninami vred).

Motovilec je dražji, solata pa nekaj desetakov cenejša. Če jo sploh dobiš.

Potrošniki se sprašujemo, zakaj tolikšne cene, kako to, da letošnjo zimo tako primanjkuje teh pridelkov, kdo je kriv. In se ne zadovoljujemo samo s pojasnili, da je bila v Dalmaciji slana, da je zavoljo mraza, ki ga ne pomnijo, pozlebla zelenjava. Poslušamo medsebojne obdolitve trgovskih podjetij s sadjem in zelenjavo, napade in protinapade, izjave, da bodo zdaj položili karte na mizo in da bodo nalili čistega vina, razprave o navijanju cen na vsej relaciji od proizvajalca do kupca, jalove izgovore in dobre obete. Vsega tega pa smo že siti. Govorimo in govorimo in se kregamo, cene pa rastejo in pridelkov je premalo. Zakaj?

V našem uredništvu so se pred dnevi sestali tovariši iz nekaterih trgovskih podjetij s sadjem in zelenjavo ter so skušali odgovoriti na to vprašanje. Na dnevnem redu so bili samo naslednji pridelki: solata, motovilec, radič, torej tisti, s katerimi imamo v teh dneh največ preglavic. Šli smo po poti od proizvajalca do kupca in se pogovarjali o formiranju cen.

Nekaj njihovih pojasnil:

Solata:

»Sadje-zelenjava« (grosist): Kupujejo jo predvsem v Dalmaciji, ker je na Slovenskem ni. Plačujejo jo po 160 dinarjev in ko jo dobijo ter otrebijo, je ostane 80 ali pa tudi samo 70 % za prodajo. V teh dneh je računica takale: nabavna cena 160 din, 7 din za prevoz, skoraj 5 din kalo, za kakih 24 din je še odpadka, 2 din stane embalaža, 13 din pa marža, torej skupno 211 din. Prodajajo jo detaljlistu po 195 din. Dobička torej ni, čeprav ni rečeno, da tudi pri solati nimajo dobička, toda samo v normalnih

pogojih. Pravijo, da sedaj, ko je stiska, skušajo najbolj kritične pridelke prodajati čim ceneje, medtem ko pri pomarančah, dateljnih, rašidih itd. zaslužijo nekaj več.

»Naš vrt« (detajlist): Solato kupujemo od »Sadja-zelenjave« pa tudi neposredno od proizvajalcev. Tisto, ki jo kupimo od grosista po 195 din, prodajamo po 240 din, kar je za 20 din ceneje kot drugi detaljisti (»Marelica«, »Povrtina«). Če jo kupujemo pri proizvajalcih (pri grosisti je ni dovolj) pa je cena odvisna od odpadka. V kmetijski zadrugi »Seget« (Dalmacija) smo jo kupovali po 160 din, toda ko smo jo dobili in očistili, je ni smo mogli prodajati ceneje kot po 320 din (dve pošiljki) in 260 din. Toliko je bilo slabe.

Motovilec:

»Sadje-zelenjava« ga nima. »Naš vrt« ga je kupoval od zasebnih prodajalcev po 400 din (do 28. januarja), prodajal pa po 460, medtem ko ga zadnje dni kupuje po 350, prodaja pa po 240 din. Toda manjše količine.

Radič:

»Sadje-zelenjava«: V kmetijski zadrugi Vipava so ga pred dnevi plačali po 270 din. Z velikim kamionom so ga pripeljali komaj 600 kg, ker ga niso več dobili. Samo prevoz jih je stal 32 din za kg. Prodajali so ga detaljlistu po 310 din, le-ti pa so se z njim pojavili na trgu po 400, 420 in celo 440 din, razen trgovskega podjetja »Naš

vrt«, ki ga je kupoval od zasebnih kmetovalcev po 270 do 300 din, prodajal pa po 380 din. Zakaj tolikšen pribitek?

Poslovodja »Hruške«, poslovalnice »Našega vrta« je povedal:

»Tako, med nami rečeno, to so konjunktorni artikli, po katerih je v teh kritičnih mesecih veliko povpraševanje in če se le da, bi podjetja rada izkoristila te razmere in jih prodajala po takšnih cenah, da bi si ustvarila čim večje sklade.«

Slišali smo nekaj »pojasnil«, le-ta pa odpirajo kopico vprašanj.

Prvič: Pridelkov, o katerih govorimo, je premalo. Proizvodnja torej šepa. En sam nenapovedan mraz jo je vrgel iz tira. Lani je podjetje »Sadje-zelenjava« kupilo in prodalo v januarju 300 ton solate, letos pa jo bo komaj kakih 50 ton, pa bi je lahko tudi letos 300 ton, kljub mrazu, če bi proizvajalci in trgovci tesneje sodelovali, če bi bila proizvodnja teh pridelkov bolj organizirana in bolj vsklajena s potrebami tržišča. Številne slabosti izvirajo predvsem iz slabe organizacije proizvodnje in iz nesodelovanja med proizvajalci in trgovci.

Drugič: Trgovina očitno ni kos svojim nalogam. Zaradi objektivnih težav (premalo ima sredstev za razvoj, njena oprema je slaba, prevoz je drag in nesodoben itd.) pa tudi zaradi subjektivnih slabosti. Dostikrat se dogaja, da se trgovci grenko trgovce v slabem pomenu besede. Ko sem v minulih dneh obiskoval trgovine s sadjem

in zelenjavo, sem neštetokrat slišal: pač velja zakon ponudbe in povpraševanja, cene se svobodno formirajo, kaj hočemo, konjunktura je, rabimo denar za sklade, zakaj ne bi izkoristili možnosti itd. Tržni inšpektorji pa vedo tudi povedati, da mnogi prodajalci sami dvigujejo cene, da za svoj račun prodajajo blago, ki ga kupujejo od zasebnih kmetov, da večkrat pomešajo blago slabše in boljše kakovosti ter ga prodajajo po cenah prvovrstnega blaga in dobiček vtaknejo v svoj žep. Tega je veliko, zlasti letos, ko je povrtin ne- navadno malo.

Tretjič: Kadar govorimo o pre-skrbi s sadjem in zelenjavo, se navadno kregamo. Iščeemo grešnega kozla. Se drug drugega obtožujemo. Proizvajalci kažejo s prstom na trgovce, trgovci na proizvajalce, grosisti na detaljiste in obratno, pridelkov pa le ni dovolj, cene so visoke in vedno višje, zasebni kmetje izkoriščajo to pomanjkanje in se bogate.

Zdaj je zadnji čas, da prenehamo z neresnimi debatami in da se dokončno dogovorimo:

Kako organizirati proizvodnjo za potrebe tržišča s sadjem in zelenjavo,

kako usposobiti trgovino, da bi kar najceneje posredovala pridelke potrošniku.

Sedanje slabosti naj bi bile zadnji opomin, da je besed dovolj in da so zdaj potrebna dejanja.

J. V.

Pogled na del predstevstva Zveze sindikatov za Slovenijo med zadnjo sejo

Osebni dohodek za nočno delo

Ko so v zadnjem času nekateri sindikalni organi razpravljali o nočnem delu žena, so med drugim načeli tudi vprašanje tako imenovanega »dodatka za nočno delo«. Iz te razprave sta se izoblikovala dva predloga:

— ta dodatek naj samostojno določajo gospodarske organizacije same in

— zakon naj določi, samo spodnjo mejo dodatka za nočno delo, dejansko višino iznad predpisanega minimuma naj samostojno odredijo delovni kolektivi sami.

Predloga dokazujeta zlasti dve stvari. Marsikje še vedno ne poznajo, kako dopolnjeni zakon o delovnih razmerjih ureja obračunavanje osebnega dohodka za delo, opravljeno v nočnem času med 22. in 5. uro, pa čeprav velja nova ureditev že eno leto. Očitno pa je tudi, da v gospodarskih organizacijah ponekod še vedno obračunavajo osebni dohodek za nočno delo s priznavanjem zgolj posebnega »dodatka«.

Po določbi prejšnjega 175. člena zakona o delovnih razmerjih je res veljalo pravilo, da se za vsako uro nočnega dela obračuna osebni dohodek po tarifni postavki, povečani za 12,5 %. Po tem pravilu se je osebni dohodek za nočno delo delo potem takem obračunaval s priznavanjem dodatka k osebnemu dohodku za opravljeno delo: delavcem določena tarifna postavka se je za vsako opravljeno uro nočnega dela povečala za 12,5 % in se je tako obračunan dodatek prištel k

osebnemu dohodku, ki je delavcu pripadal za opravljeno delo. To je bilo v skladu s sedaj razveljavljeno določbo 197. člena, ki je določala, da se s tarifno postavko določa osebni dohodek delavca na podlagi časa ali na podlagi doseženega delovnega učinka.

Gospodarska organizacija tudi ni bila samostojna pri določanju višine tega dodatka: zakon je točno določil, koliko lahko ta dodatek znaša.

Novo pravilo, uzakonjeno v 176. členu dopolnjenega zakona o delovnih razmerjih, pa se glasi:

Osebni dohodek delavca po osnovah, ki so določene v pravilniku o delitvi osebnih dohodkov, se poveča za vsako uro nočnega dela za 12,5 %.

V pravilniku o delitvi osebnih dohodkov je lahko določeno, da se poveča osebni dohodek za nočno delo za večji odstotek kot je odstotek iz prvega odstavka tega člena.

Kaj izhaja iz tega pravila?

1. Ni več »dodatka za nočno delo«. Namesto tega se mora osebni dohodek, ki delavcu pripada za delo, ki ga je opravil v času od 22. do 5. ure, povečati za odstotek, ki je določen v pravilniku o delitvi osebnih dohodkov. Ne poveča se torej samo osnova za delovno mesto, temveč za opravljeno delo pripadajoči osebni dohodek po vseh osnovah, po katerih se ta delavcu obračuna. Kjer še vedno obračunavajo osebni dohodek za nočno delo tako, da k osebnemu dohodku za opravljeno delo prištejejo 12,5 % obra-

čunske osnove za delovno mesto, je to ohranjanje nekdanjega dodatka in nezakonito ravnanje, ki delavca prikrajša za pripadajoči znesek osebnega dohodka.

Za pojasnilo vzemimo zelo poenostavljen primer. Naj znaša obračunska postavka za delovno mesto 80 din. Takoj naj pojasnimo, da to ni osebni dohodek, temveč samo ena od osnov za ugotovitev osebnega dohodka. Predpostavljajmo, da znaša osebni dohodek tega delavca za delo, ki ga je opravil v nočnem času — 900 din. Poprej bi dobil k temu znesku še dodatek 70 din, (12,5 % od 80, je 10, kar zneske za 7 ur 79 din), skupaj torej 970 din. Sedaj pa se mu mora osebni dohodek (ne osnova!) povečati najmanj za 12,5 % tako, da znaša osebni dohodek za to delo — 1012,50 din. Razlika na prvi pogled res ni velika. Postaja pa večja, če je odstotek povečanja osebnega dohodka za nočno delo večji. Sicer pa ne gre samo za razliko, temveč za načelo: ni dodatka, ki se računa zgolj po eni osnovi in ne glede na opravljeno delo, temveč se osebni dohodek, ki se ravna po delu in kakor se ugotovi po vseh osnovah (in ne torej zgolj po osnovi za delovno mesto) poveča za določeni odstotek.

Ponekod imajo tudi v novem pravilniku o delitvi osebnih dohodkov še vedno določbe, ki govorijo ali izrečno o »dodatku« za nočno delo, ali pa predpisujejo, da se za določeni odstotek poveča osebni dohodek obračunan po obračunski postavki za de-

lovno mesto. Čeprav v takem besedilu ni uporabljena beseda »dodatek«, pa je tak način vendar — le obračun z uporabo dodatka po stari določbi razveljavljenega 157. člena zakona o delovnih razmerjih. Torej so take določbe nezakonite in nasprotne določbi 176. člena zakona o delovnih razmerjih, ki nedvoumno predpisuje, da se osebni dohodek za nočno delo obračuna tako, da se za določen odstotek poveča osebni dohodek za opravljeno delo po vseh osnovah in ne samo po obračunski postavki.

2. Zakon v cit. določbi predpisuje samo spodnjo mejo: to povečanje osebnega dohodka za nočno delo mora znašati najmanj 12,5 % za vsako uro nočnega dela. Za koliko odstotkov pa se dejansko mora povečati osebni dohodek za nočno delo, mora določiti pravilnik o delitvi osebnega dohodka in je torej višina odstotka tega povečanja v pristojnosti delovnega kolektiva samega. To povečanje je torej lahko znatno višje od zakorito določenega spodnje meje. Potemtakem so gospodarske organizacije samostojne pri določanju odstotka s katerim se poveča osebni dohodek za opravljeno nočno delo. Niso pa samostojne v tem smislu, da bi obračun osebnega dohodka za nočno delo vezale zgolj na priznavanje z odstotkom določenega dela obračunske postavke ali druge osnove za delovno mesto. Vezane so s spodnjo mejo in s pravilom, da se z določenim odstotkom povečuje za opravljeno delo pripadajoči osebni dohodek, kakor se obračuna po vseh osnovah, ki so določene v pravilniku o delitvi osebnih dohodkov.

RADO MIKLIČ

DVOJNA MORALA

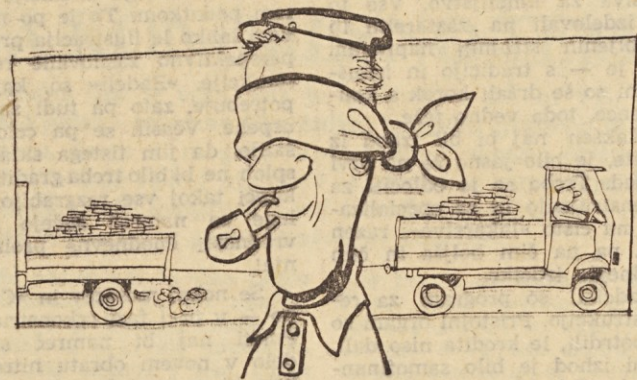
Dokler so v podjetju potrebovali gradbeno skupino, ki je delala na akord in kar dobro zaslužila, so zidarji o vsej zadevi molčali.

Ko pa se je izkazalo, da gradbene skupine ne potrebujejo več in so trem ne kvalificiranim zidarjem povedali, da si bodo morali drugod poiskati delo, tri polkvalificirane pa so zaposlili v transportu, medtem ko so mojstra zadržali, ker ga, kot pravijo, potrebujejo za manjša zidarska popravila, so gradobarje prišle na dan.

Gre za krajo in razne mahinacije z gradbenim materialom, ki diše po kraji.

Zdaj zidarji glasno govorijo o vsem tistem, o čemer so prej molčali ali pa šušljali med seboj.

Da je njihov mojster, ki je lani preurejal podstrešje v lastni hiši v stanovanje, dobil od podjetja naročilnico za šest kubikov mivke, pa je le štiri kubike odpeljal v podjetje, dva pa domov. Z naročilnico za en kubik apna je vzel tri kubike in jih odpeljal domov. Nekoč so mu pomagali, da je odpeljal domov 1800 zidakov, ki jih je, kot je trdil, plačal po 18 dinarjev, to je po cent, ki velja za podjetje, namesto 44 dinarjev, kolikor bi jih moral plačati, če bi jih sam kupil v opekarni.

Očitajo mu še več pregreh, vendar jih ne bi naštevati. Ze teh je dovolj. V podjetju bodo pregledali njegovo poslovanje z gradbenim materialom in ukrepali.

Zanima pa nas, kako to, da so tovariši, ki so za vso to reč vedeli, doslej molčali. Zdaj pravijo: »In takega človeka so zadržali za zidarja, nas pa so poslali v transport ali drugam.« Prej pa niso rekli: »In tak človek je naš mojster.« Niso spregovorili pred vsem kolektivom in mu pokazali vrata ter urediti tak nadzor nad uporabo gradbenega materiala, da nihče več ne bi mogel krasti. Ze takrat, ko jim je prvič ukazal, naj mu odpeljejo domov gradbeni material, ki je bil last podjetja. Toda tedaj še niso bili jezni nanj. Takrat so še skupaj delali. Bil je njihov predstavljeni. Kdo bi se mu zameril. In so molčali.

V tem grmu tiči zajec.

Kam bi prišli, če bi se človek čutil upravljalca, odgovornega za pravilno poslovanje v podjetju, le tedaj, če je na nekoga jezen, če se ne strinja s t ali ono odločitvijo uprave podjetja in delavskega sveta?

PERSONA NON GRATA

Ko sva se zadnjič srečala, mi je pripovedoval, da je v cementarni začela obratovati nova peč, da je zdaj kvaliteta njihovih izdelkov veliko boljša, da tudi po količini veliko več proizvajajo, da so se delovni pogoji bistveno izboljšali. Pa še o tem in onem. Med drugim tudi to:

»Je že tako, da novi stroji po navadi ne potrebujejo toliko delavcev kot stari. To se je primerilo tudi v našem podjetju. Ko je namreč začela obratovati nova peč, se je kar na lepem izkazalo, da je kakih sto delavcev v podjetju preveč. Zadevo je začela reševati komisija za sprejem in odpust delovne sile in sklenila, da bo odpustila predvsem tiste, ki jih je podjetje sezonsko zaposlovalo, in več ne kvalificiranih delavcev.«

Pri tem pa se je primerilo — tako mi je pripovedoval — da je tajnik sindikalne podružnice potkal na vrata prav tiste sobe in prav v tistem trenutku, ko je zasedala

komisija za sprejem in odpust delovne sile. Pa so ga kar na pragu odslorili, češ da on pri odpustih nima česa iskati in naj jih zato nikar ne moti.

»Mi v obratu s takim odnosom do sindikalne podružnice nikakor nismo mogli soglašati,« je pripomnil moj znanec, »kaj šele, da bi ga lahko razumeli. Navsezadnje je odpoved sto delavcem tako pomemben dogodek — tudi za naše podjetje — da bi se morali o njej posvetovati prav vsi organi upravljanja in bi svoje morale povedati tudi družbeno-politične organizacije v podjetju. Tako pa razen komisije ni nihče v podjetju vedel, kdo se bo uvrstil med tistih sto z odpovedmi.«

Bržčas je pričakoval, da bom kaj pripomnil, komentiral ta dogodek. Ker pa je bil moj molk v tem primeru le premalo zgovoren, je vprašal:

»No, kaj praviš na tak odnos?«

»Pa zakaj tega v podjetju sami ne uredite?« sem bil malce piker v odgovoru.

H KRONIKI TEDNA SO PRISPEVALI:

1. Plutal, Ljubljana — J. VOLJČ
2. Cementarna Anhovo — B. SAMARIN

ZDRAVNIK NA BICIKLU

Zdravnik dr. Slobodan Srnić dela v mikropostaji »Nova Tuzla«. Državljeni mu pravijo tudi »zdravnik na biciklu«.

»Fič« je postal skoraj neobhodni rekvizit zdravnikov. Državljeni pa so ponosni, da se dr. Srnić vozi na biciklu.

Tega ne dela zato, da bi pokazal, kako je blizu pešcem. To dela zato, ker je pesnik.

Po tuzlanskih hišah govorijo, da je dr. Srnić pesnik, da je to človek, ki se ob vsakem času ponoči zbujajo z nasmehom in da je vedno pripravljen odpeljati se v katerikoli kraj, samo, da prižge svojo malo luč na biciklu.

Ko hiti po ulici, se državljeni ustavljajo, kažejo nanj, ga vabijo, vprašujejo in dr. Srnić ima čas za vse. Deli nasvete z vseh področij življenja. Paciente zdravi, jih obiskuje vse do tle, dokler niso spet sposobni za delo. Zanj ni ne novega leta, ne rojstnega dne. V resnici je ljudski zdravnik. Takšen je kot njegovi pacienti: skromen, enostaven, ljubezniv in zaskrbljen.

Ne misli na delovni čas. Dela ponoči in podnevi.

Ko so državljani izbirali zdravnika, je po dveh dneh presegel število 2000 pacientov.

Govorijo, da bi bila ta številka lahko deset tisoč, če ne bi bilo dva tisoč pacientov norma, prek katere ni moči.

Tudi ostali zdravniki v Tuzli podčrtavajo iskreno poštovanost svojega kolega Srnića.

*

Ko smo ga obiskali v mikropostaji »Nova Tuzla«, ki je po zunajosti pa tudi po notranji ureditvi v resnici moderna ambulanta, smo mu segli v roke sredi njegovih pacientov.

Neka starejša pacientka je vstala s stola:

— Tovariši, kdor koli ste, ne zadržujte doktorja. Tukaj čakamo z velikim upanjem.

Zdravnik se je oprstil pacientom in nas zaprosil, naj bomo v resnici hitri, ker je dela veliko. Komaj, da smo spili kavo in mimogrede spregovorili nekoliko besedi z dr. Srnićem.

Dela v dveh izmenah v ambulanti. V odmoru gre na obiske. Dnevno ima včasih tudi po dvajset obiskov.

Z bolniki, ki ležijo doma, se pogovarja o službi, o stanovanjskih razmerah, o vsem, kar je življenje.

Pacienti zaupajo dr. Srniću. Vse mu povedo: težave in skrbi. Z njimi, ki jih zdravi, skuša najti rešitve za njihove probleme.

me. Prav zato je dr. Srnić postal prijatelj tolikih ljudi.

*

Kolegi so ga ob kavi malce »opravljali«.

Po njihovem mnenju je dr. Srnić odlični diagnostik, to pa na terenu precej pomeni.

Večkrat so mu profesorji z Medicinske fakultete v Beogradu poslali pozdrave in priznanja, kako je izredno ukrepal, kako je pravočasno odkril bolezen in kako se lahko bolnik zahvali vsemu temu, da se je pravočasno preprečilo najhuje.

Brez razlike za kakšno bolezen gre, pacienti trkajo na vrata dr. Srnića. Vsi mu zaupajo.

Všeč jim je njegova skromnost, njegove navade, ki so prav tako plemenite. Zdravnik na biciklu ljubi poezijo in muziko. V zbirki ima vse plošče Edith Piaf.

To je vse.

Drugega življenja nima.

Podnevi in ponoči biti v stalnem stiku s svojimi pacienti in z njihovimi otroki.

Vedno biti med njimi.

Nanj ne čakajo dolgo.

Na poziv hitro prestopi prag tuzlanskih hiš, mlad, z blagim izrazom na obrazu, z nasmehom, ki vedno tlači. To so lepi

trenutki. Vsem je laže. Doktor Srnić na biciklu prinaša zdravje. Neki stariček ga je v šali imenoval »sv. Sava«. Dr. Srnić se je ob tem nasmejal kot še nikoli. Neki igralec je ob neki priložnosti rekel:

— Dr. Srnić dela, da ne bi preveč govoril. Želi pozabiti življenje miru, uživanja in zabave. Razen zdravljenja nima drugega cilja v življenju. Biti zdravnik med ljudstvom, to je njegova strast.

Ko smo odšli iz njegove ambulante, so nas v čakalnici mikropostaje rahlo ozmerjali. Po mnenju pacientov smo ostali precej dlje, kot je dovoljeno. Niso mogli razumeti.

MALI OGLASI

Kupujemo potrošnike vseh vrst, majhne in velike, individualne in kolektivne. Plačamo po dogovoru. Jih tudi zamenjamo za premož, ki ga imamo na zalogi. Premogovniki

»Vse klance, ki so znani po poredicah, ugodno prodamo, ker nimamo časa, da bi jih posipali. Cena simbolična — za en kvadratni meter — en dinar. Kupcu nudimo olajšave pri prepisu, hkrati pa še visoko nagrado.«
Cestno podjetje

Zamenjamo velikega direktorja, ki je hkrati direktor dveh ljubljanskih in enega koprškega podjetja, za tri manjše direktorje. Ponudbe pošljite oglašnemu oddelku pod šifro: »Bolje vrnem v roki kot golob na strehi«. Dva ljubljanska in eno koprsko podjetje

Prekličujem svoje izjave, da so povrtine na ljubljanskem trgu predrage za potrošnikov žep in se zahvaljujem zadevnim trgovskim podjetjem, da so odstopila od tožbe. Potrošnik

Stikov z volivci iščemo. Ponudbe na oglašni oddelk in na našo občino pod »Osamljena«.

Podjetje z do kraja izrabljenimi stroji, ki plačuje prispevek na izreden dohodek, želi poznanstva s podjetjem s sodobnimi osnovnimi sredstvi, ki prispevka na izredni dohodek ne plačujejo — v svrhu kasnejše združitve. Ponudbe s podatki o bruto dohodku in o družbenih obveznostih, pošljite na oglašni oddelk pod šifro: »Siroti«.

»Penodont« — nova zobna krema je pripravljena, da obogati naše tržišče. Končani so bili vsi procesi: kemični, biokemični in tehnološki. Pa tudi sodni (konkurenčna firma je izgubila tožbo, ki jo je vložila zaradi kraje recepta za čuvanje te kreme).

Vse je šlo po načrtu, samo reklama je šepala. Potrošnik, tako rečeno, ni pojma ni imel o novi zobni kremi, ki »s specialnimi supstancijami konzervira zob in ga napravi odpornega proti vsem zunanjim vplivom«. O paniki zaradi nezaposlenosti, ki se je začela med pripadniki zobozdravstvene službe zaradi nove kreme — ni bilo niti govora.

Direktor je zahteval, naj se Božo, šef reklamnega oddelka, v trenutku zgasi pri njem. Šef ki je plačan, da skrbi za interese podjetja, se res v trenutku zgasi pri direktorju.

»Kje je reklama za »Penodont?« zagrmi direktor, ne da bi počakal, da bi Božo zaprl vrata za seboj.

Božo potegne iz mape sliko Eiffelovega stolpa in jo položi pred direktorja.

»Kaj je to?«

»To je slika za televizijsko reklamo. Zada je tekst.«

Na zadnji strani slike je pisalo:

»Od leta 1889 kljubuje Eiffelov stolp zobu časa. Zakaj? Samo zato, ker CAS nima močnih zob. Močne zobe pa

ji ponudimo pol honorarja in jo slikamo samo z zgornjimi zobmi, toda to bi bil stran vržen denar... To bi bila presneto slaba reklama za »Penodont«.

Božo se ljubeznivo nasmeje. »Ne smejte se, nikjer se ne smejte s takšnimi škrbinami,

ZOBJE

omogoča samo kremo »Penodont«.

»Norost,« pravi direktor.

»Ni neumno, tovariš direktor. Dogovorjeno je, da televizija oddaja to reklamo med vsakim odmorom. In odmorov ima veliko.«

»Zakaj se niste ravnali po dogovorjenem planu reklame? Kje pa je Bebin smehljaj? Saj smo vendar rekli, da bomo začeli z njenimi zobmi!«

»Seveda smo rekli. Toda ona je prav sedaj sklenila, da zamenja svoje spodnje umetne zobe. Nekdo je predlagal, naj

kajti tudi to je slaba reklama za našo novo zobno kremo.«

Šef reklame je vzel iz svoje mape še en dokument svoje duševne prisebnosti: izresek časopisa — slika mladeniča in naslov:

»Pastir je s svojimi zobmi usmrtil volka.«

»Iz tega bi lahko napravili plakat. Dodali bi samo: »Če si ne bi umival zob s »Penodontom«, bi se bitka slabo končala.«

Direktor se ne strinja. »Na fotografiji se sploh ne vidijo zobje. Poiščite človeka

z lepimi belimi zobmi. Jih bomo sami slikali.«

»Kje naj ga najdemo?«

»Kje? Saj ste vendar šef reklamnega oddelka. Če ne gre drugače, ga poiščite v našem kolektivu. Pa je med 600 ljudmi ja eden, ki ima lepe zobe... Zdaj je ura pol desetih. Časa imate dovolj, da obvestite vse člane kolektiva, naj se med odmorom zberejo v sejni dvorani. Bomo pregledali — ni vrag, da ne bi našli enega, ki bi ga lahko slikali za reklamo.«

Med odmorom je direktor zastoj čakal. Nihče ni prišel v sejno dvorano. Še enkrat je poklical šefa reklamnega oddelka in še enkrat se je le-ta v trenutku zgasil pri njem.

»Ste poklicali ljudi?«

»Sem!«

»In kako, da nikogar ni bilo?«

»Ne vem.«

»Kaj pa ste jim rekli?«

»Dejal sem: Pridite vsi, kar vas je, med odmorom v sejno dvorano, da bi direktorju pokazali zobe!«

BANE DJURIČIĆ

Zavidljiv napredek živinorejske proizvodnje, manj zavidljiv pa položaj, v kakršnem so se znašli proizvajalci. Pod ceno pa so prodajali in še prodajajo svoje proizvode. To je kaj malo spodbudno za nadaljnji napredek živinorejske proizvodnje

Za živinorejce se je ustavil čas!

Za vse nas piše na koledarju 1962. Na koledarju proizvajalcev iz te panoge je domala vseeno katera letnica je vtisnjena ali 1959 ali 1962. Skoraj toliko dobe letos za tele ali svinjce, kakor če bi ga prodali lani, predlanskim ali leto prej.

Zanje se je ustavil čas!

Ne verjamete, da je tako?

Tudi sam nisem verjel, dokler nisem primerjal telih števil: Leto 1959: proizvajalec je dobil za kilogram žive teže teleta od 175 do 200 din. Precej časa je redil junice in zanje je dobil v najslabšem primeru 221 in v najboljšem 225 din za kilogram žive teže. Precej krme je porabil za vzrejo prašiča, godnega za zakol, mesar pa mu je odštél na roko za kilogram 221 do 250 dinarjev.

Pa se preselimo za štiri leta naprej, v današnje dni in preberimo podatke novosadske blagovne borze sredi januarja 1962. leta.

Borzna poročila so kratka in pravijo: Dnevni tečaj baby beef: 230 do 240, teleta 230 do 240, domači mastni prašiči 265. Da se bomo razumeli, ne gre za kilograme, temveč toliko dinarjev dobe za kilogram žive teže proizvajalci v teh dneh na novosadski blagovni borzi. Mogoče dobi kje za malenkost več, drugje za toliko manj. Dnevni tečaj te borze je kašipot, kako se giblje cena.

Morda bo kdo dejal, da je pač letos živina nekoliko cenejša in da je to povsem slučajna primerjava. V resnici ni tako. Prelistajmo dnevni tečaj te borze, sredi septembra lani. Kratko in jedrnatno piše: domače mastne svinje 230, baby beef 230 do 240, teleta 210.

Prelistajmo še podatke o prodajni ceni za 1960. leto. Posestva v naši republiki so prodala baby beef in mlado živino po 251,64, v sosedni republiki 249,19 in v Srbiji po 237,87 dinarjev žive teže za kilogram. Posestva v Srbiji so prodala bele mastne svinje po 230,63, v Hrvatski po 220,47 in nekatera posestva v naši republiki 282,64 din. (Razlika v ceni opozarja tudi na razliko v kakovosti. Ni še dolgo tega, ko smo na zunanji trg pošiljali baby beef in bekone pod povprečnim jugo-

slovanskim standardom. Kupci niso bili zadovoljni. Zato je pozneje nastala za izvoz živine oziroma mesa osebna oznaka — la kategorija in zanje je dobil seveda proizvajalec primerno višjo ceno. Ni pa rečeno, da je s tem prisvajal neprimerno večji dohodek od drugih, saj je za oskrbo živali in za njegovo prehrano porabil precej več dinarjev).

Številke so nas vse skupaj prepričale, da dobi sedaj proizvajalec mesa skoraj toliko za živinčce, kot pred dvema, tremi ali štirimi leti. Številke so zgovoren dokaz, da je živinorejska proizvodnja res na meji rentabilnosti in izgub. V letu 1960 je na primer 11 posestev v Srbiji imelo pri vzreji belih mesnatih svinj, kar za 0,01 din — gospodarske spodbude. Ti so bili vsaj rentabilni! V sosednji republiki pa je šest posestev imelo v povprečju pri vzreji tovrstne živali pri kilogramu 21 din in še nekaj par izgube. Dvoje posestev pri nas se je nekoliko bolj odrezalo, saj sta imeli v povprečju 3,35 din »dobička« pri kilogramu prodane bele mesnate svinje.

So primeri, žal prepogosti, ko marsikdo krivi samo kmetijske proizvajalce, bolj rečeno živinorejce, za njihovo nerentabilnost. Očita jim, da so stalno naraščale odkupne cene in da so posebne premije vsako leto večje, zadovoljivih rezultatov pa ni. Osnovni razlogi — je marsikdaj rečeno — za nizko proizvodnjo mesa, za visoke proizvodne stroške, za slab izbor in kakovost, so v tem, ker je ta proizvodnja zelo neracionalna glede prehrane in organizacije pitajšč. Res, veliko je še slabosti na naših družbenih kmetijskih posestvih, precej bi jih lahko živinorejci sami odpravili in jih tudi odpravljajo. Veliko pa je takih objektivnih zunanjih vzrokov, na katere živinorejci ne morejo prav nič vplivati. Nasprotno. Napake drugih marsikdaj nosijo na svojih plečih in vse njihovo poslovanje se giblje na meji rentabilnosti in izgub. Poglejmo si nekatere od teh zunanjih vzrokov.

»TOVARNE MESA« OB CESTI IN NE CESTA DO »TOVARNE«

Priznajmo, dogajalo se je, da so marsikje hote ali nehotе za vsako ceno nastajali živinorejski obrati, nastajali tudi tam,

kjer za to ni bilo osnovnih pogojev. Do njih so tako rekoč gradili ceste, dovažali močna krmila po sto in več kilometrov daleč, nastiljali s slamo, ki je stala deset ali še več dinarjev, draga pa je bila zato, ker jo je bilo treba pripeljati iz oddaljenih krajev. Kaj bi naštevali kraje, kje je to bilo oziroma kje je. Najbolje rečeno: skorajda povsod. Ob takratnem načinu investiranja je pač prevladovalo mnenje, da je treba investirati, saj se bo posestvo kaj kmalu izplačalo, s svojim delom, s svojimi pridelki. V splošni tekmi za investicijskimi sredstvi je bila racionalnost naložb marsikdaj v drugem planu.

Živinorejski kombinati in farme so pogostokrat dobivali investicije po delčkih. Zdaj so jih dobili za hleve, potlej za

vinskih krmil. Od 32 investitorjev jih je 27 v Skupnosti. 35 milijard dinarjev bodo stale tovarne. Načrti so sedaj že — v pripravi. Ko bodo tovarne poslale na trg 4 milijone ton industrijskih krmil, bo odklenalo monopolu sedanjih maloštevilnih proizvajalcev. Močna krmila bodo mogoče cenejša, cenejša bo vzreja živali in — obečajmo si — nižji proizvodni stroški. Seveda tovarne ne bodo nastale kar jutri. Predviden denar v minulem in letošnjem letu zanje ne predstavlja niti 10 odstotkov vrednosti od odobrenih projektov. In hkrati ob tem, so neizkoriščena investicijska sredstva za graditev sodobnih industrijsko organiziranih in opremljenih pitajšč. Zakaj neizkoriščena? Zato, ker zaradi visoke udeležbe (40 %) teh sred-

Ni šala skrbeti za 150 telet. In to opravlja na obratu Črnelo reci in piši en sam delavec

teleta ali prašičke, čez leto ali dve mogoče za melioracijo, za krmo in podobno. Zato so posrestva še sedaj v dobri meri »nedograjena«, manjka jim to in ono, stroški pa naraščajo.

Kmetje pravijo, da krava molze pri gobcu. V zadnjih štirih, petih letih pa je gobcev in rilcev v hlevih družbenih kmetijskih posestev in zadrug vse več in več. V štirih letih je skoraj za tri in polkrat več govedi in skoraj dva in polkrat več prašičev. Vzrediti piščanca v 65 dneh, prašiča v petih mesecih in govedo v trideset let pomeni, hraniti jih večidel z močnimi krmili. O gradnji tovarn za industrijsko živinsko krmo, je bilo izrečenih nič koliko besed, tovarn pa je za sedaj skoro toliko, kot jih je bilo pred leti. Natančneje povedano, šele decembra lani je nastala skupnost za izgradnjo industrije ži-

stev ne morejo zbrati slabo rentabilne kmetijske organizacije in klanjnice.

NEVSKLAJENOST IN SPET NEVSKLAJENOST

Mogoče bo kdo dejal, pa naj živinorejci polagajo več drugih, vsaj približno enakovrednih krmil, na primer: lucerne, detelje, grahorice, sladkorne pese, soje itd. Statistični podatki, če naj jim verjamemo, govorijo, da je bilo lucerne pridelane na hektar v 1960. letu toliko kot leto prej, detelje za cent manj, grahorice kar za 2 centa manj, na pašnikih za pol centa in na travnikih za 1 cent manj pridelka na hektar. Tako je še z nekaterimi drugimi poljedelskimi pridelki. Živine je več, pridelok pa manjši. Prav tam, kjer bi pričakovali največjo vsklajenost, opažamo nevsklajenost.

Ugotavljamo, da je v živinorejski proizvodnji večji del vse delo ročno in zato počasno in drago. Če bi bili vsi živinorejski obrati opremljeni s sodobnimi stroji, bi bili proizvodni stroški najbrž še nekoliko večji. Ob tem ko je cena živinorejskih proizvodov le postopoma naraščala, ali je kar na enaki ravni, je na primer traktorska priklopa Kiper tritonska z rezervnim kolesom od 1957. leta do lani, dražja za nič manj kot za 70 odstotkov. In zadrugar se je podražil od leta 1956 za 57 odstotkov. Umetna gnojila so se podražila od 1956. leta do lani od 31 do 56 odstotkov. In dražji je bencin, petrolej, nafta, motorno olje. Če vsega tega ne potrebujejo neposredno živinorejci za svojo proizvodnjo, pa to vpliva na cene v poljedelski proizvodnji, vpliva na cene močnih krmil in živinorejci morajo odšteti za vse to več denarja.

ZAKAJ SE NI EKONOMSKIH CEN

Živinorejci so postavljeni tako kot vsi drugi v gospodarskem sistemu v enak položaj — rentabilni morajo biti. Pomeni: naj bi veljale za njihove proizvode tudi ekonomske cene. Do tega pa je še precejšnja pot. Raven kmetijskih cen je omejena zaradi zaščite življenjske ravni nas vseh, zaradi neugodnega položaja prehranske industrije, ki v današnjih pogojih ne more plačati surovin po dejanski vrednosti. Tako je med drugim pojasnjeno, zakaj se ni ekonomskih cen za kmetijske pridelke.

In k tem omejujočim faktorjem marsikdaj pristavi svojo posodico tudi ta ali ona komuna, ali jo je vsaj do nedavnega pristavljala. Določala je takšne ali drugačne prodajne cene zato, da bi zaščitila dvig življenjskega standarda proizvajalcev. To je pravilno in pozitivno, pravijo kmetijci. Toda to naj ne bo enostransko, ker so zanemarjeni interesi proizvajalcev. Od nas kmetijskih organizacij, pravijo, se zahteva posebno »razumevanje« ali celo »žrtv«, da bi se prebivalci prehranjevali z mlekom, povrtnino in drugimi proizvodi po cenah, ki so izpod naših povprečnih proizvodnih stroškov. Takšne zahteve do kmetijskih organizacij so ne-realne in v načelu nepravilne. Ne spodbujajo napredka proizvodnje, znižanja stroškov in zmanjšujejo interes nas delovnih kolektivov za proizvodnjo posameznih pridelkov in proizvodov.

ŠE NEKAJ NERAZUMLJIVEGA

In živinorejski proizvajalci še nečesa ne morejo razumeti! Precejšnjega razmaka med njihovo prodajno ceno živinčeta in maloprodajno ceno mesa. Kaj bi ponavljali podatke, po koliko prodaja proizvajalec danes teletе, govedo prašiča. Poglejmo sedaj, po koliko so na primer v nekaterih ljubljanskih mesnicah posamezni kosi mesa? Tetelina nepakirana brez kosti po 790 din, pakirana po 820 kg. Govedina od 430 do 590, (ta zadnja cena velja seveda za govedino

brez kosti). Svinina predpakirana brez kosti 600 din za kilogram in nepakirana brez kosti 500 din za kg. Razlike so občutne.

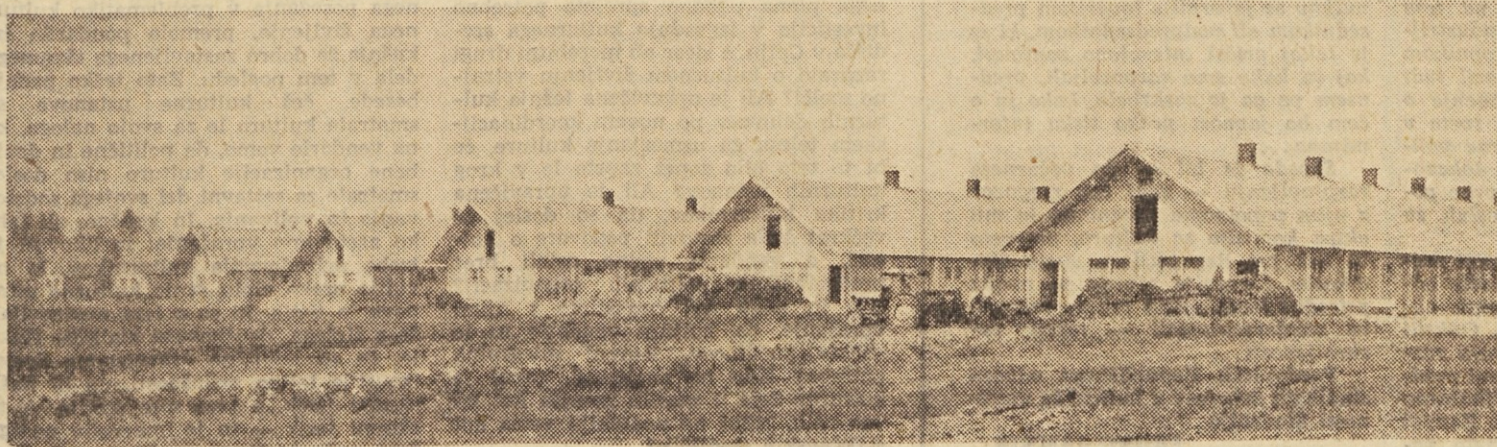
Ne potrošnika in ne proizvajalca ne morejo docela prepričati trditve predelovalcev: »Naši stroški so večji zaradi strogih higiensko-tehničnih ukrepov. Potrošniku nudimo tudi meso mlade živine. Manj dobimo za kožo in loj. Goveje meso pa bi morali sploh prodajati po precej višji ceni...«

Živinorejska proizvodnja je na meji med rentabilnostjo in izgubo. To ni spodbudno za njen napredek. Za marsikakšen nepotreben strošek so krivi živinorejci sami, za visoke proizvodne stroške pa ne. Gordijski vozeli so treba presekati.

PETER DORNIK

Hladilnice! Še veliko bi jih potrebovali, še več pa ladij s podobnimi hladilnicami, da ne bi bilo potrebno dvakrat dohajevati meso prej kot ga prinese vlak iz ljubljanske »Emone« do francoske obale in ga od tu zopet preložijo na ladjo in pripeljejo v Anglijo

Novi hlevi in — nove težave. Bolje rečeno finančne težave. Ljubljanski »Agrokombinat« je zgradil v zadnjih treh letih kar 130 takšnih in podobnih »gradb. V štirih, petih letih, ko bo dograjen bo plačeval letno 300 milijonov dinarjev anuitet. Zdaj plačuje polovico manj. To je še vedno veliko

Za uvod kratka zgodba treh slikarjev, ki se tako kot vsi želijo čimvečkrat predstaviti občinstvu s svojimi deli. In pred enim letom in še nekaj več so se tako slučajno vsi trije zaporedoma pojavili s svojimi deli v Celju. Zakaj tudi ne, saj konec koncev je Celje dovolj veliko — tako so vsaj mislili — da lahko upajo na neko zanimanje in uspeh. Prišli so, razstavili, in...

Zvonimir Mušić je slikar iz Zagreba, povprečno poznan doma, mnogo manj drugod. Njegov uspeh v Celju pa je bil zanj pravi trijumf, dobesedno po načelu: veni, vidi, vici. Prišel, tri dni razstavljal, prodal domala vse slike, šel.

Kako dolgo še

BREZ LIKOVNE GALERIJE?

Nekateri trdijo, da so ga zamenjali s slovenskim slikarjem Zoranom Mušičem.

Tudi Jože Cesar je slikar-amater iz Trsta. Zelo redki so, ki ga poznajo, a morda je že samo dejstvo, da je pač iz Trsta, iz »inozemstva« bilo vzrok, da je odšel iz Celja za pol milijona bogatejši...

Franceta Slano pa ni treba predstavljati. Vendar pa kaže, da Celjanom ni niti malo pri srcu. Ker ni bilo obiskovalcev, je odpadla celo uradna otvoritev in kolikor slik je prinesel, toliko jih je tudi odnesel pa še potne stroške je poravnal sam.

Zgodbe so stare sicer že več kot eno leto, pa vendar jih celjski kulturni krogi nekako ne morejo pozabiti. Ker pri tem ne gre samo za finančni efekt posameznikov, ampak za celoten odnos do likovne umetnosti, do likovnih ustvarjalcev, gre za razumevanje in vrednotenje likovne umetnosti. To razumevanje in vrednotenje pa se v Celju giblje po čudno zapletenih poteh nepoznavanja ter povičevanja povprečne in podpovprečne likovne ustvarjalnosti, medtem ko so nekateri domači in tuji umetniki popolnoma neprisiljeni. Pogovori z nekaterimi kulturnimi delavci v Celju so dali nekaj odgovorov na vprašanje, kje so vzroki za taka pojmovanja.

BREZ LIKOVNE VZGOJE TUDI RAZUMEVANJA NE MORE BITI... je glavni refren vseh ugotovitev. Saj ljudje niso povsem indiferentni do slik, toda če jim nihče ničesar ali pa malo pokaže, sprejemajo pač tisto, kar je njihovu neizdelanemu okusu najbližje, in se zadovoljijo s pisanimi podobica-mi. In če so dani v Celju vsaj pogoji za spoznavanje z literaturo — šola, knjižnice — z gledališko umetnostjo, z glasbeno umetnostjo, pa je likovna umetnost v Celju čisto na repu, zanj gre najmanj sredstev in nihče se, razen po šolah, ne ukvarja res sistematično z likovno vzgojo, nihče nikomur ne svetuje in opozarja, kaj naj kuji, kaj je vredno in kaj ne, nakup slik pa je odvisen

od spretnosti in prepričljivosti znanih ali neznanih ponudnikov umetniških ali »umetniških« del. Če gre za privatnike, je ob pomanjkanju likovne vzgoje razumljivo, da se bodo odločali za tisto, kar jim je pač najbolj všeč, druga pa je, če podjetja in ustanove na eni strani sploh nimajo potreb, da bi svoje prostore opremili tudi s slikarskimi deli, na drugi strani pa dajejo družbena sredstva za podpiranje dilatatizma in kičastih izdelkov. Ali je res tako proč vržen denar, če podjetje ali ustanova opremi prostore svojih delavcev in uslužbencev tudi z kakim umetniškim delom, ki lahko vzbudi človekovo po-

zornost, vpliva na njegov okus, mu daje estetsko ugodje ter naredi prostor privlačnejši, intimnejši.

INTERMEZZO: KAKO SKRBIJO NEKATERA PODJETJA IN USTANOVE ZA LIKOVNO OPREMO SVOJIH PROSTOROV... Dvoje največjih podjetij v Celju:

Tovarna emajlirane posode. Moderno, novo upravno poslopje. Nekaj quasi umetniških podob maršala Tita in en akvarel. Nihče ne skrbi za tovrstno opremo, z nikomer se ne posvetojuje o potrebi ali vrednosti umetniških del. Cinkarna. Dve ali tri olja neznanih avtorjev. Pika.

Občinski ljudski odbor: Lani kupili eno umetniško sliko — za darilo. Stene sob so prazne. Pravijo, da ni denarja. Okrajni ljudski odbor: Razumevanje na celi črti. Edini resnični podpornik umetnosti. Stene so skoraj preveč natrpane. Za dela poznanih slikarjev ni nobenih vprašanj. Kljub temu pa se za nakup del manj znanih ali neznanih avtorjev odločajo brez konzultacije s strokovnjaki.

KAJ JE TOREJ NAJBOLJ POTREBNO? Razširitev likovne vzgoje, predavanja in razstavni prostori. Teh ni bilo v Celju pred vojno, niti jih ni danes. Edini stalen prostor za priložnostne razstave je foyer gledališča, kjer je ob vsaki premieri nova razstava, toda odprta samo pred predstavami. To pa je premalo. Vsa likovna vzgoja nima pravega učinka, če ni na razpolago stalnega prostora za razstave, ki morajo biti sistematične in načrtne. Ljudje morajo nekaj VIDETI, pa tudi SLIŠATI, da bodo potem lahko razumeli in cenili. Sicer pa so prav v zadnjem času v Celju kulturni delavci ob podpori občinskega komiteja ZKS začeli resno razpravljati o problemih likovne vzgoje in razstavnih prostorov.

MARICA ZORKO, predsednica občinskega Sveta za kulturo: Problem bo rešen, ko bo dograjen kulturni center — z njim umetnostna galerija.

MILENA MOŠKON, kustos muzeja: Misel, da naj bi uredili razstavni pro-

stor v sedanjih prostorih investicijske banke, ko se bo ta izselila, je treba izvesti, ker je čakanje na dograditev kulturnega centra je le nekoliko predolgo.

AVGUST LAVRENCIČ, akademski slikar: Najprej je treba razširiti likovno dejavnost. Zato bomo ustanovili v Celju pododbor Društva likovnih umetnikov Slovenije. Ta pododbor naj bi vodil vso likovno dejavnost v okraju, skrbel za razstave, predavanja — vzgojo nasploh. Zato predstavlja to zaenkrat najvažnejši premik na tem področju. Pododbor pa naj bi združeval ne le slikarje in kiparje, ampak tudi arhitekte, umetnostne zgodovinarje in vse, ki se ukvarjajo z uporabno umetnostjo. Specifičnost industrije celjskega okraja, ki proizvaja mnogo uporabnih predmetov (steklarna, tovarna emajlirane posode, keramika, zlatarna i. p.) narekuje potrebo, da skušamo vplivati tudi na estetsko oblikovanje industrijskih izdelkov.

Vsi ti kratki odlomki mnenj in misli kažejo, da likovna problematika v Celju postopoma dobiva konkretnje oblike reševanja. In če bo pododbor uresničil svoje zamisli, če bo dobil dovolj moralne in materialne podpore, lahko s svojim delom odločilno vpliva na razvoj likovne vzgoje, na razumevanje likovne usvarjalnosti in na razvoj okusa ljudi. Morda bodo potem tudi pozabljeni zgodbje o treh slikarjih in morda bo več umetniških del našlo svojo pot v domove in delovne prostore.

V. SAMIDE

Kakšna naj bi bila vloga klubov v mestu?

Odgovor na to bodo poskusili najti na posebnem posvetovanju o klubih

V občini Celje sredstva za kulturo vendarle naraščajo. Lani 56 milijonov-5,8 odstotka občinskega proračuna.

Mestna knjižnica se bo kmalu selila v lepe, nove prostore. In ko bi še v prostorih investicijske banke odprli začasno likovno galerijo, potem...

Prostori — problem, ki ga bo odpravila gradnja kulturnega središča. Investicije v petletnem planu.

TRIJE CELJSKI FRAGMENTI

Naj mi nihče ne zameri, če se za uvod poslužim neke prispevke: Da bi pravično ocenili del nekega režiserja n. pr., pravimo, pogledimo kakšna je bila njegova zamisel, predpriprava, kako je to realiziral, kako se je ob tem angažiral sem in ob njem celotni ustvarjalni kolektiv, kajti končni uspeh je vendarle rezultat skupnih naporov?

In če si novinar zastavi ob današnjih, žal precej kasnih, a toliko bolj težko pričakovanih družbenih pomenkih o kulturni politiki v kraju n. n. podobna vprašanja, pomeni, da bi rad prikazal OSEV teh razprav, njihov koncept, predpriprave, realizacijo, torej predvsem NACIN razpravljanja, a ne le bolj ali manj domišljene rešitve, za katere je končno vendarle le važno, da so pametne in v skladu z ekonomskimi možnostmi. Če je res, da je smisel decentralizacije kulturnega življenja v mobilizaciji ljudi za razreševanje teh problemov, potem ta vidik novinarjevega opazovanja ni tako nesnovan. A napak bi bilo, če bi ob vsem vendarle bili nestrpni in ne zastavili tudi tega vprašanja kot vprašanje procesa: Če se danes vodstva SZDL ali sindikatov že lotevajo vprašanj kulturne politike — je to nedvomno začetek. Korak naprej — iskanje sozvočja s tistimi, ki so si že v preteklosti zastavljali vprašanja s področja kulture: svet za kulturo, sveti Svoboda, kulturne institucije. Pri tem pa, pravimo, opazujemo, način, s katerim iščejo to sozvočje tako eni kot drugi.

Če je Občinski sindikalni svet Celje v decembru pripravil tak razgovor o kulturi s krogom kulturnih delavcev, predstavniki Svoboda, delovnih kolektivov, sveta za kulturo, pa žal moramo ugotoviti, da je zelo dobra razprava, tehtna po svojem razmišljanju o načelih in konkretnih vprašanjih kulturne politike, izvenela kljub nemajhnemu številu ljudi vendarle v dokaj zaprti krog. Odsotnost političnih organizacij (in vendar bi bilo zanimivo slišati njihova stališča, pa tudi njihove morebitne kritične pripombe na stališča kulturnikov), SZDL, sindikatov, njihove dejanske a ne le formalne angažacije, je ob tej priložnosti pokazala, da se vendarle še vedno pogovarjamo vis a vis. Kdo bo tolmačil naprej mnenje in poglede kulturnih delavcev, da bi bilo treba v ljudskem odboru pogostejše in tehtnejše razpravljati o kulturi? Ali je dovolj, če težnje na področju kulture usmerja svet za kulturo, aktiv kulturnih delavcev? Ali je dovolj, če ObLO sicer ob sestavi petletnega perspektivnega plana ugodno sprejme potrebne investicije v izgradnjo kulturnega središča v Celju, a sicer ob morebitni drugi razpravi o kulturnem življenju vstrajno molči? Ali je upravičena težnja kulturnih delavcev po novem koordinacijskem telesu za usmerjanje kulture, če bi to telo bilo zopet zaprti le v krog kulturnih ustanov? Ali je upravičena kritika kulturnikov, da so doslej že večkrat širše zastavili pogovore o kulturi, a vendarle vedno ostali brez predstavnikov političnih organizacij? Kje in kako naj razčistimo z njimi vprašanje, da kultura vendarle ni le »hobi« poedincev, temveč integralna potreba? Kdo bo analiziral, zakaj je kulturna žejja v mestih manjša kot izven njih, zakaj na podeželju večja kot v delavskih središčih?

Intonacija tega razgovora je bila približno takšna. Morda vsi očitki niso bili upravičeni, a kje so bili tisti, ki naj bi jih ovrgli?

Morda je bil prav na tem razgovoru izrečen očitke, češ, da SZDL tudi ni pokazala interesa, da bi postavila pri kinematografih programske svete, eden takih očitkov, ki bi jih bilo treba ovreči. Namesto tega je nekaj tednov kasneje Občinski odbor SZDL sklical širši posvet o problematiki kinematografov kot kulturnih ustanov in filmske vzgoje. Kulturniki, ki so prvotno trdili, da programskih svetov ni, so tu izvedeli, da so programski sveti bili, a le na papirju. Niso učinkovali. In kakšen je bil rezultat tokratnega skupnega pogovora?

Tehtno obravnavanje problema, ki so si ga zastavili, ni moglo biti tehtno brez temeljitih predpriprav. Dobilo je prizvok enkratnega, kampanjskega obravnavanja. Brez zbranih argumentov, brez študioznosti obdelave takega gradiva, ki naj bi pokazalo, da pri celjskih kinematografih niso potrebni le po številu večji in predstavniško bolj sestavljeni programski sveti, temveč kakšna je konkretna naloga teh svetov. Tudi sklep o ustanovitvi filmskega gledališča bi pomenil več, če bi poznali pokazatelje o celjski filmski publiki in bi torej filmsko gledališče že vedelo kako zastaviti svoje delo. Res škoda, tokrat so v Celju ostali na pol poti.

Okrajni plenum SZDL Celje, ki se je sestel nekaj časa kasneje, je dal kot edino in glavno točko na svoj dnevni red vprašanje kulture. Eden redkih a toliko bolj dragocenejših tovrstnih plenumov v Sloveniji. V razširjeni sestavi — povabljeni so bili tudi predstavniki okrajnih in občinskih svetov Svoboda — pa smo žal pogrešali prisotnost predstavnikov kulturnih ustanov, zlasti iz Celja. Uvodno, skrbno zasnovano in argumentirano ter študiozno izpeljano poročilo o stanju kulture v celjskem okraju je zlasti opozorilo na potrebo perspektivnejšega programiranja kulture, na potrebo iskanja novih, sodobnejših načinov približevanja kulturni vrednot širokim slojem ljudi, na vlogo tiska pri družbenem obravnavanju teh problemov, na načela novega načina namenskega financiranja itd. Razprava ki je bila živahna, pa je kritično dokaj malo obravnavala dosednji način ločenega poseganja v problematiko kulturnega življenja, premalo poudarila izkušnje že dobro zastavljene skupnega dela v tem pogledu. Zato težko padajo besede, češ kulturne ustanove so smatrale kulturo le za svojo nalogo, ko pa vendarle vemo, da politične in družbene organizacije kulture niso doslej smatrale za sestavni del svojega sodelovanja in volivanja. In končno, ali lahko zastavimo vprašanje: razlikovati je treba prizadevanja kulturnikov, ki ne vidijo preko plota svoje kulturne ustanove in tistih, ki so o tem razpravljali že s širšega, družbenega stališča. Kako le, če so politične organizacije doslej izpuštile toliko priložnosti, da bi našli skupni jezik, a tega niso storile. A ta skupni jezik — to je imperativ našega časa, naše družbene ureditve. S. G.

Vse bolj je čutili nujno potrebo po angažiranju vsestranih zavestnih in družbenih sil za reševanje zgoščenih problematike v kulturi in umetnosti. Pobude za to angažiranje so zelo različne in ne v vsakem primeru enake. V nekaterih ustanovah se je zelo razmahnilo razpravljanje — delno pod vplivom zunanjih sil, delno pa tudi že iz spoznanja po nujnosti razreševanja notranjih naspotij, deformiranih razmerij in nevsklajenih odnosov z družbo.

V kompleksu celotne kulturno-umetniške problematike komunne, ob vprašanjih koncipirane ali meglene kulturne politike so pritiski od spodaj vse močnejši — in v splošnem zaenkrat vendarle prihajajo predvsem s strani delavcev v kulturni umetnosti.

Po mnogih, včasih tematično ponavljajočih se razpravljanih čutiljo zastopniki teh ustanov predvsem dve nujni potrebi: prvič, možnost po koordiniranem reševanju problemov neke kulturne politike v komunni in s tem v zvezi — drugič — zahtev po večji aktivnosti in resničnem angažiranju tistih faktorjev, katerih dolžnost bi prav tako bila, da se navsezadnje vendarle začno z večjo tehtnostjo in poglobljenostjo ukvarjati s problemi kulture in umetnosti.

Seveda se tem problemom ne da priti pod kožo s kampanjsko deklarativnostjo ali samo z načelnim pihanjem okrog vrede kaše. Vse kaže, da je večje angažiranje določenih zavestnih družbenih faktorjev v smislu sistematičnejše in bolj poglobljene obravnave problemov kulturne politike danes že perspektivni imperativ. Formalna prisotnost ob razpravljanju, načelna rezerviranost, nekako »z rokami v žepih«, prav gotovo ne more prispevati k uspešnemu reševanju. Tako odmaknjeno opazovanje s strani deluje do kraja destimulativno in zaviralno za že

MAGNETOFON TEČE...

»ti pa molči, tovariš!«

angažirane partnerje in ustvarja podoba gasilskega tihožitja.

Težko si je zato razložiti, kakšni globlji in premišljeni argumenti morejo vplivati na neki občinski sindikalni svet in njegove funkcije, da se odmaknejo živi razpravi, ki bi naj razčistila (tudi z njihovo pomočjo!) vsaj osnovne probleme in izhodišča za reševanje neke kulturne problematike komunne. Formalistično so se zadovoljili s tem, da so postavili »na prežo« magnetofon, ki naj ta diskusijski drobiž registrira, oni pa ga bodo bržčas kasneje »laboratorijsko« obdelali. Ta vzvišenost kaže nedvomno na določeno stopnjo kulturne osveščenosti in zainteresiranosti, v kakršni se tej problematiki približavajo ali spoznavajo.

Tako so zastopniki kulturno-umetniških ustanov ostali na tem posvetu sami z zastopniki industrijskih kolektivov in z zastopnikom Sveta za kulturo, ki je izrazil tudi sicer prav nič pohvalno mnenje o aktivnosti tega sindikalnega sveta v zvezi s problematiko kulturne politike. Tako demonstrativno dokazovanje svoje abstinencijske prav gotovo razkriva določen neposlus za kulturno problematiko.

Da ne pozabimo: po večurni vsestranski razpravi smo vendarle odkrili, da je prisoten zastopnik občinskega sindikalnega sveta. Odkrili smo to takrat, ko je na kraju razprave začutil potrebo, da brani predvsem aktivnost tega sindikalnega sveta (seveda brez potrebe). Zaupal pa nam je poleg tega v zelo po-

memnem tonu, da njegova večurna molčeča prisotnost ni samosvoja plahost, ampak da mu je predsednik ali podpredsednik na začetku posveta naročil, naj sicer prisostvuje, ampak »naj bo kar tiho!« Čemu je koristilo tako načelno stališče do važnega sestanka, ki bi mu molčeči tovariš lahko mogoče zanimive doprinose — ni bilo mogoče ugotoviti.

Ko smo na kraju posveta ugotovili potrebo po javnem razpravljanju, pomembno vlogo tiska o tej problematiki in da bo prisotni novinar skušal kar najboljše posredovati javnosti izkušnje tega sestanka, je celo ta molčeči tovariš nenadoma odšel. Toda zmotili smo se, če smo za hip pomislili, da ga stvar več ne zanima! Nasprotno, čez nekaj trenutkov se je vrnil s tovarišem predsednikom ali podpredsednikom, ki se je takoj pričel intenzivno zanimati, kaj in kako smo razpravljali, predvsem pa ga je zaskrbelo, kako in o čem bo javnost preko tiska informirana...

Seveda je bil — po večurnem razpravljanju — zdaj tak razgovor z njim popolnoma nezanimiv in mu ekipa komisije za kulturo, prosveto in tisk pri Republiškem svetu sindikatov Slovenije seveda ni mogla prisoditi kakršnekoli tehtne resnosti in zainteresiranosti — razen: zaskrbljenosti...

Predsednik Republiškega odbora sindikata delavcev v kulturi in umetnosti Slovenije

FRANC JAMNIK

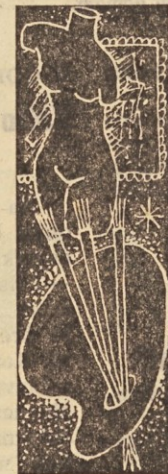

V enem letu tretjič o papirniškem
šolskem centru v Vevčah — Vprašanje
slovenski papirni industriji

ocene informacije

Nič ni tako skrito ...

Armitage v Mali galeriji

Nič ni tako skrito, da ne bomo srečanje z njihovim bi bilo enkrat očito — tudi za najbolj naivno publiko. Ta enkrat je razstava svetovnoznane angleškega kiparja Kennetha Armitagea (roj. 1916), ki je ta teden v ljubljanski Mali galeriji.

Armitage spada med tiste kiparje, ki jih mednarodna kritika po svetu — recimo ob zadnji jugoslovanski razstavi v Parizu — takole omenja ... »kipar X. Y., vplivan po Armitageu ...«

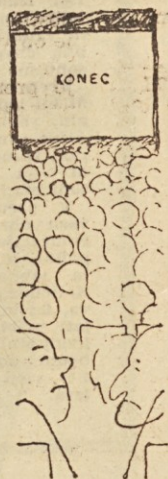
V Mali galeriji razstavlja štiri bronaste plastike iz let 1951 do 1959. Ostalo so risbe in fotoposnetki njegovih del: ekonomska razstava, to je že treba. Pove pa vse, kar je treba fotoposnetkov je vse in do in če bo kdo našel na njej znane oblike, ki jih je lahko občudoval tudi na razstavah domačih kiparjev, kakršne smo že zadnjih let, bo to gotovo zadavnej pogrešali. F. Z.

Naivna filmska zgodba

Kadar govorimo o gangsterjih in gangsterizmu, imamo najprej v mislih dve deželi: Ameriko in Italijo. V prvi se uspešno razplaja dejavnost najrazličnejših gangsterskih skupin, katerih kolovodje so v večini italijanskega rodu, priseljenci brezdelneži, ki so se v novi sredini hitro znašli in uveljavili svoje posebne sposobnosti.

Avtorji italijanskega filma »Prijatelj gangsterjev« so z vzorniki, kot je El Capone, ostali kar na domačih tleh. V duhoviti zgodbi so želeli osmešiti italijanski gangsterizem. Posegli so v vrste mladine, ki se v to dejavnost šele uvaja. Zal pa je njihov poseg dokaj naiven in brez resnejše poglobitve v pereče družbene probleme, probleme sodobnega mladega človeka, ki stopa na pot kriminalne dejavnosti. Avtorji so se raje lotili manj zahtevne in

Prijatelj »gangster- jeva«

krat sentimentalne zgodbe o dečku brez staršev, ki ga beg iz samostana privede na cesto in med mlade brezdelneže. V priložnostnih tatvinah, ki so bolj praprhanje vsakdanjega obstoja kot premišljena in tvegana kriminalna dejavnost, iščejo mladi ljudje sami sebe. Ob tej zgodbi pa so avtorji zatisnili oko pred tisto mladino, ki se vdaja kriminalnim dejanjem predvsem iz gole objestnosti, preobčila in dolgočasja in katere dejanja resnično iz dneva v dan bolj ogrožajo sodobno družbo.

Film v režiji Giuseppeja Bennatija in v glavnih vlogah Walterja Chiarija in Isabelle Corey ni velika stvaritev. Prej bi mu človek očital pretirano skromnost po vsebinski in tehnični plati. Vendar pa v njem ni ničesar takega, da si ga gledalci ne bi smeli ogledati. I. B.

Po izhojeni poti

Da se razumemo: brošura, ki jo je izdala Državna založba Slovenije pred nekaj tedni (Vilko Ukmar: Razvoj glasbe, Slavko Mihečič: Glasbene oblike), je strokovno neoporečna in po tej plati kajpak primerna za pouk v višjih razredih osemletk. Seveda bi lahko kljub temu pisati o papyrzu in violoncellu, ali je smiselno razlagati francoski in italijanski tip uverture pa pozabiti na uverturo, zgrajeno v sonatni formi ter operno predigro itd.

Problem tiči drugje: Vsi se strinjamo v misli, da je treba doraščajoče ljudi prirediti, jih prepričati, kje in v čem je lepota glasbe ter ustvariti iz njih bodoče zagreb 62 resnične glasbene umetnosti kaj bližja? Ali bolj natančno: jih bomo lahko prepričali, da ni vse zlato, kar se sveti v raznorodnih festivalskih in radijskih odajah? Nam bodo verjeli, da nismo samo stari rokopisni dolgočasneži, ki ne vidimo čez platnice šolske učenosti? — Zagrebška profesorica Truda Riech je s svojo »Muzičko čitanko« segla mnogo delj in globje.

Oprema brošure je kar se da »skromna«. Niti ene slike ali notnega primera! Načlane amaterskih skupin in slovi in tekst — kot bi šlo novo glasbeno občinstvo. Moramo jim vcepiti glasbo potrebno letno poročilo.

med življenjske potrebe —

pri tem pa je temelj, ki naj ga zgradi estetska vzgoja na naših osemletkah nad vse pomemben (če ne celo odločilen!). Priročnik, ki je pravkar izšel pa se še vedno drži izhojene poti od Adama in Eve do naših dni, od motiva do opere! Bo zaradi te jasne razvojne sheme otrokom, ki jih naveduše Zagreb 62 resnične glasbene umetnosti kaj bližja? Ali bolj natančno: jih bomo lahko prepričali, da ni vse zlato, kar se sveti v raznorodnih festivalskih in radijskih odajah? Nam bodo verjeli, da nismo samo stari rokopisni dolgočasneži, ki ne vidimo čez platnice šolske učenosti? — Zagrebška profesorica Truda Riech je s svojo »Muzičko čitanko« segla mnogo delj in globje.

Oprema brošure je kar se da »skromna«. Niti ene slike ali notnega primera! Načlane amaterskih skupin in slovi in tekst — kot bi šlo novo glasbeno občinstvo. Moramo jim vcepiti glasbo potrebno letno poročilo.

med življenjske potrebe —

»Razvoj glasbe in glasbene oblike«

B. L.

Vprašaj nad Vevčami

KAKSNA JE PERSPEKTIVA ŠOLSKEGA CENTRA PAPIRNE INDUSTRIJE? ... Kljub vsem dosedanjim razgovorom in že povsem konkretnim načrtom za vzgojo v šolskem centru papirne industrije v Vevčah je naravnost neverjetno, a žal toliko bolj resnično dejstvo: število prijav za novo študijsko leto je tako majhno, da bo center ostal tako rekoč brez slušateljev na prvi stopnji — stopnji izobraževanja za kvalificirane papirničarje. Se bolj nerazumljivo pa postane to dejstvo ob tem, ko vsi strokovni organi jugoslovanske papirne industrije vedno znova poudarjajo, kako zelo primanjkuje tej panogi strokovno usposobljenega kadra in kako je potrebno zaradi tega čimprej razviti sistem izobraževanja. Protislovje torej, kot ga le malokdaj srečamo!

ALI BODO INVESTICIJE V OSNOVNA SREDSTVA RENTABILNE, CE GOSPODAR-SKE ORGANIZACIJE NE BODO INVESTIRALE TUDI V KADER? ... Jugoslovanska industrija lesovine, celuloze, lepenke in papirja se je zlasti v zadnjem obdobju močno razvila. Kolikor je bilo starih tovarn, so povečale proizvodnjo z modernizacijo proizvodnih procesov in z investicijami v nove stroje, začelo pa je v zadnjem času obratovati precej novih tovarn papirne industrije, med njimi nekaj pravih gigantov. Kakšne pa so bile ob tem investicije v vzgojo kadra, najboljše pojasnjujeta dva — čeprav bi jih lahko našli več — primera:

● KOCANI: investicije v novo tovarno so znašale kakih šest ali sedem milijard dinarjev, vendar v investicijskem programu ni bil predviden niti dinar za vzgojo kadra. Šele kasneje je tovarna poslala v vevški center štiri delavce, da bi se strokovno usposobili za kvalificirane papirničarje, sam proizvodni proces v tem podjetju pa zahteva najmanj 75 kvalificiranih papirničarjev.

● LIPLANI: od vseh zaposlenih v tej sodobno opremljeni tovarni lepenke je prišlo na pospešeno izučitev za kvalificirane delavce v vevški center samo šest članov kolektiva,

med katerimi je eden takoj odstopil. Znanje drugih pa je bilo na izpitih tako borno, da jih je izpitna komisija »zupustila« šele po posredovanju direktorja podjetja in predsednika občinskega ljudskega odbora, češ da bo to edini kader, ki bo lahko spravil tovarno v obratovanje. Tovarna sicer obratuje že poldrugo leto, vendar večji del svoje proizvodnje ne more plasirati na tržišču zaradi nizke kvalitete izdelkov. Zato se je v zadnjem času obrnila na Zvezno industrijsko zbornico in na nekatera podjetja, da bi ji njihovi strokovnjaki pomagali organizirati proizvodnjo in doseči višjo kvaliteto izdelkov.

ALI JE RES RENTABILNO DROBITI SREDSTVA ZA STROKOVNO VZGOJO KADRA PAPIRNE INDUSTRIJE? ... Res, po eni strani lahko govorimo o premajhnem zanimanju za strokovno vzgojo svojega kadra. Toda to je samo ena plat medalje, kajti v mnogih drugih primerih gospodarske organizacije papirne industrije povsem nesmotno in nevsklajeno vlagajo svoja sredstva v vzgojo kadrov. Ta trditve namreč sloni na naslednjem: v državi delujeta dva šolska centra za vzgojo kadra v papirni industriji, in to od kvalificiranih delavcev preko mojstrov do tehnikov. Prvi — V Banja Luki — za celulozo in drugi — v Vevčah — za papir. Ekonomska cena izobraževanja enega delavca znaša na primer v Vevčah 125.000 dinarjev na leto in je tako dosti višja od šolskega centra s približno 20 milijonov dinarjev stroškov na leto kvalificirane delavce za vso papirno industrijo. Kljub temu pa je velika večina podjetij papirne industrije razvila svoje izobraževalne centre in v njih ob priučevanju za delovna mesta uvedla redni študij tudi na prvi in drugi stopnji, pa čeprav nima za to potrebnih strokovnjakov in je povrh vsega študij še veliko dražji. Samo v ilustracijo:

● VLADICIN HAN: podjetje je osnovalo izobraževalni center in namenilo za njegovo

dejavnost 13 milijonov dinarjev. Ker pa je bila ta vsota premajhna, je zaprosilo podjetje Zvezno industrijsko zbornico za 7 milijonov dotacije!

ALI BODO USTANOVITELJI — GOSPODAR-SKE ORGANIZACIJE SLOVENSKE INDUSTRIJE PAPIRJA IN CELULOZE — VZTRAJALI PRI SEDANJEM KONCEPTU ŠOLSKEGA CENTRA V VEVČAH? ... Slovenska industrija papirja in celuloze ob sedanjih strojnih kapacitetah ne more računati, da bi količinsko lahko uspešno tekmovala z nekaterimi giganti, ki so zrasli v drugih republikah. Njen izhod je v specializaciji in osvajanju proizvodov specialne kvalitete. Ob tem pa se odpira nov problem. Naraven odziv strokovno dobro usposobljenega starejšega kadra je močan, medtem ko mlajši kader kljub prizadevanju ne more doseči takih uspehov. Tako na primer:

● VEVECE: v podjetju izjavljajo, da je zaradi poostrenih zahtev po kvaliteti v izvozu dva do trikrat več izmečka, kot ga je bilo na primer v prejšnjih letih, in da kvaliteto ob sedanjem mladem sestavu kadra zelo počasi izboljšujejo.

Zato si tudi predstavniki slovenske industrije papirja in celuloze drugače zamišljajo vzgojno izobraževalni sistem v vevškem šolskem centru. V glavnih obrisih naj bi bil takle: ob dopolnilnem izobraževanju za delovna mesta, ki bi ga center organiziral v posameznih gospodarskih organizacijah, naj bi tudi program v centru ne bil več enak za vse slušatelje v posameznih panogah, temveč naj se na določenih stopnjah diferencira in naj sloni na konkretnih proizvodnih programih gospodarskih organizacij. In izjavljajo, da lahko sami prevzamejo finasiranje takega šolskega centra in da bodo njegove kapacitete prej premajhne kot prevelike. Tako je znova aktualno vprašanje:

KAJ DOKONČNO S ŠOLSKIM CENTROM PAPIRNE INDUSTRIJE V VEVČAH?

BOJAN SAMARIN

Po javni televizijski oddaji »Iz kraja v kraj« v Ankovem in Zalcu je bila pretekli četrtek ista oddaja v Ljubljani. Namenjena je bila kolektivni industriji »Iskra«, ki je do zadnjega mesta zasedla dvorano B Gospodarskega razstavišča. Poleg nastopajočih domačih posameznikov in ansamblov sta na tej oddaji gostovala znani imitator Charly Sanders in črnska pevka Cecily Ferde iz ZDA. Prihodnjo tako javno oddajo napoveduje RTV Ljubljana v Kidričevem.

Domača sodobna književnost in družbena ekonomska literatura v ozadju

Knjiga v rokah jeseniškega bralca

ostale skupine bralcev si izposojajo največ del mladinske literature — verjetno tudi za svoje otroke — in če ta del literature pustimo ob strani, potem je slika takale.

Delavci si izposojajo daleč največ knjig s pustolovsko ali kriminalno vsebino ter knjige z vojno tematiko. Tem šele sledi sodobna dela iz tuje književnosti, domača klasična dela in ostala dela. Uslužbenci segajo bolj po tujih sodobnih piscih, berejo svetovne klasike ter potopise, medtem ko domača klasična kakor tudi sodobnejša dela zanimajo. Žene in gospodinje pa jemljejo najraje sentimentalne ljubezenske romane, kmečke povesti ter sodobna domača in tuja dela.

Pri vsem pisanem izboru priljubljenih vrst knjig pa ena ugotovitev vseeno bo v oči. Jeseniški bralci, vsi od kraja, močno zanemarjajo dela domače sodobne književnosti, še manj zanimanja pa kažejo za dela, ki obravnavajo različna družbeno-ekonomska in znanstvena vprašanja.

Naša mladina se danes v šolah usposablja za bodoče delo v proizvodnji,

naš državljan že deset let sodeluje v različnih organih delavskega in družbenega upravljanja in danes že vse bolj direktno sodeluje pri reševanju važnih gospodarskih, političnih in upravnih vprašanj. In če bi izhajali samo iz tega, bi bilo popolnoma upravičeno pričakovati, da se to pozna tudi pri branju in študiju del sodobne književnosti in družbeno-ekonomske literature. Pa ni tako. Vsaj na Jesenicah ne.

In zakaj je temu tako? O tem bodo morali razmisliti Jeseničani sami. Ali je morda pri mladini vzrok prenatrpan učni program, zaradi katerega ob koncu leta zmanjka časa, da bi podrobneje obdelali sodobno domačo književnost in tako vzbudili zanimanje zanjo? Razmisliti bo treba, ali je morda tudi nizka izobrazba jeseniškega delavca kriva, da manj razmišlja in ne čita sestavkov o važnih družbeno-ekonomskih vprašanjih. Ali pa se morda jeseniški upravljačev še ni zavedel potrebe po prebiranju take literature oziroma mu njegova udeležba pri upravljanju še ne nakazuje potrebe po tovrstnem znanju.

ANDREJ CASERMAN

SIGNALI

Aeroklub Postojna je podaril Klubu mladih tehnikov iz Kopra, star nerabljen avion. Mladina se je darila kajpada razveselila, saj se bodo lahko sedaj budoči jadranci in padalci tudi praktično urili na avionu, ki so ga montirali kar na dvorišču pred svojim domom.

● TRBOVLJE:

Niso še izkoriščene vse možnosti

Zbor proizvajalcev občinskega ljudskega odbora Trbovlje je razpravljal o nekaterih aktualnih gospodarskih vprašanjih in sprejel tudi več načrtov za delo v prihodnje.

Na seji so med drugim obravnavali tudi prednačrt gospodarskega razvoja trboveljske občine za letošnje leto. Le-ta predvideva nekoliko nižjo proizvodnjo kakor lansko leto. Tako bo Rudnik rjavega premoga Trbovlje-Hrastnik proizvedel toliko premoga kakor lani; proizvodnjo na lanskeletni ravni pa predvidevajo še v Elektrarni in Strojni tovarni Trbovlje, medtem ko mislijo na večjo proizvodnjo v Cementarni. V razpravi na je bilo poudarjeno, da v posameznih gospodarskih organizacijah še niso izkoristili vseh možnosti in bi bilo zato mogoče doseči proizvodnjo vsaj na lanskeletni ravni, če ne celo znatno večjo.

Letos se obeta na področju trboveljske občine tudi živahna investicijska dejavnost, saj bodo v Rudniku rjavega premoga Trbovlje-Hrastnik gradili novo separacijo, v Elektrarni bodo vgradili nov kotel in nekatere stroje v Tovarni židakov, nadaljevali bodo z deli pri rekonstrukciji Cementarne in z investicijskimi deli v Strojni tovarni Trbovlje. (L)

● KIDRIČEVO:

Razprave o perspektivnem programu

V preteklih dneh so bili v vsej ptujski komunizbori volivci, na katerih so razpravljali o bodočem razvoju te občine. Prav tako bodo te dni sklicali tudi zbor volivcev-proizvajalcev v gospodarskih organizacijah. Na zborih volivcev bodo obravnavali načrt o perspektivnem programu razvoja občine Ptuj do leta 1965 ter načrt o razvoju krajevnih stanovanjskih skupnosti.

V tej komunizbori je najpomembnejša tovarna glinice in aluminija, ki že sedaj ustvarja preko 10 milijard dinarjev bruto dohodka. Za rekonstrukcijo podjetja je v perspektivnem programu predvideno 10 milijard dinarjev investicij. Glavna investicijska vlaganja so predvidena predvsem v letošnjem in prihodnjem letu. S temi investicijami bo proizvodnja glinice porasla za nadaljnjih 35.000 ton. Ker grade hkrati tudi novo elektrarno, bo tudi porasla pro-

izvodnja za nadaljnjih 20.000 ton aluminija.

Iz perspektivnega programa je razvidno, da je precej investicij predvidenih tudi za razvoj kmetijstva, predvsem za pospeševanje živinoreje.

● LITJA:

Osebnih dohodkov obračunavati po realizirani proizvodnji

Zbor proizvajalcev občinskega ljudskega odbora v Litiji je v petek razpravljal, kaj je ugo-

● JESENICE:

Večja proizvodnja, vendar manjši dohodek

V preteklem letu so jeseniški plavžarji, jeklarji in valjanci izdelali za 1% več izdelkov kot v letu 1960, načrti blagovne proizvodnje so presegli s 2,3%. Letni proizvodni načrt so dosegli in presegli skoraj vse proizvodne ekonomske enote razen visokih peči, kjer so morali izvesti med letom nepredvideni remont peči, martinarne. Tej je obično primanjkovalo surovin, kljub temu pa je v letu 1961 izdelala 7000 ton več jekla kot leta 1960. V hladni valjarni in žičarni pa ni bilo dovolj naročil za posamezne izdelke.

Predvideni finančni načrt ni bil izpolnjen zaradi stojnin, reklamacij, nižje prodajne cene pri izvozu in zaradi sprostite uvoza. Zaradi tega bodo za leto 1961 tudi manjši skladi podjetja.

V preteklem letu so v vseh obratih izboljšali organizacijo dela in jo izpopolnili z novimi delovnimi in tehnološkimi postopki. Kollektivni načrt predvideva, da bi morali letos izdelati približno 2000 ton več kvalitetnih izdelkov. Načrt bruto dohodka pa je za 4% višji kot v preteklem letu. U. Z.

tovila posebna komisija, ki je pregledala pravilnike o delitvi čistega in osebnih dohodkov. Ugotovljeno je bilo, da so — po sedanjih ocenah — v kolektivih dobro sestavili oba pravilnika; zbor proizvajalcev in občinski sindikalni svet bosta pa morala poslej stalno spremljati gibanje osebnih dohodkov in uveljavljati sprejetih načel v pravilnikih.

Zbor proizvajalcev je sprejel nekaj priporočil, med katerimi je treba še posebej omeniti: gospodarske organizacije naj čimprej prouče možnosti, kako bi uvedle obračunavanje osebnih dohodkov na osnovi realizirane proizvodnje. (K)

● GORIŠKA:

Kako naj pride mladina do znanja?

Na Goriškem je zaposlenih okoli 5000 mladih delavcev in delavk. Precejšnje število teh — zlasti na Gornjem Vipavskem in na Tolminkem — se je preselilo v tovarne s kmetij. Ker niso bili usposobljeni za zahtevnejša dela, so zasedli v glavnem strokovno nezahtevna delovna mesta. To se jim pozna tudi na prejemkih. Med 1500 mladimi ljudmi, ki delajo n. pr. v podjetjih občine Ajdovščina, ima ustrezno strokovno znanje le 153 moških in 149 deklet.

Mladi čutijo potrebo po izobrazbi, vendar pa gospodarske organizacije ne posvečajo dovolj skrbi sistematični vzgoji mladih za zahtevnejše dela. Vsaj v večjih podjetjih bi lahko organizirali izobraževalne centre, kjer bi se tudi mladi ljudje usposobili za odgovornejša dela. Dolež se je z vso resnostjo lotila izobraževanja delavk le Tekstilna tovarna v Ajdovščini. V njenem izobraževalnem središču se je usposobilo za rokovanje s stroji že okoli 200 delavcev in delavk.

Še posebej je pereče izobraževanje mladih delavk. Marsikje so primeri, da jim zaradi pomanjkanja znanja ne zaupajo zahtevnejših del ter se morajo ob koncu meseca zadovoljiti z 10.000 ali 12.000 dinarjev zaslužka. Gospodarske organizacije bodo morale vsekakor razmišljati o tem problemu, ki vedno resneje trka na vrata tudi pri- ču napredka v proizvodnji. Potrebe po nekvalificirani delovni sili so namreč vedno manjše, naraščajo pa potrebe po priučnih delavcih.

Letos bo zaključilo obvezno šolanje na Goriškem okoli 1500 mladih ljudi. Mnogi ne bodo mogli nadaljevati študij na šolah druge stopnje in bodo iskali primerno zaposlitev. Podjetja jih spričo mladosti ne bodo mogla sprejeti v delovna razmerja. Kapacitete vajenskih šol pa so preskromne, da bi zadovoljile želje mladine, ki bi se rada pripravila na poklic. Vseh šol za vajence je v okraju 7. Njihova organizacija pa je taka, da ne morejo usposabljati industrijskih delavcev pač na obrtnike. Čas je že, da bi začeli razmišljati o njihovi temeljiti reorganizaciji oziroma o ustanovitvi šol, ki bi lahko vzgajale delavce za nekatere industrijske panoge, ki so na Goriškem zelo razvite, kot na primer tekstilna in lesna industrija.

Lojze Kante

● SOLKAN:

Industrija apna rekonstruirana

Delovni kolektiv Solkanske industrije apna je v soboto izročil v obratovanje dve novi peči, katerih zmogljivost bo 8000 ton žganega apna letno. V rekonstrukcijo je vložil kolektiv skoraj 150 milijonov dinarjev, s čimer je ustvaril pogoje za znatno povečanje proizvodnje ter izboljšanje delovnih pogojev. Letošnji proizvodni plan podjetja bo skoraj še enkrat večji, kot je bil pred dvema letoma, ko so proizvedli 24.000 ton apna.

L. K.

● SLOVENSKE KONJICE:

Kaj pa delo na domu?

Med kraje, kjer je posebno v zimskih mesecih težko dobiti zaposlitev za ženske, spada tudi konjiška občina. Samo pri Zavodu za zaposlovanje delavcev v Slovenskih Konjicah je prijavljenih okoli 100 žensk, ki bi se rade zaposlile, vendar pa je dejansko število takih, ki iščejo zaposlitev, še nekoliko višje. V precejšnji meri so to sezone delavke iz kmetijstva in gradbeništva, ki so brezposelne le v zimskih mesecih. To se najbolj vidi iz podatkov Zavoda za zaposlovanje za poletne mesece, ko je bilo prijavljenih le kakih 50 nezaposlenih žena, včasih pa še celo manj. Zato je razumljivo, da je največji naval v jeseni, ko se sezonska dela bližajo h koncu.

Težko je namreč dobiti stalno zaposlitev za ženske v industrijskih ter drugih podjetjih. Kolikor jih posamezne gospodarske organizacije potrebujejo, je interesantno vedno več kot pa prostih delovnih mest. Spričo tega je težko ugoditi vsem

● NOVA GORICA:

Pozabljene obljube

Občinski ljudski odbor v Novi Gorici je lani zasnoval široko akcijo za gradnjo prepotrebne zdravstvene doma. Sklicali je več posvetovanj s predstavniki gospodarskih organizacij. Na njih so se sporazumeli, da bo vsaka od njih prispevala določen znesek, odvisno od števila zaposlenih. Svojo pomoč je obljubil tudi Okrajni zavod za socialno zavarovanje.

In tako so začeli z gradnjo doma. Okrajni zavod za socialno zavarovanje je svojo obljubo takoj izpolnil in nakazal okoli 10 milijonov dinarjev. Ustavilo pa se je pri gospodarskih organizacijah. Sedaj je dom že pod streho. Občinski ljudski odbor pa je zbral pri podjetjih namesto predvidenih 54 milijonov dinarjev samo nekaj nad 8 milijonov. Pomoč je obljubilo 107 kolektivov, dalo pa jo je le 16.

Res je, da so se nekatera podjetja spričo novih gospodarskih instrumentov znašla v težavnem položaju in jim objektivne težave onemogočajo takojšnjo izpolnitev obvez. Toda še je vrsta gospodarskih organizacij, ki bi obvezo lahko izpolnile. Kod dober primer — ob katerem bi se lahko zgledovala tudi druga podjetja — naj omenim Splošno gradbeno podjetje »Gorica«. Znano je, da gradbena podjetja nimajo trenutno ravno ugodnih pogojev za poslovanje. Kljub temu pa je kolektiv tega podjetja prispeval nič manj kot 5 milijonov dinarjev, to je več kot dve tretjini vseh sredstev, ki so jih doslej zbrali za kritje stroškov gradbenih del pri zdravstvenem domu.

Na občinskem ljudskem odboru računajo, da se bodo za minulo leto spomnili svojih obvez, saj bo novi zdravstveni kolektivi vsaj ob sprejemanje zaključnih računov stveli dom koristil predvsem njim samim. L. K.

ke toliko težavnejša, ker je povezana s prevozom, medtem ko v Zrečah oziroma v Ločah vsaj trenutno ni pričakovati, da bi se razen sezonskih del lahko bistveno povečalo število zaposlenih žena.

Rešitve torej ni, vsaj tako se dozdeva. Kaj pa možnosti, ki nam jih nudi zakon o delu na domu? Zdi se, da bi veljalo o tem razmisliti tako v Zavodu kot v podjetjih! Mogoče bo pa le vznikla kakšna rešitev tako v korist trenutno nezaposlenih kot v korist družbe!

L. V.

Na severnem Jadranu se je pričel lov na bele ribe. Pred kratkim so samo v Koprskem zalivu v eni noči naložili nad štiri vagone ciplov. Ribiči do- dneva, da se letos obeta zelo bogata ribja »letina«. Na sliki: po končanem lovu je treba mreže temeljito pregledati in zakrpati.

tistim, ki na zaposlitev čakajo po več mesecev, pa tudi leto dni in več. Precej tistih, ki so pri Zavodu za zaposlovanje prijavljene, imajo kot sezone delavke pravico do zdravstvenega zavarovanja, nekatere pa dobivajo tudi nadomestilo v času nezaposlenosti. Teh je v letošnjih zimskih mesecih sicer nekoliko manj kot v preteklih letih. Kljub temu pa to stanje narekuje, da bo potrebno problem resno načeti. To so namreč izdatki družbe, za katero ni bilo ničesar narejenega oziroma ustvarjenega.

Pri zaposlovanju žensk večkrat nastajajo tudi težave zaradi oddaljenosti od kraja, kjer bi bila možnost zaposlitve. Večina delavcev, ki so prijavljeni pri Zavodu za zaposlovanje in imajo določene zakonite pravice do denarnega nadomestila ali zdravstvenega zavarovanja, stanuje namreč ob južnem delu Pohorja in v okolici Zreč ter v spodnjem delu občine na področju Loč ter okoliških krajev. Zaposlitev v Konjicah je za ta-

● IZOLA:

Utemeljeno opozorilo

V ekonomski enoti antipaste, izolskega živilskega kombinata Delamaris, kjer je zaposlenih okoli 260 delavk, so bile proizvajalke zaradi številnih nepravilnosti prejšnjega obratovanja hudo nejevoljne. Na dokaz o nepravilnosti, ki jih je počenjal obratovodja, in o njegovih negativnih odnosih do delavk, so opozarjale skrajno boječe, tembolj ker je S. H. znal na vseh pristojnih mestih zaigrati hudo lepo in prikazati svoje delo in koristnost v podjetju s spretnimi govorancami. No, delavke tej dvolični igri moža niso nasledle, tembolj, ker so pravilno ocenile tudi strokovno znanje obratovodje, ki je svoje neuspehe poskušal na razne načine prikriti in nastalo škodo zvaliti na druga ramena.

Oktober lani se je začel trd boj, v katerem so proizvajalke odločno nastopale v vlogi tožitelja. Led je bil kmalu prebit in prišlo je na dan, da je S. H. povzročil veliko materialno škodo iz malomarnosti. Zbor proizvajalk je že pred to ugotovitvijo odločno zahteval brezpogojno odškodnino S. H. Le odločnosti žena gre zahvala, da so onemogočile tega družbenega škodljivca. -sky

● VELENJE:

Skrb za kadre

V velenjskem rudniku skrbi jo za dober strokovni naraščaj. Zato štipendirajo 46 študentov na fakultetah in 43 dijakov na srednjih tehničnih šolah. Delno podpirajo še 27 delavcev na mojstrskih šolah, 24 v večernih šolah in tečajih. Tako bo rudnik v prihodnje imel kar lepo število strokovno izobraženih ljudi.

-S

● ČRNOMELJ:

Pretesni prostori in premalo stanovanj

Člani sindikalne podružnice Narodne in Komunalne banke v Črnomlju so se v soboto 27. januarja zbrali na rednem letnem občnem zboru svoje organizacije. Kot je bilo razbrati iz poročila predsednika, ni izvršni odbor v celoti izpolnil vseh nalog, opravil pa je nešteto drugih, ki niso bile v programu dela sindikalne organizacije.

Reorganizacija in druge spremembe v bančnem sistemu so pred člani kolektiva postavile obilo nalog. Težava je v tem, ker nimajo še danes zasedenih vseh delovnih mest. V obeh kolektivih je predvidenih 33 delovnih mest, zasedenih pa je le 26, zato pride večkrat do tega, da mora eden opravljati delo za dva. Vendar se temu ni mogoče izogniti, če ni ljudi. Nove uslužbenice je težko dobiti, ker ni stanovanj, pa tudi s poslovnimi prostori so na tesnem. Zato člani o teh dveh vprašanjih zelo resno razmišljajo in upravičeno zahtevajo, naj bi čimprej rešili oba problema. Na občnem zboru je bilo poudarjeno, da je treba čimprej začeti z gradnjo novih poslovnih prostorov za Narodno banko, vzporedno s tem pa mora vodstvo skrbeti za to, da reši tudi stanovanjsko vprašanje za člane kolektiva.

V preteklem letu so v Narodni banki izvolili svet kolektiva, ki že uspešno deluje. Tudi nagajevanja po učinku so se lotili, kar pozitivno vpliva na učinek dela vsakega posameznika. Naloga sindikalne podružnice bo, da to še utrdi in izboljšuje.

Precej so razpravljali tudi o tedenskem in letnem oddihu oz. o razvedrilo članstva naslovih. Za to je vodstvo podružnice v preteklem letu vse premalo skrbelo. Sklenili so, da bodo temu v prihodnje posvetili mnogo več skrbi. Lojze Stariha

● MOST NA SOČI:

Skoraj 4 milijone na zaposlenega

Na Mostu na Soči je pred nekaj leti skoraj neopazno nastalo podjetje za drobno industrijsko opremo »Metalflex«. V začetku so v njem izdelovali le jeklene pasove za ročne ure, ki so jih lahko prodali na tržišču. Sedaj pa izdelujejo okoli 15 raznovrstnih proizvodov, ki jih dobavljajo tovarnam za proizvodnjo električnih gospodinskih in drugih aparatov. Med proizvodi »Metalflexa« naj omenimo termostate, razne vrste toplomerov ter termične sklopice.

Gospodarski uspeh osvetljujejo nekatere številke. V minulem letu je 18 zaposlenih ustvarilo nič manj kot 17 milijonov dinarjev bruto produkta. Razpolagali pa so le z 1.800.000 dinarjev stalnih obratnih sredstev, medtem ko je znašala vrednost osnovnih sredstev okoli 6 milijonov dinarjev. Bruto produkt na zaposlenega v »Metalflexu« je v minulem letu znašal torej skoraj 4 milijone dinarjev.

V kratkem bodo dobili za okoli 17 milijonov dinarjev novih strojev, ki bodo pripomogli k nadaljnji razširitvi proizvodnje. Letošnji proizvodni načrt predvideva vrednost bruto produkta v višini 132 milijonov dinarjev. Ustvarilo naj bi ga 40 zaposlenih. Družbi na kolektivni prihrani 120.000 dolarjev, ker bo posredoval gospodarskim organizacijam proizvode, ki jih ne proizvaia nobeno druga podjetje nri nas in smo jih do sedaj izključno uvažali. L. K.

Levo: železniška postaja v Celju je svojčas imela urejeno čakalnico za matere z otroki. Te prostore pa so iz nepojasnjenih vzrokov ukinitili, tako se morajo sedaj matere drenjati v zakajeni čakalnici, ki pa vsekakor ni primeren prostor za najmlajše, kar prikazuje tudi naša fotografija. Desno: Celjski otok z novimi stolpniciami in bloki dobiva vse lepšo podobo moderne mestne četrti. Zal pa moti sicer lepi videz stara plinarna ter nepotrebne gore zemlje, ki so jo navozili iz izkopanih temeljev novih stanovanjskih blokov. Na odstranitev nepotrebnega materiala so menda svojčas že tudi mislili, zato so zgradili pred leti leseno konstrukcijo odvoznega mostu, toda buldožer je pred letom in pol samo nekajkrat zagrizel v nezaščeni material in ostalo je pri starem. Pred novimi cinkarniškimi blokci še vedno domujejo veliki kupi materiala, odvozni leseni most pa propada, kolikor ga je še sploh ostalo, saj trda hrastovina marsikomu brez dvoma prav dobro služi za brezplačno kurjavo.

Voda zmrzuje pri 0 stopinjah

Ko so po dolgoletnih naporih v Ljubljani naposled odprli umetno drsališče, so se zimski športniki oddahnili in se razveselili. Obetal se je razmah športov na ledu, saj se je hokejstom in drsalcem podaljšala sezona z nekaj dni na več mesecev.

Ni pa minila niti prva sezona, ko so postali njihovi obrazi spet zaskrbljeni, čela pa nagubana. Drsalci se jeze na hokejiste, hokejisti na upravo drsališča, uprava drsališča na gledalce, gledalci na drsalce, hokejisti spet na redne obiskovalce drsališča in dalje naokrog v začaranem krogu.

Namesto da bi z umetnim drsališčem odpadla vrsta težav in problemov, se jih je nabralo še več, kot jih je bilo prej. Se preden je umetno drsališče začelo delati s polno paro in še preden je bilo do kraja izgotovljeno, ugotavljamo, da ne zadošča številnim potrebam.

Seveda samo, če niso te potrebe pretirane! Prebahate in prerazkošne. Ali je res potrebno, da v letošnji zimi, ki je bila drsalcem in hoke-

jistom izredno naklonjena tudi z naravnim ledom, ho- dijo na umetno drsališče na redni trening od blizu in od daleč? Mar ne bi bilo moč tudi drugod (vsaj v letošnji sezoni) pripraviti primernih naravnih drsališč? Ali bi se ne dala tudi poleg sedanjega umetnega ledu urediti provizorična naravna ledena površina za množično drsanje?

Drsalci in hokejisti bi ne smeli pozabiti — čeprav imajo umetno drsališče — da zmrzuje voda pri ničli...

No, pa »adijo« zimski dopust!

Izkušeni zdravniki učijo, da je zimski dopust dvojni dopust.

Ustavil sem se v Ljubljani pred trgovino SLOVENIJSKIŠPORT. »Kako je pri vas s smučarsko opremo — s tako za starejše ljudi,« sem povprašal. Potem sem dodal, da mi gre za športno rekreacijo. Prodajalka ni razumela in zdi se, da tudi tisti, ki odločajo o nabavi smučarskih potrebščin, ne mislijo na interesente za rekreacijo.

Izdelki so sicer lečni, vendar za široko potrošnjo kar precej dragi. Kaj navadnega, recimo preprosta stremena za turno smučanje dandanes sploh ne prodajajo več. Najhuje pa je s čevlji. Za smu-

čanje izdelujejo samo težke dvojne čevlje s trdnim podplatom. Če greš n. pr. na Komno, jih moraš nositi v nahrbtniku. In če greš potem na smučeh na daljši izlet, se boš mučil. Vrh tega pa še cena!!!

Samo za tekmovalce skrbi, sem pomislil. Za tiste, ki se vozijo na terene ob žičnicah in zmorejo hitrost 60 ali 80 km na uro.

No, pa adijo zimski dopust na smučeh!

Skorajda užaljen sem zavil mimo vogala v Tavčarjev hram na dva deci črnega. Mar je res tako mišljeno: Za mlade šport, za starejše pa samo gosti!...

ŠILO

Z UMETNIM DRSALIŠČEM V LJUBLJANI SO SE DRSALCEM ODPRLA NESLUTENE PERSPEKTIVE

NEIZKORIŠČENE MOŽNOSTI

... Pod Cekinovim gradom, kjer smo še nedavno občudovali mojstre košarke in rokomet, leži danes velika ledena plošča. To je naše tako težko pričakovano umetno drsališče.

Uresničile so se sanje pokojnega ing. Stanka Bloudka, kajti z novim umetnim drsališčem v Ljubljani so dane možnosti za ljudsko drsanje in za treniranje tekmovalcev vse od konca oktobra prav tja do meseca marca. Zelo razveseljivo dejstvo, če pomislimo, da smo bili še lansko leto odvisni od vremena, ki je omogočalo treniranje povprečno le petnajst dni na sezono.

Torej, umetno drsališče je tu, možnosti napredka so dane. Vzporedno s tem pa je nastalo novo vprašanje, kako upravljati z novim objektom, da ne bo deficita, oziroma da bo le-ta, če že mora biti, čimmanjši...

Posebno zadnja leta je zimsko veselje skoraj v celoti odvisno od naključij. Res je, da imamo močno razvit smučarski sport, in da imamo včasih celo led, res pa je tudi, da niti sneg niti led nikoli nista nekaj stalnega. Letos primanjkuje snega še tam, kjer imamo vlečnice in sedežnice in kjer je navadno že v decembru toliko snega, da se smučarjem ni treba izogibati kamenju, koreninam in zemlji.

In spet se je moral pretežni del mladega naraščaja celo v zimskih počitnicah odpovedati smuki ter si poiskati razvedrilo in odih drugje.

Z umetnim drsališčem, za katerega smo se potegovali preko trideset let, nismo zadovoljili le piščice navdušenih igralcev hokeja. Dosegli smo mnogo več. Do danes ljubljanska mladina ni imela v zimskih mesecih prostora, kjer bi se lahko športno izživljala, ne da bi se ji bilo treba ozirati na vreme in čas.

Leđena ploskev na umetnem drsališču pa bo ob primerni organizaciji dnevno sprejemala tisoče mladih ljudi, ki bodo lahko po pet mesecev na leto organizirano gojili športe na ledu, ki sodijo med najkoristnejše in ob enem najprijetnejše.

Vendar imamo drsališče komaj dva meseca in z njim vred tudi polno težav, ki so glede na sam začetek delovanja tega objekta razumljive, po drugi strani pa tudi nerazumljive. Tu gre predvsem za vzdrževanje objekta, ki je razmeroma zelo drago in trenutno deficitno. In v tem grmu tiči zajec.

Brez pravilnega razumevanja in poznavanja stvari same, so se v zadnjem času pričeli širiti posamezni glasovi, nekateri pa so o tem celo korajžno pisali, »da ni mogoče združiti množičnosti in samostojnega vzdrževanja drsališča, da je obratovanje ljubljanskega drsališča deficitno, ter da bo moral kriti primanjkljaj ljubljanski okraj.«

To, da je vzdrževanje drsališča deficitno drži, vendar pa se da tu še mnogo storiti, da bo ta deficit čim manjši, ali da ga sploh ne bo. Prav zato je v teh prvih trenutkih zmage in uspeha nadvse nesmiselno in škodljivo obešati številke na največji zvon, kajti s tem si lahko samo škodujemo. Samo pomislimo, da stojita Maribor in Celje pred enakim problemom kot smo bili mi v Ljubljani še pred kratkim, in da si tudi v teh dveh

mestih prav tako želijo ljudje umetnega drsališča, kot smo si ga želeli mi! Pomagamo pa jim lahko samo na ta način, da jim posredujemo svoje izkušnje, slabe in dobre. Ne smemo pa jim že sedaj jemati dobro voljo in govoriti o »umetnem minusu«.

In končno: čemu pa služi pravzaprav Bloudkov park? Ali ni namenjen s svojimi zelenimi

površinami, sprehajališči in športnimi objekti človeku, njegovemu razvedrilu, njegovemu oddihu? No, priznati moramo: če smo si v vsem tem res na jasnem, in če vemo, da je park namenjen nam vsem, potem ne smemo v njem iskati dobiček, ampak moramo zanj nekaj žrtvovati!

ŠTEVILKE PRAVIJO, DA...

Gradbeni odbor za izgradnjo športnega parka Tivoli je izračunal, da bodo dnevni stroški za obratovanje umetnega drsališča v začetku 51.000 dinarjev. Sem so všeti vsi izdatki: elektrika, voda, kurjava, popravila, personalni stroški, material in še drugi nepredvideni izdatki. Ko pa bo dobavljena in montirana hladilna naprava za vodo, se bo na porabi vodovodne vode prihranilo dnevno 7000 dinarjev. Tako bodo končni stroški znašali 44.500 dinarjev dnevno.

Upravnik drsališča (tovariš Franc Tešar) pa je povedal, da so dejanski izdatki za vzdrževanje drsališča nekoliko večji. V decembru so znašali stroški povprečno 55.800 dinarjev dnevno, to je 4300 dinarjev več, kot so predvidevali projektanti.

Razlika je pravzaprav majhna in pri tako velikih izdatkih skorajda nepomembna. Drži namreč to, da so si ljudje šele

sedaj pričeli kupovati drsalke, da pa je še mnogo pristašev drsanja, ki bodo imeli drsalke morda že jutri. Torej, obiska na drsališču v prvih dneh nikakor ne moremo vzeti za povprečje in na podlagi tega delati predračun obratovalnih stroškov, ker bodo verjetno izdatki za vzdrževanje drsališča pozneje še manjši, kot pa so predvidevali projektanti. Ko bo dobavljena naprava za hlajenje vode v strojnici, bodo dnevni stroški padli tudi na 40.000 dinarjev.

Drsalna plošča je velika 30x60 metrov, ter sprejme lahko naenkrat 500 drsalcev in tudi

SO CENE RES EKONOMSKE?

Nekajkrat sem obiskal umetno drsališče, dopoldne, popoldne in zvečer. Skoraj vedno je prav toliko mladih ljudi, kolikor se jih je drsalo, opazovalo zimsko veselje na belo-modri ledeni plošči za železno ograjo. In med njimi je bilo precej takih, ki so jim visele drsalke čez ramo, njihovi žepi pa so bili prazni. Razumljivo! Kje pa naj vzamejo vsak dan denar za vstopnino? Zelo težko bomo našli tak družinski proračun, v katerem bo nekaj tisočakov mesečno namenjeno otrokom samo za vstopnino na drsališče.

Marsikdo bo dejal, da cena vstopnicam ni previsoka, kajti na beograjskem umetnem drsališču plača vsakdo stotaka, mlad ali star. In vendar je drsališče skoraj vedno polno. Drži. Vendar je treba upoštevati, da je Beograd precej večje mesto od Ljubljane, in da se med toliko večjo množico ljudi najde tudi precej več takih, ki imajo »nekaj pod palcem«.

Ali ne stane vzdrževanje drsališča prav toliko, če se drsa sto ljudi, kot če bi se drsalo štiristo ljudi? Nedvomno. V obeh primerih mora biti led. Morda bi se le izplačalo, da bi o vstopnini še premišljevali, kajti čim bolj polno bo drsališče, tem bolj bo dosežen namen tistih, ki so umetno drsališče gradili.

In še to. Povsod po svetu, kjer imajo športne naprave svojo upravo, kakor jo ima umetno drsališče v Ljubljani, ima uprava vso pravico, da med drugim razpolaga tudi z dohodki. Pri nas ni tako. Hokejski klub »Ljubljana« pobere 85% dobička od vsake tekme, tako da ostane upravi za vzdrževanje drsališča, ki stane preko 50.000 din dnevno le 15%.

Morda bi se dalo vse to urediti le malce bolj premišljeno. Če bi na primer že prej mislili na prireditve, mednarodna srečanja v hokeju, drsalne revije, potem danes verjetno ne bi več imeli skrbi, kje vzeti sredstva za vzdrževanje drsališča...

ANDREJ ULAGA

RAZVESELJIVA NOVICA S POHORJA ŽIČNICA ZA STARO IN MLADO

Bila je pozna jesen, ko nam je Franci Čop pripovedoval o novi žičnici pri izstopni postaji Pohorske vzpenjače. »Ta ne bo za tekmovalce, temveč za mlado in staro,« je dejal. Hodili smo po grebenu Pohorja po izseki, ki jo je izgladil buldozer. Izsekali so dve progii: na desni strani za sankanje, na levi pa za smučarje. »Tudi za take je treba skrbeti, ki se ukvarjajo s športno samo za rekreacijo, za zdravlje. Taki si želijo lažjih športnih nalog, blagih vesin z lepim iztekotom,« je modroval nekdanji trener naših vrhunskih smučarjev. Kot gospodarstvenik

in izvedenec za zimski turizem ima več razumevanja za športne potrebe zaposlenih ljudi in vseh družinskih članov.

Rečeno — storjeno. Sedaj so že dali v promet 240 m dolgo žičnico, ki je v veliko veselje tudi šibkim smučarjem in sankarjem, mladim in starim. Ker gre za napravo, ki leži 1000 m nad morjem, so tudi glede snežnih razmer na boljšem. V času šolskih počitnic je bilo ob žičnici 40 cm snega. V eni uri omogoča nova žičnica 1000 voženj...

Delovnemu kolektivu Pohorske vzpenjače tudi ob tej priložnosti naše čestitke!

3 Oglušujoče eksplozije

Na žalost pa v Glavnem štabu ni bilo več Marka Oreškovića. Zvedel je za četniško izdajo, ko je iz Drvarja krenil v Liko. Bil pa je tankaj še en znanec in tovariš Ivan Rukavina, ki se je našal kot nekdanj v Španiji.

— Pozvali so me semkaj, da bi tudi ti streljali s temi tvojimi »rečmi«.

V Trnovcu, pri slavnem Vasiliju Gačeviću, je bilo precej več načrtov in želj, kot pa eksplozij. Ob tako imenovani banijski progi, od Karlovca do Siska, je bilo nekaj objektov, ki jih je bilo treba minirati, tistega glavnega — železni most na Maji — pa po možnosti porušiti.

Tukaj pri Gačeviću in Ninu Markoviću je bil tudi bolni tovariš iz Španije, Djuro Kalc, ki jim je predlagal:

— V Ruški, nad Bosanskim Novim, so fašisti bombardirali šolo, vendar precej bomb ni eksplodiralo. Izkoristimo jih.

Mladen Stojanović je navdušen sprejel diverzante in za božič, ko je večina ustaških in nemških oficirjev iz nekega operativnega štaba v Bihaču napolnila vagon posebnega vlaka proti Zagrebu, nagovoril Kalca, naj pri Čačavah priredi »sprejem za praznik«. Težka letalska bomba, ki so jo demontirali v Ruški in jo pripeljali na saneh, tudi tokrat ni izneverila. Oklopna posebna kompozicija ni nikoli prispela v Zagreb, niti noben potnik.

Glas o uspešni akciji je dosegel Hariša v Drvarju pri Slavku Rodiću. Mladi poveljnik ga je vesel sprejel.

— Dinamita? Imamo ga, tovariš, kolikor hočeš. Vzem ga in ruši. Srečno pot!

In že naslednji dan je zora sprejela kolono 30 ljudi, ki so se z zaboji eksploziva pomikali proti zasneženim Klekovačim in Grmeču. Na hrbtih partizanov, potem na sankah, na čolnih čez Uno, potem spet na ramah čez Dobretino do Trnovca. Dolga in mučna pot, ki je trajala nekaj dni.

— Prispel si, a? je veselo rekel Gačević. Vesel je bil tako, kot nekaj noči prej, ko je konstrukcija mostu na Maji zgrmela v reko. Odtlej, pa vso vojno, noben vlak ni več vozil po banijski progi.

»PRIDI IN VIDEL BOŠ, KAJ DELAM!«

Tu v Baniji, v Dangubi, so ustanovili znano partizansko delavnico bomb in min. V njej je nastajalo jedro bodočih diverzantskih odredov v Moslavini, Slavoniji, Posavini in na Kalniku. Kadar koli je kdo sporočil o neeksplozivnih bombah ali o topovskih granatah, so diverzanti odšli »na lov«. Če drugače niso mogli do eksploziva, so se Simo Jednak, Milan Dimić, Carić, Hariš ali Kalc s pilo lotili železnega oklepa. Tako »demonstrirane« bombe ali granate so nudile na kilograme eksploziva. Vse je potekalo brez žrtev.

Nekega jutra je prišlo sporočilo iz Kozare: zaplenili smo okrog pol tone dinamita češke proizvodnje. To je bil praznik, ki ga je bilo treba proslaviti. In kako bi ga bolj slovesno, kot da poženeš volinski viadukt v zrak, to ogromno konstrukcijo, dolgo 76 metrov, ki se je vzpenjala nad približno prav toliko visokim breznom, na meji med Bosno in Hrvatsko.

To zimo, neke ledene decembrske noči, so zaropotala bombe partizanov s Kozare, iz betonskih bunkerjev okrog viadukta pa so šinili v zrak curki vrela jekla. Diverzanta Hariš in Kalc pa sta bila med tem med betonskimi stebri in postavljala vrečo z eksplozivom.

Razrušen viadukt je pomenil večmesečni »odmor« na tej progi.

Potem, med ofenzivo na Kozari, so Hariševi diverzanti minirali v manj kot mesecu dni 12 kompozicij z vojsko in vojaškim materialom. Oklopna jeklena velikana »Tigrova glava« in »Mrtvaška glava« sta suvereno in predzno »vladala« na

Ivan Hariš — Ilija Gromovnik na Kordunu leta 1943

progi od Siska do Sunja in dalje proti Novski.

— Tudi za vaju bo prišel črni petek, so jima žugali diverzanti in v tistih dneh pripravljali »sprejem«, najprej eni, potem drugi nacistični »glavi«. Kmalu sta bili onespособljeni.

Vsako noč so treskale eksplozije na Gredi, Mraclini, Capragi in Jasenovcu. Borci Posavsko-banijske čete in njihov komandir Mio Bobetko so bili precej zaposleni.

VPRAŠANJE USTAŠKEGA PROGOVNEGA NADZORNIKA

Del vojaškega transporta iz Zagreba je sovražnik usmeril po progi prek Dugega sela, kjer so bili diverzanti manj aktivni. Neko junijsko noč se je Hariš pojavil pri Ivaniću gradu.

Ko je kopal jarek za dinamit pod nekim mostičem, ni opazil ustaškega progovnega nadzornika, ki je dvignil svetilko nad glavno in zakričal nad diverzanta:

— Hej, ti, kaj delaš?

Hariš je vedel, da ga lahko reši samo hladnokrvnost. Ilija Gromovnik mu je nedolžnega obraza odgovoril:

— Pridi k meni, pa boš videl. Zelo je zanimivo...

Ko je bil jarek dovolj globok, je Hariš vanj nasul eksploziv, ga zakamufiral in poskrbel za »stik«. Na gladkem tiru je bilo komaj opaziti dve tanki bakreni žici...

Prestrašeni železničar je molče bolščal v spretno diverzantove roke, potem pa brez besed stekel za njim in počepnil v neki jarek. To je bil poslednji trenutek, kajti kolesa kompozicije so že zaropotala, eksplozija je zagrnela in na zapuščen progi je ostala gomila železa in ruševin.

V temni noči je Hariš posvetil v blede nadzornikov obraz. Ostro ga je pogledal, zadrževal smeh, potem pa mu ostro zaklical:

— Ali si videl, kaj delam? Zdaj pa marš od tod!

Ob neki drugi priliki v Malem Gradcu na Baniji je Gromovnik srečal neko svojo »žrtev«, kuharja iz neke partizanske čete. To je bil starejši strojevodja, ki ga je pri Blinskem Kutu eksplozija vrgla iz lokomotive in mu tako rešila življenje. Nekajkrat so mu predlagali, naj se vrne domov, vendar ni hotel nazaj v Zagreb.

»Skrivnost« je bila pojasnjena, ko je srečal Hariša. Tedaj mu je stari železničar rekel:

— Dokler si ti živ, me niti bog ne prisili, da bi se povzpел na ustaško lokomotivo. Enkrat sem že letel v koruzo, pa mi je dovolj...

V Lovči, Samaricah, na Breštovcu pri Garečnici, v Brezovici so zbirali eksploziv. Da so ga toliko nabrali, so imeli največ zaslug »specialisti za demontiranje bomb in granat«. Ker so diverzantske skupine rasle kot gobe po dežju, je bilo potrebno čimveč dinamita. Okupator se je zavedal nevarnosti, vendar ni mogel izslediti borcev, ki so mu

delili vedno hujše udarce. Vse do diverzantske akcije v Sesvetah, na periferiji Zagreba, do sredine 1942, Ivan Hariš ni izgubil niti enega borca. Pa tudi kasneje je odstotek izgub v primerjavi s sovražnikom znašal 3 do 5 diverzantov na 1000 fašistov in njegovih hlapcev.

Da bi zaščitili svoje transporte, so Nemci začeli utrjevati proge in objekte ob njih, vlaki z vojsko pa so vozili v glavnem samo podnevi. Pred važnejšimi kompozicijami so poslali oklopne lokomotive, ki so vlekle vagon, natovorjene s kamenjem in peskom. Vendar tudi temu je bilo kmalu konec.

Ni potrebno, da mina takoj eksplodira, pri prvem stiku, je razmišljal Hariš, ko se je vračal v Petkovac. Potrebno si je izmisliti nekaj, kar bo povzročilo kratak stik in to tedaj, ko je to potrebno... Pravkar mu je šinila v glavo ideja, ko ga je ustavil neki mladinec. Povedal mu je, da so tovariši ujeli nekega njegovega soimenjaka Ivana, ki trdi, da se vrača iz Španije. Ko je Hariš prišel tjakaj, je zagledal Gošnjaka. Po mnogih težavah se je prebil iz taborišča in bil presenečen, ko je videl, kaj vse se že dogaja »v partizanski deželi«. Krenila sta skupaj v Samarico in tamkaj poiskala Vlada Janiča — Capa, od tam pa so odšli v Kordun v Glavni štab.

Predlagam, da stalne diverzantske čete napadajo progi Ljubljana—Karlovac in Ogulin — Karlovac, da ustanovimo nove skupine, organiziramo tečaje in da večje enote napadejo neko vojaško skladišče z eksplozivom, je referiral Hariš.

NAJBOGATEJŠI ČLOVEK

Nekdo mu je svetoval: poskusimo z akcijo na kakšen tovrni vlak. Mogoče bomo našli granate ali bombe.

Neko noč je kordunski odred Gaje Bunjevca organiziral zasedo blizu Plaškega, na kraju, kjer je Hariš skupaj z Mirkom Palčićem namestil »stvarčico«. Vse se je odvijalo po načrtu, samo v vagonih zaustavljenega vlaka ni bilo dinamita. Namesto njega so partizani našli klobuke in harmonike.

Na račun te akcije je bilo potem precej šal. V resnici je 11 vagonov zgorelo, lokomotiva je bila uničena, vendar kaj hočeš storiti s tolikimi »borsalini« in harmonikami, so smeje komentirali borci.

Potem je Hariš sklenil:

— Grem v vrhovni štab, da kar koli dobim. Kosta Nagy, poveljnik krajiškega območja, mu je podpisal posebno dovoljenje, da v zame, kar najde.

V Bosanskem Petrovcu, v Vrhovnem štabu, so mu dali nalog, da prek planin prenesejo zaboje z dinamitom. Med zaboji je bil tudi tisti, ki so se ga najbolj razveselili. V njem so bili električni naboji.

GESLO: »DELAJ PO PREDPISIH!«

Prvi dan v novem letu so začeli angleški poštarji edinstveno protestno akcijo proti Generalni direkciji pošt. Njihovo geslo je: Delaj po pravilniku! Upoštevaš predpise, delajo poštni uslužbenci počasneje, vendar se njihovi šefi ne morejo pritožiti na dobro poslovanje, niti ne morejo sprožiti proti uslužbencem kakršnihkoli sankcij.

Kljub temu povzroča akcija: Delaj po pravilniku resne posledice glede dostave poštinih pošilk. Že prve dni je zaskrnilo več kot milijon pisem in paketov, v Londonu pa so pisma dobivali poldrugi dan kasneje.

ZAKAJ TUDI NE DOBIČKI?

V čem je bistvo spora? Sindikalna zveza poštinih uslužbencev je postavila Generalni direkciji zahtevo za povečanje plač. Pri tem se je opirala na dokumentirane dokumente, iz katerih je moč razbrati, da uslužbenci v podobnih državnih službah prejema povprečno 16% večjo plačo.

Generalna direkcija sploh ni hotela razpravljati o argumentih Trade Uniona in je odbila vsako zahtevo za povečanje plače, upoštevajoč strogo vladino politiko »zmrzovanja plačil«. Vlada je namreč poslala poziv vsem delodajalcem, naj ne povečujejo plače, da bi tako preprečili inflacijske težnje v britanskem gospodarstvu. Ker pa je v poštni službi država sama delodajalec, je morala biti že zaradi načel dosledna.

Britanski Trade Unioni so ostro nastopili proti takšni ekonomski smeri vladine politike. Niso negirali potrebe za preprečevanje simptomov inflacije, vendar smatrajo, da bi vlada morala hkrati omejiti tudi dobičke privatnih družb, ne pa vse protinflacijske ukrepe naprtiti na ramena delovnega ljudstva.

SLIKOVITO IN DUHOVITO

Trade Union se je, da bi uresničil svoje zahteve, lotil najbolj učinkovitega orožja — stavke, vendar stavke v posebni obliki. Kajti običajna stavka bi povzročila katastrofalne posledice v vsem gospodarskem in javnem življenju v Veliki Britaniji. Manj radikalni sistem: »Delaj počasneje« bi vnesel resne ovire v normalno delo vse dežele in bi revoltiral javnost. V takšnem položaju so se postarji lotili neobičajnega sredstva: normalno delo, vendar delo strogo po predpisih, v resnici birokratsko delo po geslu: Delaj po pravilniku.

Kaj to pomeni?

Vsi poštni uslužbenci, začeni od 1. januarja, delajo v skladu s predpisi in jim ni mar, ali bodo delo pravočasno končali. To velja, ko pošto sprejemajo, jo sortirajo in raznašajo. Poštarji nočejo, da bi nosili težje vreče, kot je določena maksimalna težina; nečejo puščati pisem pred vrati ali na oknih hiš, ki nimajo poštinih nabiralnikov ali zareze na vratih; pri sortiranju položijo »nežno« vsak paket ali pismo, namesto, da bi jih običajno vrgli v sortirne košare; telefonisti ne sprejmejo več kot enega ali dva poziva hkrati. Prej pa so sprejemali tudi do šest razgovorov. Zaradi striktnega upoštevanja predpisov so pred poštinih okencih vedno daljše vrste.

Vse te malenkosti povzročajo zastoj pri normalni dostavi poštinih pošilk in pri posredovanju telefonskih razgovorov.

Kakšne bodo posledice takšnega zastaja v poslovanju pošt, je težko oceniti. Že prve dni so to najbolj občutile številne firme, pa tudi posamezniki, predvsem v Londonu. Zaradi precejšnjih razdalj je poslovanje, pa tudi velik del družbene aktivnosti, odvisno od korespondence.

Številne ustanove in podjetja so omejila zaradi tega svojo poslovno korespondenco na minimum.

Hkrati s tem pa je prišlo tudi do drugih pojavov. Poštarji so sporočili, da bodo imela prednost ekspresna pisma in priporočene pošiljke pred običajnimi, običajna pisma pa pred tiskovinami. Zato pošiljajo podjetja in privatniki svoja pisma ekspresno, da bi tako zagotovili dostavo. To kajpak zavira normalno pošto, številne tiskovine pa čakajo, da bi se ta protestna akcija končala.

Posledice te neobičajne stavke torej ne bodo brezpomembne. Poštna akcija: »Delaj po pravilniku« je političnega značaja: spor med vlado in sindikati. Kajpak je Macmillanova vlada zaradi tega v hudi dilemi. Kaj bo ukrenila, to bo odgovor prihodnjih dni.

PRIPovedovanje ŠPIJONA • PRIPovedovanje ŠPIJONA • PRIPovedovanje ŠPIJONA • PRIPovedovanje ŠPIJONA • PRIPovedovanje

11

Trije pri markizi C

»PRIPADNIK«

ITALIJANSKE ARMADE

Človek, ki se mi je bližal, je bil eden izmed največjih ljudi, ki sem jih kdaj koli videl.

Bil je brez plašča, na njegovih prsih pa je bilo več mastnih madežev, ki niso bili novejšega datuma. Obraz mu je bil zabuhel.

Gotovo je bil to pomemben človek, s katerim sem se moral naskrivaj srečati, saj sem zato prepotoval dolgo pot do Malte.

Oči tega velikana pa niso bile v skladu z njegovim velikim telesom. Bile so vesele kot ptičje, prijetne, živahne in polne dobrodružnosti. Zobe je imel bele in ravne, roke negovane.

No, presenečenje za mene pa je bilo, ko je spregovoril. Njegov naglas je zvenel po domače.

Bržkone je moje presenečenje razbral na obrazu, kajti nasmejal se je in rekel:

— Zdi se vam, da sem videti malce absurdno, mar ne? Ni važno, prijatelj. Zunanost često vara. Stopite z menoj, da se pogovoriva.

RAZGOVOR V SOBI BOGATEGA SAMCA

Šel sem za njim po mračnem razmajanem stopnišču in vstopil v sobo, kjer me je čakalo še eno presenečenje. To je bila soba bogatega angleškega samca. Na tleh je bila dragocena pre-

proga, udobni usnjeni fotelji, miza in neke športne grafike po stenah.

— Semkaj, je rekel, prihajam, kadar se preveč utrudim in v trgovini. Zdaj pa pogledaj, kako bova rešila vaš problem. V glavnem vem, kakšne zveze so vam potrebne in lahko vam pomagam. Ko bodo ljudje dojeli, da so vaša občutja protinemska in ne tudi protitalijanska, vam bodo šli na roke. V vsakem primeru lahko računate na prangleško razpoloženje. Vaša naloga je dobiti konkreten dokaz. Zato pa bi bilo potrebno, da ga dobite direktno od Nemcev. Nemški generalni štab je zelo nezaupljiv. Ne zaupa niti Italijanom. Po mojem mnenju drezate v nekaj, kjer boste lahko stoodstotno uspeali ali pa povsem pogoreli. Odvisno je tudi, kakšno srečo boste imeli. Vaše območje bo okoli Torina ali okolice Firenz. Rad pa bi vedel, ali imate mogoče kakšno posebno želje v zvezi s krajem, kjer naj vas izkrcamo v Italiji, mogoče želite kakšen poseben kraj?

Odgovoril sem mu, da bi mi bilo najbolj všeč, če bi se izkrcal v Rivierji pri Ponente. Dobro sem poznal ta obalni pas zahodno od Genove in tamkaj pri Veraci je bilo precej izolirano področje, kjer bi se lahko neopazno izkrcal.

— Zdaj se bova lotila pomembnega vprašanja. Kako mislite, da bom prispel tjakaj? Če mislite, da bom skakal iz letala, pozabite prosim na to, ker ne želim več skakati, sem rekel.

— O ne, mi je odgovoril. Mislim na podmornico. Podmornica se lahko precej bolj približa obali, vi pa lahko potem še malce veslate. Ne vidim boljšega načina. Kar pa zadeva obleko, smatram, da je najbolje, če se oblečete v italijansko uniformo kakega štabnega majorja ali polkovnika. Vendar ne pozabite, da je tudi italijanska tajna policija učinkovita prav tako kot Gestapo. Zato vam predlagam, da se v tej fazi akcije oblečete v uniformo armijskega oficirja in ne v obleko oficirja kake fašistične formacije. Pravzaprav imam za vas že vse pripravljeno. Pripravil sem vam tudi dokumente, med katerimi je potrdilo, da imate posebno nalogo in vse prosimo, da vam pomagajo. Dokument je kajpak originalen.

Zasmejal se mi je v brk.

LAŽNI POLKOVNIK NA PODMORNICI

Vstala sva, si segla v roke in še tole mi je rekel:

— Zvečer se vrnite, v mraku, pa bomo vse uredili.

Poslovil sem se in ostanek dneva prebil v svojem hotelu. Ko sem se vrnil k mojemu prijatelju, sem našel obleko polkovnika italijanske vojske. Tu je bilo tudi svilen perilo. Vse razen škornjev, mi je bilo kot po meri.

— In zdaj, je rekel debelinko, tu so dokumenti. Videli boste, da ste sedaj Bruno Francesco Canavese. Generalštabni polkovnik.

Izročil mi je tri pisma, v katerih me je priporočil nekaterim osebam.

Naslednji večer sem se vkrcal na podmornico. Vožnja ni dolgo trajala in

kmalu sem se znašel v gumijastem čolnu, s katerim sem priveslal na lepo, vendar precej nevarno italijansko obalo.

Ker ni v navadi, da bi se kateri koli italijanski polkovnik kopal ponoči v morju, se nisem na tem kraju preveč časa zadrževal, temveč sem pohitel na cesto, ki se je vila nad obalo.

Odšel sem peš proti zahodu v upanju, da bo pripeljal kakšen avto ali lokalni avtobus. V resnici me je dohitel neki avto. V avtomobilu je bil človek, ki se je vračal domov iz Genove. Bil je zelo ljubezniv in vzel me je do postaje Verace.

Poslovila sva se in izrekla več komplimentov. Sedel sem v vlak proti Genovi, ki je odpeljal ob 22. uri. Bil sem miren. Vedel sem za neki diskreten hotel, kamor sem se namenil.

DIREKTOR BANKE IN NJEGOVA SOPROGA

Tamkaj me je moja nova zveza usmerila naprej in večer sem prebil za mizo z nekim direktorjem banke in njegovo ženo.

Po večerji, ko sem se prepiral, da lahko zaupam temu prijetnemu paru, sem začel pojasnjevati, zakaj sem prispel. Povedal sem jima, kakšne pomembne podatke vsebuje ta dokument in da ne pridejo v poštev samo politična informacija ali ugibanja.

Moj gostitelj mi je rekel:

— V redu. To pomeni, da moramo najti nekoga, ki je »persona grata« pri Nemcih.

— Tako je, mu je segla v besedo soproga. — V Firenzah je stari polkovnik L. Častnik je za zvezo v nemškem

poveljstvu mesta. Polkovniku niso všeč niti Nemci niti fašisti. Tako kot nama. Zelo hvaležen sem jima bil za te besede.

— Mimogrede — sem rekel, ko že moram v Firenze, bi želel zvedeti, ali mogoče poznate markizo C. Imam pismo zanj.

Mož in žena sta se spogledala. Čelo se jima je zmračilo.

— Da, je odvrnil bankir. Poznavajo, vsaj njen ugled poznavajo, ki ga uživa. V zelo prijateljskih stikih je s številnimi nemškimi oficirji, ki živijo v soseski. Večkrat prireja večere zanje.

Bankirjeva žena je naglo vprašala: — In kdo vam je priporočil, da bi se povezali z njo?

SVINJSKE KOŽE
1/a à 200 dln kg
MAST OSTRGAJTE!
odkupuje
KOTEKS

O UPRAVLJAVCIH IZ KIDRIČEVEGA

Na Dravskem polju se dviga največji zidani dimnik v državi. Malokdo ne ve, da gre za dimnik Tovarne glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem, novo tovarno ob novem naselju blizu starodavnega Ptuja.

To je eno največjih podjetij, zgrajenih po osvoboditvi v naši državi. Tovarna ustvarja 11 milijard ali 45 % vrednosti bruto proizvoda, ustvarjenega v ptujski občini.

Veliko je že napisanega o kratki zgodovini te tovarne, saj smo vsi sledili njeni rasti. Prav letos pa se pričena novo obdobje razvoja tovarne: v teku je rekonstrukcija obrata glinice in zadnje priprave za gradnjo nove dvorane za elektrolizo aluminija. Po končani rekonstrukciji 1965. leta bo ta tovarna podvojila proizvodnjo. Tedaj bodo v njej proizvajali približno 90.000 ton glinice in več kot 40.000 ton aluminija. (Seveda, če ne bo primanjkovalo električne energije). Za rekonstrukcijo oziroma razširitev tovarne so odobrena potrebna sredstva. Gre za 10 milijard dinarjev, še bolj bistveno pa je, da so v tovarni uspeli zagotoviti potreben delež lastne udeležbe.

Kaj bo prinesla rekonstrukcija? Razen že omenjenega povečanja proizvodnje bo pomenila popolnoma avtomatizirano proizvodnjo glinice, nov sodobnejši tehnološki postopek, z vsem tem pa tudi znižanje proizvodnih stroškov. Med drugim bo tudi tovarna anodne mase, katere zmogljivosti še danes zdaleč niso izkoriščene, povečala proizvodnjo. Ob podvojeni proizvodnji razširjene tovarne glinice in aluminija bo število zaposlenih (danes približno 1800) ostalo isto.

Sicer pa naj ponovimo:

Tovarna glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem je pravzaprav že danes kombinat treh tovarn, od katerih bi lahko vsaka

obratovala samostojno in ločeno. Seveda pa je bolj smotno, da obratujejo druga poleg druge v okviru kombinata, saj dopolnjujejo druga drugo.

Prva tovarna je tovarna glinice, ki ima 3 osnovne obrate — imenujejo jih glinica I., II. oz. III. — in pomožne obrate: plinarno in kotlararno z energetske centralo, laboratorij I. in pogonski laboratorij, vzdrževalne obrate za strojni in elektro del in, razumljivo, pripadajoči ji del cest in industrijskih tirov z vsemi objekti in napravami.

Druga tovarna je tovarna aluminija z osnovnim obratom elektrolizno dvorano in livarno z laboratorijem, potem ima elektro del — usmerjevalnico in stikalnico, vzdrževalna obrata za strojni in elektro del in, tudi ona, del tovarniških cest in industrijskih tirov.

Tretja tovarna je tovarna anodne mase z osnovnim obratom — izdelovalnico anodne mase, skladiščem za surovine, material in gotove izdelke, nekaj cest in industrijskih tirov. Vzdrževanje strojnega in elektro dela opravljajo delavnice obrata aluminija.

Prvi dve tovarni sta pričela obratovati poizkusno leta 1954. Njeni zmogljivosti sta bili: v tovarni glinice 45.000 ton glinice letno in v tovarni aluminija 15.000 ton aluminija letno. Za normalno obratovanje je bilo potrebno še usposobiti redno obratovanje plinarne in kotlarne z energetske centralo. Izkušnje v aluminijski industriji so pokazale, da je nujno potrebna lastna

tovarna anodne mase. Namreč pri obratovanju enakih elektrolitskih peči v različnih podjetjih ni mogoče, da bi se ta različna podjetja oskrbovala z anodno maso iz istega izvora, ker uporabljajo elektrolize glinice, ki je različna druga od druge. Razlikuje se lahko namreč glede na zrnatost, po vsebnosti alkalija, elektro prevodnosti itd. To so sicer že podrobnosti, ki morda ne zanimajo bralca, toda hoteli smo mu natančneje razložiti, da mora biti anodna masa prilagojena vsem tem zahtevam. Anodno maso pa so v Kidričevem uvažali, inozemski proizvajalci pa so morali prilagajati svoje standardne kvalitete potrebam elektrolize v Kidričevem. To jo je spet podraževalo... Zato so se v Kidričevem odločili, da bodo zgradili tretji del svojega kombinata, lastno tovarno anodne mase. Ta tovarna je

pričela redno obratovati 1959. leta. Njena zmogljivost je 18.000 ton anodne mase letno, kar zadošča tudi za razširjeno tovarno aluminija.

Tovarna glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem je pričela obratovati v težkih razmerah: imela je zelo malo izkušenih strokovnjakov, prav tako pa ji je manjkalo nižjega vodilnega kadra. Kar se da odločno so se morali lotiti priučevanja peščice glavnih mojstrov v obratu, posebno pa še v zvezi s tehnološkim postopkom glinice, ki še ni bil praktično nikjer doma industrijsko preizkušen. Pomoč tujih strokovnjakov je bila že zaradi jezikovnih ovir težko dostopna. Podjetju so precej pomagali tudi strokovnjaki iz tovarne v Lozovcu, ki pa vendar niso povsem poznali njihovih peči, ker se razlikujejo od njihovih...

Vse to je imelo za posledico ve-

liko fluktuacijo delavcev in to prav takih, ki so se delno že priučili k delu. Vendar pa je proizvodnja aluminija in glinice rastla iz leta v leto oziroma že iz meseca v mesec.

Velike naprave tovarne glinice in aluminija v Kidričevem omogočajo razširitev proizvodnje. Pocenitev aluminija oziroma znižanje proizvodnih stroškov sploh je bilo moč doseči z zamenjavo tehnološkega postopka, ki bi med drugim omogočil tudi bolj racionalno izkoriščanje delovne sile. Nadaljnji razvoj podjetja je prav v modernizaciji in razširitvi tovarne glinice na letno zmogljivost 145.000 ton kalc. glinice. V zvezi s tem so sklenili pogodbo s francosko firmo Pechiney za modernizacijo te tovarne. V tovarni glinice nameravajo urediti tudi izločanje sode in vanadijeve soli do

končne faze, to je tako, kot predvideva modernizacija glinice. Druga bistvena sprememba pa bo drugačen kvalifikacijski sestav zaposlenih. Nekvalificirane delavce bo potrebno priučiti za druga delovna mesta. Naloga izobraževalne službe bo specializiranje delavcev. Nekvalificiranih delavcev namreč skorajda ne bodo potrebovali, ker bo proizvodni postopek popolnoma avtomatiziran.

Govoriti o proizvodnji, pa ne omeniti težav, ki so jih redno povzročale (v prejšnjih letih) redukcije električne energije, ni mogoče. Če pa vemo, kako potreben je našemu gospodarstvu aluminij (naj omenimo, da so že večkrat dali našemu stoletju naziv stoletje aluminija) in da se za aluminij iz Kidričevega zanimajo razne evropske in izvenevropske države, je razumljiva skrb za redno dobavo električne energije. V Kidričevem upajo, da bodo nove elektrarne tudi njim zagotovile nemoteno proizvodnjo.

Vendar tovarno v Kidričevem štejemo med tiste tovarne, ki uspešno poslujejo. To je zaslug vseh, od najvišjega strokovnjaka v tovarni, do najnižjega. Predvsem pa moramo uspehe pripisati političnim organizacijam v tovarni, ki so, posebno še v tistem času, ko je bila tovarna še v izgradnji, odigrale važno vlogo. Lahko rečemo, da so že tedaj pričele vzgajati zaposlene za vlogo upravljalcev. Od tod tudi tako nagel razvoj delavskega upravljanja v tem podjetju. Že 1958. leta so izpopolnjevali sistem delavskega samoupravljanja in ga skušali približati vsem zaposlenim. Prvi zametek decentralizacije delavskega samoupravljanja so bile grupe članov delavskega sveta. Člani delavskega sveta (centralnega) v nekem obratu so namreč sestavljali grupo članov delavskega sveta, ki so skupaj s sindikalno organizacijo tistega obrata, partijsko organizacijo, vodstvom obrata in in na množičnih sestankih tudi z vsemi člani kolektiva tistega obrata razpravljali o njihovih problemih. Tudi v številne komisije delavskega sveta so bili vključeni mnogi člani kolektiva. Vse to je prispevalo k dejstvu, da so lahko lani dosledno decentralizirali upravljanje in da se večina zaposlenih v podjetju uspešno loteva nalog upravljalcev.

Preden nadaljujemo z opisom sistema delavskega upravljanja v Tovarni glinice in aluminija »Boris Kidrič«, naj še omenimo skrb za ljudi v tem podjetju. Razen stanovanjskega naselja v Kidričevem, ki so ga zgradili vzporedno z grad-

njo tovarne, podjetje gradi stanovanja v Ptuj. V letu 1962 bodo v Ptuj dogradili že drugi 45-stanovanjski blok. Podjetje ima v Crikvenici svoj počitniški dom, v katerem preživi letni oddih vse več članov tega kolektiva. Omeniti moramo tudi po-

globljeno skrb za varnost pri delu, obratno ambulanto, sploh vzorno urejeno kadrovsko-socialno službo. Prav tako je potrebno omeniti velika sredstva, ki jih podjetje daje za družbeni standard (gradnjo šol, cest itd).

Že ob koncu 1960. leta so se pričele na pobudo osnovne organizacije ZK in sindikalne podružnice tovarne razprave o nadaljnji demokratizaciji delavskega samoupravljanja in uveljavljanja novih socialističnih odnosov. Takrat so razpravljali predvsem o tem, kakšne oblike upravljanja namesto dosedanjega centralističnega sistema bi bile najboljše glede na družbeni razvoj, ekonomske ukrepe oziroma konkretno stanje sploh. Tedaj so ugotovili, da je bil sistem dela grup članov delavskega sveta dober, da pa je potrebno nadaljevati začeto pot decentralizacije upravljanja. Grupe članov delavskega sveta so bile praktično le informativni centri sindikalne podružnice z osnovo, ki so jo tvorili člani delavskega sveta. Te grupe članov delavskega sveta so v bistvu predstavljale težnjo sindikalne podružnice po decentralizaciji, kar pa je najprej privedlo do reorganizacije do tedaj enotne sindikalne podružnice tovarne. Takšna osnova pa ni mogla voditi do uspešnega uveljavljanja neposrednega proizvajalca v upravljanju in proizvodnji, ker je v bistvu predstavljala ozke grupe članov delavskega sveta in je bila v širšem kolektivu le posvetovalna informativna institucija. Zaradi tega so sklenili, da bodo pričeli izvajati ukrepe, ki bi širše in konkretnije posegali v decentralizacijo upravljanja. Razen tega pa so številne razprave med drugim sprejele tudi načelo, da je treba nagrajevanje po delu oziroma delitev dohodka urediti na načelih socialistične graditve.

Najprej je izvršni odbor sindikalne podružnice sprožil v kolektivu razpravo o decentralizaciji enotne sindikalne podružnice. Po temeljiti razpravi v kolektivu je sledil dne 26. 3. 1961 sklep, s katerim se je do tedaj enotna sindikalna podružnica razdelila v 4 samostojne podružnice. Te sindikalne podružnice so že takrat ustanovili tam, kjer so predvidevali bodoče organizacijske enote delavskega samoupravljanja. Po sprejetju novih družbeno-

pravnih in ekonomskih predpisov predvsem glede odnosov družba — kolektiv, so pričeli odločneje decentralizirati upravljanje. Pot do uresničitve zamisli so bile močne politične priprave.

Delavski svet je imenoval posebno komisijo, ki je bila zadolžena, da pripravi konkretne predloge. Imenovana komisija je v svoji prvi fazi izdelala osnutek decentralizacije organov upravljanja in načela, na katerih naj bi ta organizacija slovela. Že prej pa so sklenili, da bodo o predlogih, po analizah raznih komisij, razpravljali še vsi člani kolektiva, ko pa jih bo sprejel delavski svet, jih bodo tudi takoj praktično uresničili. V prvi fazi so po sklepih centralnega delavskega sveta prenašali na novoizvoljene organe upravljanja po posameznih organizacijskih enotah tiste pristojnosti, ki niso zahtevale materialnih osnov. Kolektiv je namreč že v mesecu maju izvolil svoje svete proizvodjalnih in ekonomskih enot. Te pristojnosti se v glavnem izražajo v delovanju raznih komisij, kot na primer za sprejem delavcev, premeščanje, disciplino, HTV, proizvodnjo in tako dalje.

Že v začetnih jesenskih mesecih dela so novoizvoljeni organi — sveti in komisije — že razpravljali o razdeljevanju dohodka po delu. Sklepi vseh teh razprav so temeljili na temeljnih izkušnjah preteklih let, saj je višja stopnja zajemanja stroškov proizvodnje bila nujna že za uveljavitev prejšnjega tarifnega pravilnika.

Novi pravilniki, ki urejajo nadaljnjo demokratizacijo delavskega samoupravljanja, gospodarjenja in delitve dohodka, pa temeljijo na teh osnovah:

Zaradi značaja proizvodnje, tehnološkega postopka, možnosti razmejitev itd., so v podjetju ustanovili 3 proizvodne ekonomske enote in 1 servisno enoto, ki jo imenujejo proračunska enota. Tu je potrebno povedati, da servisna enota v bistvu predstavlja bivše vodstvo in upravo podjetja, ki so jo s tem praktično spremenili v službo, ki vrši usluge za proizvodne enote. Specifičen tehnološki proces je zahteval zelo ozko delitev (3 ekonomske enote), ki pa v svojem bistvu predstavlja preširoko osnovo neposrednega upravljanja.

Zaradi tega so v okviru posameznih ekonomskih enot ustanovili 15 proizvodnih enot, v okviru proračunske enote pa 3 sekcije. Te proizvodne enote niso »ekonomske enote« zaradi tega, ker so v bistvu manjše organizacijske enote, v ekonomskem smislu preozke, da bi prevzele naloge ekonomskih enot. Toda, s tem njihove pravice niso prikrajšane. Nasprotno!

Na čelu podjetja je centralni delavski svet, ki ima v glavnem vlogo vsklajevanja dela svetov ekonomskih enot in nastopa kot centralni organ upravljanja v primerih, ki jih zahteva zakon. Centralni delavski svet je bil v bistvu tisti organ, ki odreja splošne smernice in daje načela orientacijskega stališča. Iz tega je razvidno, da ima ta Centralni delavski svet z ene strani reprezentativno funkcijo navzven, v okviru podjetja pa koordinacijsko funkcijo dela posameznih svetov ekonomskih enot.

Na čelu ekonomske enote je svet proizvajalcev ekonomske enote, ki je absolutno odločujoč na svojem ozemlju (v tisti ekonomski enoti). Razen tega pa organ še vsklajuje delo med posameznimi svetovi proizvodnih enot. Na te svete so prenesene tudi vse tiste pristojnosti, za katere ni pravih ekonomskih osnov na ozkem teritoriju proizvodne enote. Proizvodna enota je manjše organizacijsko področje, na čelu katerega je svet proizvodne enote. Kot rečeno, je na svojem področju absoluten upravljavec, le del svojih pristojnosti je zaradi ozkega področja in neekonomske osnove prenesel na ekonomsko enoto. V bistvu so v Kidričevem prenesli vse funkcije gospodarjenja in upravljanja skupno z materialnimi osnovami na svete proizvodnih enot! Centralni delavski svet ima samo tiste funkcije, ki mu jih predpisujejo zakoni.

Razen teh organov pa imajo v podjetju še organe neposrednega upravljanja in sicer zbore kolektiva, ekonomskih enot in proizvodnih enot.

V organih upravljanja je skupaj 473 članov kolektiva od skupnega števila 1690 zaposlenih. Od tega imajo svet proizvodnih enot in sekcij 302 člana, sveti ekonomskih enot 105 članov, centralni delavski svet 57 članov in upravni odbor 9 članov.

Gospodarjenje z materialnimi sredstvi podjetja so prenesli na osnovne organe upravljanja, to je na svete proizvodnih enot. Ti organi so zaradi ozkega področja in pa v bistvu zelo majhnih sredstev del svojih upravljalnih pravic prenesli na ekonomske enote. Na ta način je v okviru ekonomske enote razdeljen ves dohodek, seveda kolikor ne ostane svetu proizvodne enote. Izvzeti so samo centralni skladi, s katerimi upravlja centralni delavski svet in pomenijo sredstva, ki so potrebna za že sprejete obveznosti iz preteklih let, oziroma za takšno razširjeno reprodukcijo, ki je pomembna za celotno podjetje. Centralni delavski svet razpolaga še z delom rezervnega sklada osebnih dohodkov, sredstvi za reprezentanco in druge proračunske stroške podjetja, seveda s tem, da vsaka izmed ekonomskih enot sorazmerno sodeluje pri formiranju teh sredstev. Skratka, vsa sredstva, vključno z amortizacijo, so prenesena v bistvu na najvišji organ upravljanja — svet proizvodne enote, od tu pa centralizirana na področjih, ki predstavljajo ekonomsko osnovo. Vse pa morajo odobriti posamezni organi upravljanja v okviru gospodarskega načrta podjetja in na temelju splošnih načel razvoja podjetja.

Delitev osebnih dohodkov je stvar proizvodnih enot, seveda pa je višina osebnih dohodkov te proizvodne enote odvisna od kalkulativen osebnih dohodkov. Razdeljevanje teh osebnih dohodkov v okviru proizvodne enote vrši proizvodna enota. Kalkulativni osebni dohodki so temelj za obračun, enota proizvoda pa je merilo učinka posamezne proizvodne enote. Ker so proizvodne enote v bistvu organizacijski del ekonomske enote, so osebni dohodki odvisni tudi od uspeha ekonomske enote in uspeha vsega podjetja. Kalkulativni osebni dohodek se kot osnova v okviru proizvodne enote povečuje z zvišano količinsko proizvodnjo z boljšim uspehom v okviru lastne cene učinka in uspeha podjetja. Kalkulativna osnova (startna osnova) temelji na doseženem uspehu. To pomeni, da razmerja med skladi podjetja in osebnimi dohodki ostanejo v istih razmerjih, kot v prejšnjem letu, seveda ob enakih uspehih. Sam avtomatizem, ki ga daje sistem enote — proizvoda, in

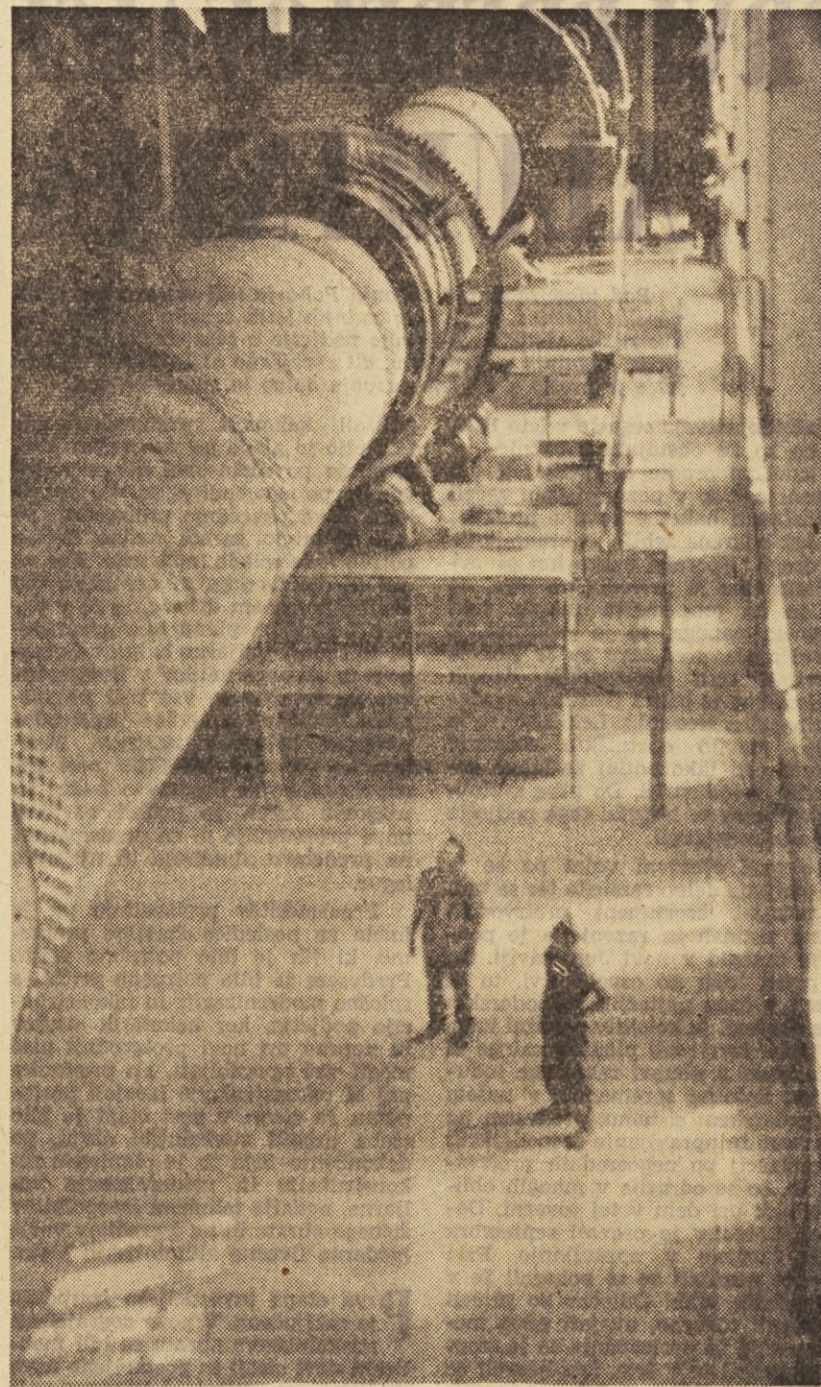
načelo, da se udeležba dohodka, nastalega zaradi večje rentabilnosti in ekonomičnosti poslovanja, razdeljuje v istih razmerjih, kot so jih sicer odločili med skladi in osebnimi dohodki, zagotavlja hitrejše naraščanje skladov kot pa osebnih dohodkov v primeru boljših uspehov (v letu 1961 je bilo razmerje med skladi in osebnimi dohodki 60:40).

Razumljivo je, da je tak način upravljanja politično razgibal člane kolektiva. Materialna zainteresiranost spodbuja skrb za ekonomičnost, varčevanje, skratka prizadevanje pri delu slehernega proizvajalca, ki pa prav zato zahteva, da neposredno odloča o vseh dogajanjih v podjetju. Rezultati pa so še drugi: Delovna disciplina je boljša kot kdajkoli prej, zanimanje za izobraževanje večje, razumevanja za potrebe družbenega standarda je več in tako dalje.

Na začetku smo rekli, da postaja Tovarna glinice in aluminija vse večja. V tem sestavku smo predvsem pisali o delavskem upravljanju, kot smo ga spoznali v razgovoru s številnimi člani kolektiva, predvsem pa z dolgoletnim predsednikom sindikalne podružnice in delavskega sveta tovarišem Jožetom Šegulo, ob obisku v tovarni.

Predvsem zato, ker ta primer ne kaže le, da je v sodobno urejeni tovarni, pravzaprav kombinatu — pri tem mislimo na najbolj sodobne tehnološke postopke in avtomatizacijo — možnost decentralizirati upravljanje, temveč, da je to bilo potrebno prav zaradi boljšega izpolnjevanja proizvodnih nalog. Razen tega pa bi bilo nevzdržno, da bi pri današnji stopnji družbenega razvoja kjer koli, najmanj pa v kombinatih, zaostajali družbeni odnosi! Od slehernega delavca je odvisen uspeh proizvodnje in rast tovarne. Vse to in smotrno gospodarjenje pa zagotavljajo prav proizvajalci, če so hkrati res upravljavci.

Prav z uspehi na tem področju — vzporedno in v skladu s temi pa so tudi proizvodni uspehi — so v Kidričevem dostojno proslavili jubilejno leto 20. obletnico vstaje. In ko bodo 1965. leta iz Kidričevega pošiljali v svet enkrat več aluminija in glinice kot doslej, bomo spet vsi ponosni na to in hvaležni bomo vsem članom kolektiva za napore, ki so jih vložili, da bi to dosegli.

Drobilec boksitne rude

PRVI PREDELOVALCI ALUMINIJA

Pod jugovzhodnimi obronki Pohorja leži staro mesto Slovenska Bistrica, ki se je v zadnjih letih razvilo v močno industrijsko središče. Največje podjetje v tem mestu je Industrija metalnih polizdelkov, ali skrajšano »IMPOL«. To podjetje je prešlo v svojem razvoju dolgo in zanimivo pot.

Začetek razvoja sega že v leto 1620, ko so že obstajale kovačnice za izdelavo orodja in orožja. V teh kovačnicah so v poznejši dobi začeli predelovati baker v kovane proizvode kot bakrene žeblice, bakrene kotle in drugo. Uporaba bakra kot osnovne surovine je privedla do tega, da se je na tem mestu razvila tudi osnovna panoga, to je topilnica. Z naraščajočo predelavo se je pričela razvijati tudi proizvodnja drugih polizdelkov iz bakra (kovanih in vlečenih palic, žice itd.). Leta 1825 se je večje število obrtniških delavnic združilo in tako odtlej že lahko govorimo o industriji. Do prve svetovne vojne so se lastniki tega podjetja pogosto menjavali.

Po prvi svetovni vojni pa se je podjetje delno razširilo ter se tudi povečal asortiment proizvodov. Pravi razmah in razvoj pa je podjetje doseglo v novi Jugoslaviji. Že v prvih letih po osvoboditvi, to se pravi v času najtežjih gospodarskih preizkušenj, je kolektiv pokazal kako je treba izvrševati planske naloge in prispevati k obnovi razrušene industrije. Splošne spremembe v našem gospodarskem sistemu, predvsem pa prevzem in upravljanje gospodarskih organizacij po neposrednih proizvajalcih, so se odrazile v mnogih oblikah tudi pri delu v tej tovarni. Delovni kolektiv je prevzel septembra 1950 tovarno v upravljanje. Prvi ugodni rezultati so se pokazali že v prihodnjih letih. Odločno so pričeli urejevati tovarno, uvajati novo mehanizacijo in proizvodnja se je stopnjevala iz leta v leto. Izboljševali so tudi tehnološki postopek in organizacijo dela, razširjali asortiment, po-

boljšali kakovost proizvodov itd. Podjetje je glede na predvojno proizvodnjo povečalo svoj obseg proizvodnje po osvoboditvi za več kot 5-krat. Tako povečanje proizvodnje je bilo potrebno zaradi stalno večjih potreb naše mlade industrije. Ker pa niti ta proizvodnja ni zadoščala vse večjim potrebam države, je že v prvem petletnem planu bila predvidena izgradnja valjarne bakra v Sevojnem in tovarne kablov v Svetozarevu. Te tovarne so vse bolj prevzemale dotedanji Impolov proizvodni program bakrenih izdelkov. Medtem ko pa so v IMPOLU postopoma zmanjševali predelavo bakra in njegovih legur, so pričeli usvajati novo proizvodnjo in se preusmerjati na predelavo aluminija in njegovih legur.

Preusmeritev proizvodnje pa je imela za posledico številne probleme, ki jih je bilo potrebno rešiti. Predvsem je bilo potrebno pričeti s splošno modernizacijo in rekonstrukcijo podjetja, ker nekaterih strojev in naprav pri novi proizvodnji niso mogli več uporabljati. Po programu naj bi rekonstrukcijo izvajali postopoma, in sicer: v prvi etapi je bilo treba urediti stiskalniški obrat, po dokončanju tega pa je planirana rekonstrukcija in modernizacija valjarne, nadalje tehnična izpopolnitev žičnega obrata in pa izgraditev večje moderne livarne aluminijevih legur.

Prva etapa investicijske izgradnje je zaključena. V novo dograjenem stiskalniškem obratu so bili montirani novi stroji in postavljene nove naprave za termično obdelavo aluminijevih legur.

Tudi v drugih obratih so izvršili manjše adaptacije, potrebne za pravilnejše odvijanje proizvodnega procesa.

Po prvi etapi predvidene izgradnje podjetja predelave bakra in njegovih zlitin praktično ni več. Zmanjšuje se odstotek čistega aluminija, medtem ko se stalno povečuje proizvodnja izdelkov iz kompliciranih aluminijevih legur. Večji asortiment izdelkov, ki je obogaten z novimi vrstami aluminijevih legur, terja ogromne delovne napore. Preusmeritev na proizvodnjo bolj zamotanih asortimentov, ki predstavljajo istočasno tudi večjo vrednost proizvodnje, so narekovala v glavnem potrebe tako domačega kot inozemskega tržišča. Za takšno proizvodnjo pa je potrebno ne samo visoko metalurško znanje, temveč tudi močna dinamičnost in pa velike praktične izkušnje, katere pa je kolektiv v teku svoje dolgoletne prakse in stoletne tradicije pridobil.

Zaradi čimvečje finalizacije proizvodov in pa da bi zadovoljili vse večje povpraševanje po raznovrstnih finalnih izdelkih iz aluminija, so v podjetju pospeševali proizvodnjo raznih aluminijevih konstrukcij, kot n. pr. vrat, oken, izložbenih oken, ograj za stopnišča in balkone, kabin za žičnice itd. S pričetkom ob-

ratovanja novega obrata »Montal« za serijsko proizvodnjo aluminijevih konstrukcij, se je znatno povečala možnost plasmaja finalnih aluminijevih izdelkov.

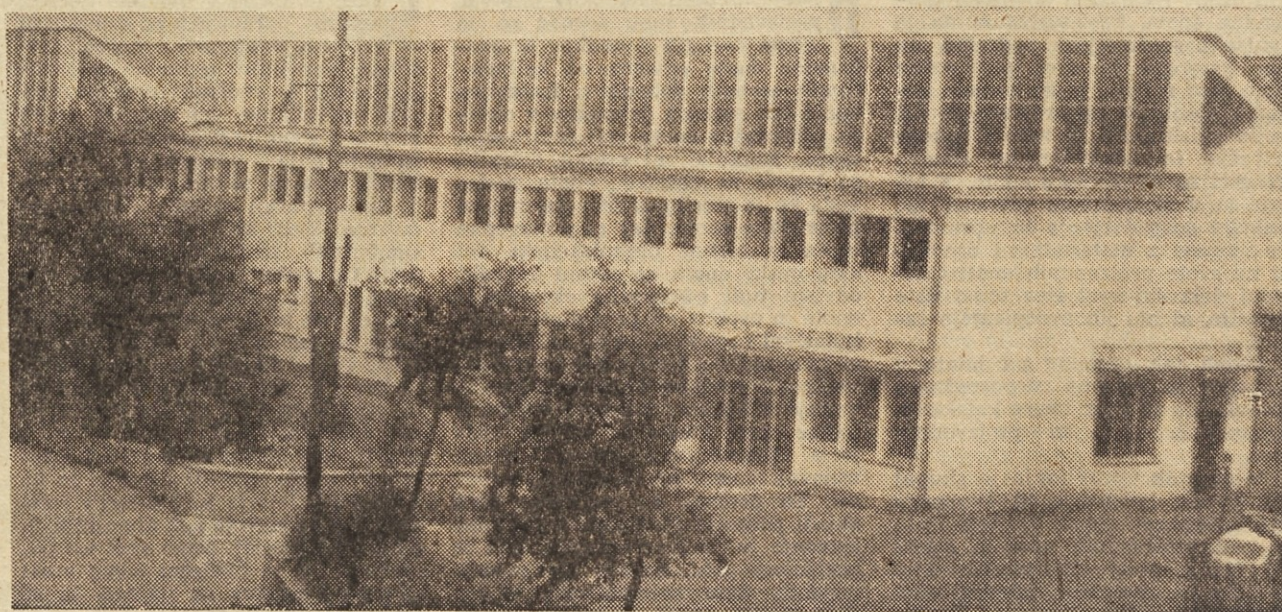
Organi delavskega samoupravljanja pa se niso ukvarjali samo s problemi mehanizacije in rekonstrukcije podjetja, temveč so vso pozornost posvetili tudi vsem tistim elementom, ki bistveno vplivajo na čimboljšo, čimvečjo in kvalitativnejšo proizvodnjo. Rezultati proizvodnje, realizacije kakor tudi doseganje dohodka so bili v zadnjih letih izredno ugodni. Razen polne izrabe proizvodnih zmogljivosti, dobre organizacije dela, varčevanja z materialom in povečanja produktivnosti, je bilo mogoče doseči dobre rezultate tudi z spodbudnejšim načinom nagrajevanja, to je nagrajevanjem po enoti proizvoda, ki je bilo v podjetju uvedeno 1. jan. 1959. Da je proizvodnja naraščala iz leta v leto kljub temu, da je število zaposlenih ostalo bistveno nespremenjeno, je v prvi vrsti treba pripisati predvsem novemu načinu nagrajevanja. Iz tega sledi, da se je produktivnost dela na opravljeno uro v primerjavi z letom 1955 povečala za ca. 30 %.

Proizvodni program je zelo obse-

žen, saj obsega asortiment preko 16.000 izdelkov; osnovnih skupin pa je 12, in to: pločevina, trakovi, platine, rondele, valjana in stiskana žica, vlečena žica, varilna žica, vrvi, palice, profili in cevi.

Dokler je bilo podjetje edini proizvajalec polizdelkov barvastih kovin v Jugoslaviji, ni moglo niti s svojo celotno proizvodnjo pokriti vseh potreb v domovini. Z dograditvijo novih tovarn, predvsem valjarne bakra v Sevojnu, tovarne kablov v Svetozarevu in tovarne lahkih kovin v Šibeniku pa je lahko podjetje pričelo izvažati del svoje proizvodnje. Od leta 1954 dalje izvoz stalno narašča ter je podjetje v letu 1961 že lahko plasiralo na tuja tržišča 35 % svoje celotne proizvodnje. Delež izvoza v skupni prodaji pa še vedno narašča, ker se podjetje trudi, da bi s svojimi izdelki prodrla na čimvečje število tujih tržišč. Od dežel, kamor je bil do sedaj usmerjen izvoz, naj med drugimi omenimo ZDA, Pakistan, Indijo, Egipt, Sirijo, Vzhodno Nemčijo, manjše količine pa so izvažali tudi v nekatere druge države.

Kot rečeno, je podjetje dosegalo vsako leto večje uspehe razen zaradi raznih organizacijskih prijemov tudi zaradi spodbudnejšega načina nagrajevanja. Ta način nagrajevanja pa je v zadnjih dveh letih rodil tež-

njo po taki organizaciji družbenega upravljanja v podjetju, ki bi omogočala proizvajalcem, da neposredno sodelujejo pri reševanju problemov tovarne, predvsem pa obrata, oddelka. Ta težnja je prav toliko plod spoznanja in prakse, kolikor spontanah zahtev samih proizvajalcev. Pokazalo se je namreč, da je končni finančni rezultat ožjega kolektiva rezultat mnogih elementov, na katere neposredni proizvajalci niso mogli vplivati. Od tod tudi zahteva, da se prevzame v lastne roke odgovornost za celoten uspeh ožjega kolektiva.

Na podlagi teh ugotovitev in analiz je delavski svet podjetja imenoval komisijo, ki je proučila možnosti decentralizacije družbenega upravljanja v podjetju. V prvi fazi dela so člani komisije imeli sestanke v vseh sindikalnih odborih. Člani delovnega kolektiva so bili za takojšnjo uvedbo ekonomskih enot in izvolitev delavskih svetov ekonomskih enot. Na podlagi teh predlogov je delavski svet sklenil, da bi glede na obstoječe pogoje v podjetju ustanovili deset ekonomskih enot z delavskimi sveti ekonomskih enot. Te organizacijske enote: livnica, pločevinski obrat, stiskalniški obrat, žični obrat, Montal, transport, tehnična kontrola, vzdrževalni obrati, komerciala in uprava imajo pogoje za neposredno družbeno upravljanje. Pod enote v okviru naštetih ekonomskih enot predstavljajo samo obračunske enote in so v skladu z doslej obstoječimi stroškovnimi mesti. Delitev na podenote je predvsem važna zaradi evidence stroškov po posameznih strojih ali skupinah strojev ter imajo na ta način organi upravljanja detajlnejši pregled nad izpolnitvijo plana proizvodnje, stroški, produktivnostjo dela in podobnim.

Delavski sveti ekonomskih enot imajo sledeče pristojnosti:

- sprejemanje letnih proizvodnih planov EE (v okviru družbenega plana podjetja);
- sprejemanje mesečnih operativnih planov (na predlog tehničnega vodstva);
- skrb za izpolnitev osnovnih in operativnih planov;
- sprejemanje letnih predračunov stroškov (finančni plan);
- sprejemanje letnega programa stroškov za investicijsko in tekoče vzdrževanje osnovnih sredstev;

- upravljanje z osnovnimi sredstvi, skrb za popolno izkoriščanje kapacitet in za tekoče ter investicijsko vzdrževanje osnovnih sredstev;

- odločanje o razdelitvi dela čistega dohodka na osebne dohodke in sklad, ki ga ustvari EE (skrb za razširjeno reprodukcijo in za investicijsko vlaganje v korist družbenega standarda bi v glavnem tudi v bodoče vodili centralni organi upravljanja ob sodelovanju z organi upravljanja EE);

- odločanje o razdelitvi osebnih dohodkov med sodelavce v okviru ekonomske enote;

- odločanje o uporabi sredstev tistega dela čistega dohodka, ki ga EE izloči v svoj sklad osnovnih sredstev;

- odločanje o oblikovanju rezervnega sklada osebnih dohodkov

EE;

- odločanje o uporabi rezervnega sklada osebnih dohodkov;

- razpravljanje, dajanje predlogov in sklepanje o vprašanih, ki so zvezana s proizvodnjo in produktivnostjo tiste EE;

- odločanje o potrebah po novi delovni sili;

- odločanje o razmestitvi delavcev na delovna mesta, za strokovni kader od vključno predelavcev do vključno obratovodij oziroma šefov oddelkov pa na podlagi razpisa po kadrovski komisiji (dokončno o tem odloči pristojni DS EE);

- dajanje predlogov za odpuščanje delavcev z dela;

- odločanje o ustanovitvi novih delovnih mest;

- odločanje o potrditvi oziroma reviziji norm in akordov;

- sprejemanje sklepov, ki predpisujejo ukrepe za izboljšanje delovne discipline v EE;

- odločanje o dodelitvi osebnih zaščitnih sredstev za posamezna delovna mesta, ki so upravičena glede na delovne pogoje in obstoječe predpise ter določanje normativa glede trajanja zaščitnih sredstev.

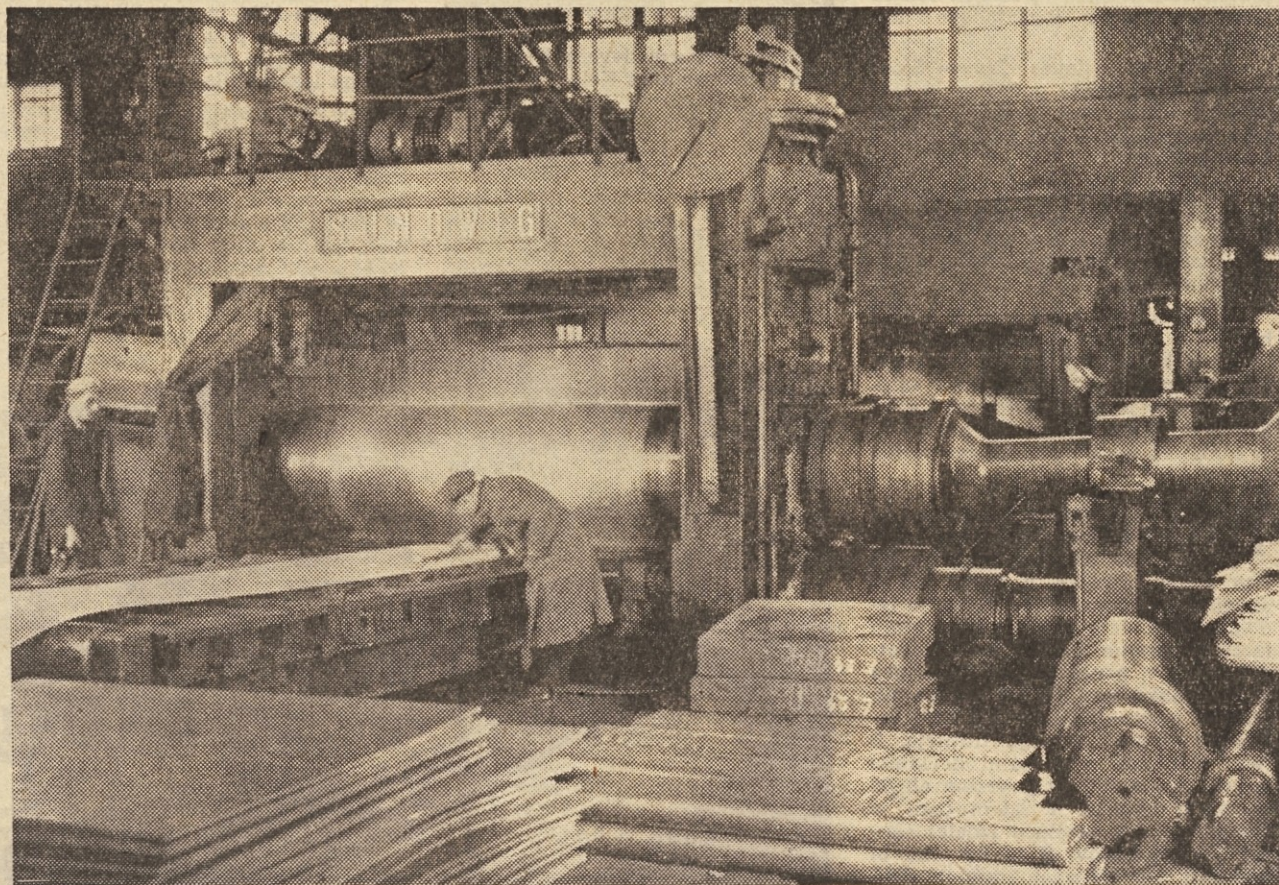
Podjetje s pomočjo organov delavskega samoupravljanja in sindikata skrbi tudi za strokovno izobraževanje delavcev v okviru Izobraževalnega centra, ki so ga ustanovili leta 1960. Doslej so organizirali več tečajev, izmed katerih je važno omeniti tečaj za visokokvalificirane delavce, ki je trajal osem mesecev in katerega je z uspehom absolviralo 82 delavcev. Program tega tečaja je bil zelo zahteven, predavali

pa so strokovnjaki iz podjetja in pa profesorji šol iz Slov. Bistrice. Razen tega je bil uspešno končan tudi tečaj za pridobitev polkvalifikacije, katerega se je udeležilo več kot 150 delavcev. Delavci so se vseh tečajev redno udeleževali ter pokazali izredno zainteresiranost ter voljo, da se strokovno čimbolj usposobijo. S tem so dokazali, da se zavedajo težkih in odgovornih nalog, ki stojijo pred kolektivom, saj bo v bodoče potrebno izdelovati še kakovostno boljše izdelke, če hoče podjetje uspešno konkurirati in plasirati svoje izdelke tako na domačem kot na tujem tržišču. Razen na tečajih v podjetju samem pa se delavci usposablajo tudi v drugih tečajih in šolah v Mariboru. Za izpopolnjevanje kadra podjetje stipendira 55 študentov na raznih strokovnih šolah in univerzi.

Med kraje, v katerih je stanovanjsko vprašanje kritično, je potrebno prav gotovo šteti tudi Slovensko Bistrico. Zaradi pomanjkanja stanovanj se morajo delavci voziti na delo iz okoliških naselij, ki so tudi do 15 km oddaljena od tovarne. Z uvedbo avtobusnih prog na treh relacijah so vsaj nekoliko razbremenili delavce. V zadnjih letih pa se podjetje trudi, da bi zgradilo čimveč novih stanovanj in tako omogočilo delavcem, da bi se preselili v bližino podjetja. Po vojni so zgradili že okoli 170 novih stanovanj, veliko starih pa adaptirali. Trenutno grade samski dom, ki bo vseljiv konec meseca februarja 1962. leta. Razen tega je v gradnji trgovinski servis, v tem letu pa bodo pričeli tudi graditi obrat družbene prehrane.

Ta stanovanja gradijo v novem stanovanjskem naselju v bližini tovarne. To naselje raste iz leta v leto, je sodobno urejeno, tako da bo v prihodnjih letih, ko bo že zrastle z mestom, dalo Slov. Bistrici lepšo podobo.

Doseženi uspehi podjetja, ki se zrcalijo tako v povečanju proizvodnje, dohodka in čistega dohodka, v boljši kakovosti izdelkov, povečanju asortimenta kakor tudi v povečanju zaslužkov delavcev in sredstev podjetja naj bodo nadaljnja spodbuda delovnemu kolektivu za še večjo prizadevnost, kar mu bo znatno olajšalo izvajanje velikih nalog v perspektivnem razvoju podjetja.

JAVOROVA ODLIKA KVALITETA

Podjetje »JAVOR« ima najpomembnejše mesto v gospodarstvu postojnske komune, saj zaposluje skoraj četrtino zaposlenih v gospodarstvu in ustvarja četrtino dohodka družbenega sektorja v gospodarstvu te komune. Tako tudi perspektivni plan daje temu podjetju še poseben poudarek v nadaljnjem razvoju proizvodnje, kakor tudi v asortimentu proizvodov z odločno usmeritvijo na kakovostne finalne proizvode tako za domače tržišče kot za izvoz.

Predvidena je gradnja tovarne kosovnega pohištva v Postojni, ki naj bi bila ustanovljena s prenosom na novo lokacijo sedanjega postojnskega obrata. Pri tovarni vezanih plošč v Pivki je predvidena gradnja obrata za izdelavo »okal« plošč, ki bo kot osnovno surovino uporabljal doslej zavržene lesne odpadke. Nadalje je predvideno povečanje proizvodnje ladijskih oblog in ladijskega pohištva, izpopolnitev tehnoloških procesov in odprava ozkih grl na drugih obratih... Tako je napisal ob dnevu republike 1961. leta v praznični številki »Javorovega lista«, glasila delovnega kolektiva »Javor«, tovariš Jože Baša, sekretar Občinskega komiteja ZKS Postojna. Mesec dni pozneje, ob koncu leta pa so v svojem glasilu med drugim zapisali, da so svoj proizvodni plan izpolnili 103-odstotno, kar z drugimi besedami pomeni, da so izdelali za več kot 3.2 milijarde dinarjev raznih proizvodov.

Danes je lesna industrija »Javor« Pivka med največjimi tovrstnimi podjetji v državi. Njeni izdelki, predvsem vezane plošče (ki sodijo med najstarejše proizvode te tovarne) in ladijske obloge, ki skupaj z drugo ladijsko opremo sodijo v najmlajšo proizvodno panogo podjetja, so znani po svoji kakovosti ne le v naši državi, temveč tudi v tujini. Naj mimorede omenimo, da so samo v prvih šestih mesecih minulega leta izvozili za več kot 500.000 dolarjev raznega blaga (do konca leta pa še za enkrat toliko), predvsem finalnih izdelkov.

Število raznih stolov, mizic in drugih proizvodov, ki jih izvažajo, gre v deset tisoče.

Da, takšen je danes »Javor«. Sicer pa, pogledimo nekaj podatkov o razsežnosti »Javorove« proizvodnje, ki smo jih napaberkovali prav v njihovem glasilu:

Podjetje razžaga dnevno 200 m³ hlodovine v približno 5360 desk. Če bi te deske položili drugo za drugo po dolžini, bi napravili stezo, dolgo 21 kilometrov.

V vsem letu razžagajo 56.000 m³ hlodov v več kot 1.500.000 desk. Če bi te deske položili drugo za drugo, bi napravili stezo, dolgo 5880 kilometrov. To je približna razdalja od Pivke do New Yorka. Se pravi, da bi lahko šli po teh deskah čez veliko lužo.

Tovarna v Pivki, opozarjamo, da pod tem imenom navadno razumemo prav tisti del podjetja, ki ima svoje prostore v Pivki, ali z drugimi besedami obrat Pivka je izdelala 1960. leta 800.000 kvadratnih metrov vezanih in 140.000 kvadratnih metrov panel plošč, furnirnica v Prestranku pa 1.650.000 kvadratnih metrov plemenitega in 400.000 kvadratnih metrov slepega furnirja. S temi skupnimi količinami bi lahko pokrili 300 hektarov površine ali 20 sodobnih letališč. V istem času je Javorov obrat na Baču izdelal skoraj 100.000 stolov. S to količino bi opremili 250 kinematografskih dvo-

ran, v katerih bi lahko bilo po 400 udobnih Javorovih stolov.

Vse Javorove zabojarne pa so v tem času izdelale 1.500.000 kosov raznih zabojev. V teh zabojih bi lahko prepeljali 4500 vagonov sadja ali drugega blaga.

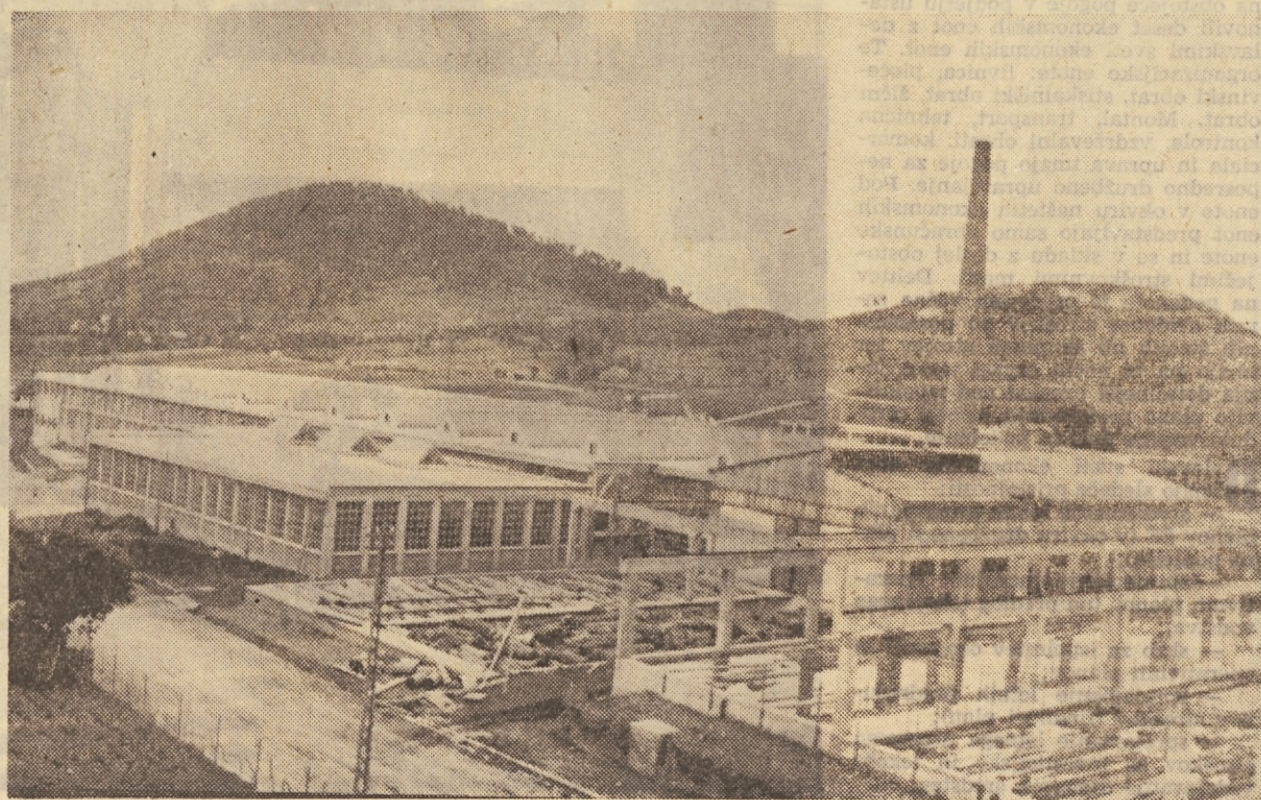
Ko je lani približno 1300 članov Javorovega kolektiva praznovalo desetletnico delavskega upravljanja hkrati z desetletnico obstoja podjetja »Javor«, vse to pa v jubilejnem letu, v katerem so jugoslovanski narodi praznovali dvajsetletnico zmagovite revolucije, so se s ponosom ozrli na svojo preteklost, v kateri so rasli sadovi njihovih rok. Danes je »Javor« veliko podjetje. Pravkar pa smo rekli, da obstaja le pičlih deset let. Toda zarodki podjetja segajo daleč nazaj, točneje v konec devetnajstega stoletja.

Prav je, da tudi na tem mestu nekaj povemo o zgodovini tega podjetja.

Pred koncem devetnajstega stoletja sta posestnika Križaj in Medica

postavila v Pivki žago z enim polnojarmenikom in samico. Kot se večkrat dogaja, sta se tudi v tem primeru kompanjona sprla in tako se je Medica leta 1901 osamosvojil. Kupil je zemljišče, na katerem stoji sedanjí obrat I v Pivki. Zgradil je parno žago z enim polnojarmenikom. Dve leti pozneje je postavil drugi polnojarmenik, točno čez deset let pa novo halo s tretjim polnojarmenikom. Zmogljivost te žage je bila 30 m³ hlodovine v desetih urah. Obratovala je le v eni izmeni, zaposlenih pa je bilo 52 delavcev-domačinov. Hlodovino je lastnik kupoval v bližnji okolici od kneza Windischgrätz. Dne 22. septembra 1922. leta je požar uničil žago in skladišče; ostal je le železni dimnik in obratne pisarne s pritliklinami. Pogorišče je kupila tvrdka Jakob Mankoč iz Trsta. Že novembra istega leta je žaga spet obratovala s tremi polnojarmeniki. Leta 1924 je stekel četrti, kmalu nato pa še peti polnojarmenik. Za pogon zadnjih dveh je bila potrebna še ena lokomobila. Žaga je prinašala

lastniku lepe dobičke. Zato si je kmalu omislil še parketarno in zabojarno. Železni dimnik ni mogel več služiti svojemu namenu, zato so pričeli graditi zidani dimnik in nove objekte. Leta 1927 je bilo poslopje nove tovarne že zgrajeno. Zgradili so tudi novo sušilnico, ki je služila za sušenje parketov in lesa za embalažo. Od tega leta so delali v njej že v treh izmenah, največkrat tudi ob nedeljah. Zaposlenih pa je bilo že 90 delavcev. Že v začetku leta 1929 je zajela lesno industrijo svetovna kriza in delavci pivških žag so se znašli na cesti. Tudi lastnik je gospodarsko propadel. Žaga je prevzela banka, od katere jo je 1934. leta odkupil za smešno nizko ceno veleposestnik knez Windischgrätz iz Planine. Leto pozneje je žaga obratovala s polno paro, zaposlovala pa je 120 delavcev. Lastnik je pričel misliti na bolj intenzivno in bolj ekonomično izkoriščanje surovin. V Pivki so pričeli proizvajati vezan les. Seveda so bile prve plošče slabe in prenekatero pošiljko so v Trstu zavrnil. Pivka je

bila namreč tedaj v okviru italijanskih državnih meja, njen trg pa je bil večidel v Italiji. Toda z leti so rasle izkušnje in tako so bile vezane plošče iz Pivke vse boljše. Tovarna v Pivki, zdaj jo lahko že tako imenujemo, je imela že lastni laboratorij. V njem je spremljala proizvodnjo in kakovost. Še posebej so pazili na lepila in lepljenje, ki je osrednji problem proizvodnje vezanih plošč.

Prišlo je 1941. leto. Sosednja Jugoslavija je bila okupirana, toda njeno nezlomljivo ljudstvo se ni predalo. Jugoslovanski narodi so se uprli in val upora je zajel tudi tiste slovenske pokrajine, ki so že dobrih dvajset let ječale in trpele pod pritiskom italijanskega škornja. Tudi v notranjskih gozdovih so nastajale partizanske enote, v katerih je bil tudi prenekateri pivški delavec. Mnoge druge so Italijani odpeljali v taborišča, daleč v notranjost svoje države. Fašistični teror je postajal vse hujši, še bolj pa se je nadaljeval po zlomu fašistične Italije. Ob lastniki so se le zamenjali. Prišli so Nemci. Jasno je, da tovarna v Pivki tedaj ni več obratovala. Ni bilo delavcev, ki bi delali v notranjskih gozdovih in pošiljali surovino v tovarno, ni bilo delavcev, ki bi jo v pivški tovarni predelovali, še manj pa je bilo mogoče po železnicah, na katerih so ponoči vladali partizanski mineri, pošiljati proizvode še naprej v Italijo.

Prišlo je 1945. leto in z njim svoboda. Plod štiriletne krvave in brezkompromisne borbe ni bila le narodnostna osvoboditev, temveč nova družbena ureditev. Revolucija se je nadaljevala. Kako, lahko sledimo, če nadalje spremljamo razvoj tovarne v Pivki.

V aprilu leta 1945 je pivška žaga že spet obratovala. S Feltrinelli je žage v Koritnicah je dobila nekaj na pol preperle hlodovine. V maju istega leta pa so že začeli sekati v okoliških gozdovih. Bivši lastnik je moral oditi. Podjetje je prevzela Uprava za narodno imovino, leta 1946 pa je bilo ustanovljeno Notranjsko gozdno gospodarstvo Postojna. Pod njegovo upravo je bila tudi pivška tovarna. Prihodnje leto je podjetje pod imenom Tovarna vezanih plošč prišlo v sestav notranjskogoriškega gozdnega gospodarstva. Po po-

novni reorganizaciji lesno industrijskih podjetij pa se je podjetje dne 1. januarja 1948 osamosvojilo in začelo poslovati pod imenom LIP Pivka. V naslednjih letih so v podjetju opravili prve rekonstrukcije. Zgradili so novo leseno halo, parne jame in dva betonska namakalna bazena. Od januarja 1950 je podjetje poslovalo kot obrat LIP Postojna. 1. aprila 1951 pa se je spet osamosvojilo in tedaj je dobilo svoje sedanje ime »JAVOR« — tovarna vezanih plošč in furnirjev — s sedežem v Pivki. V sklop podjetja so prišli še trije obrati: furnirnica, žaga in zaboja v Ilirski Bistrici ter skladišče žaganega lesa v Prestranku. Prestranek je danes eden izmed pomembnih obratov »Javora« in je drugi od tako imenovanih petih »Javorovih« listov, kot imenujejo Javorci pet svojih obratov. Naj povemo o Prestranku še, da je bila tam 1928. leta zgrajena žaga, ki jo je med vojno uničil požar. Po osvoboditvi so ohranjeni objekti služili za zbirno skladišče žaganega lesa. Ob priključitvi k »Javoru« so pričeli obnavljati stare prostore in danes stoji tu obrat za proizvodnjo plemenitega in svetlega furnirja. Leta 1953 se je k podjetju priključila kot obrat III še žaga na Baču. Obrat v Baču je bil zgrajen že leta 1907. Tudi ta žaga je pogorela, toda še isto leto (1914) je bila obnovljena. Imela je tri polnojarmenike in zabojarne. Danes je v tem obratu največja Javorova stolarna, ki proizvede letno več kot 170.000 stolov.

Leta 1953 se je začela na Pivki glavna obnova. Pričeli so graditi novo poslopje, žage, kotlovnice, mehanično delavnico in embalažni oddelek. Leta 1955 so se lotili novih bazenov za hlodovino in glavnega obratnega poslopja. Zgradili so tudi skladišče vezanega lesa. Posebnost za to leto je bila pridobitev lastnega vodovoda, ki je vsaj delno rešil problem vode. Zgradili so tudi nove sušilne komore. Hkrati s tem so pričeli nabavljati nove stroje. Za primer navajamo leto 1954, ko je podjetje nabavilo za vse obrate 28 novih strojev, kar znaša približno na vsakih štirinajst dni en stroj. Skupaj so v povojnih letih namenili za stroje več kot 105 milijonov dinarjev, za gradnje pa skoraj 280 milijonov dinarjev. To je bilo veliko breme za podjetje, kajti podjetje je polovico vseh stro-

škov krilo iz lastnih sredstev. Zato so toliko bolj ponosni na vse pridobitve, ki so jim sledili veliki uspehi.

S prvim januarjem 1960 so se podjetju priključili vsi obrati v sestavu LIP Postojna, in sicer obrat Postojna, obrat Belsko, Podgrad in Koritnice.

Prav je, da povemo nekaj še o zgodovini lesne industrije v Postoj-

ni. Prve objekte so zgradili 1896. leta. Njihov lastnik je bil domačin Fran Jurca. Njegova žaga je 1921. leta pogorela. Pozneje je žaga menjavala lastnike, dokler po osvoboditvi ni prišla pod upravo narodne imovine. Leta je žago obnovila, tako da je 16. januarja 1946 začela obratovati. Po nacionalizaciji je bila v sklopu Gozdnega gospodarstva Postojna, kateremu so bili priključeni še obrati Belsko, Podgrad in Koritnice, ki so zdaj sestavni del podjetja »Javor«

Pivka. Postojnski obrat ima velike težave zaradi svoje lokacije, ki resno preprečuje razvoj in ovira sedanjo proizvodnjo. Predvsem ji primanjkuje prostora za skladiščno manipulacijo, zamotan notranji transport pa povečuje stroške. V Postojni seveda ni samo žaga. Tu je ena izmed prvih zaboja v Sloveniji. Postojnski proizvodi lesne galanterije in

prav tako rezultat truda vseh članov kolektiva, dobrega vodstva podjetja in organov upravljanja. Vemo, da so delovni pogoji v lesni industriji razmeroma težki prav zaradi neizbežnega prahu, hlapi nitrolakov so škodljivi, lesni stroji pa skrivajo stotine nevarnosti. Toda v Javorovih obratih so v zadnjih letih uredili dobro ventilacijo, kar se da zaščititi stroje, zgradili in opremili garderobe in sanitarije ter ustanovili ambulantno. V vseh obratih imajo menze, v katerih pripravljajo zaposlenim tople obroke. Skratka, znali so si olajšati delo tako, da bi v čim boljših delovnih pogojih lahko proizvajali čim več in čim bolje. Na tem mestu moramo tudi omeniti gradnjo stanovanj (prav te dni bodo položili temelje novemu stanovanjskemu bloku v Pivki). Člani tega kolektiva lahko preživijo letni dopust v prečudovitem počitniškem domu v Piranu.

Se enkrat moramo ponoviti znano dejstvo, da uspehi ne prihajajo sami od sebe. Direktor podjetja, Andrej Janežič, je pred kratkim kot pokrovitelj mladinskega slavlja Javorove mladine predal mladinskemu aktivu prapor in je ob tej priložnosti med drugim govoril o revolucionarni tradiciji pivških delavcev, posebej še mladine. Sedanja generacija te mladine je takšna kot podjetje. Podjetje je namreč mlado, ima pa globoke temelje. Toda prav mladost vsebuje tisto moč, tisti elan, ki premaguje vse ovire in ki stremi za uspehi in jih tudi dosega. Seveda pri tem ne smemo prezreti, da ima ta mladina tudi veliko svetlih vzorov in zgledov, od katerih se lahko uči.

Podjetje »Javor« je razdeljeno na ekonomske enote. Sli so s časom naprej in danes že vedo, da so storili prav. Člani kolektiva se zavedajo, da so upravljalci in da to ni samo njihova pravica, temveč da je to njihova dolžnost. Na slehernem delovnem mestu ter na zasedanjih samoupravnih organov, od osrednjega delavskega sveta do svetov ekonomskih enot, se lotevajo stvari kot razumni gospodarji. Takšna je njihova skrb pri delu in takšne so njihove odločitve pri sprejemanju načrtov ali novih nalog. Vse to pa zagotavlja podjetju razvoj in zrcali željo, da bi »Javor« še nadalje tako napredoval, kot je napredoval doslej. V to pa nihče ne dvomi.

drobnega pohištva pa so znani po vsej državi. Že uvodoma smo omenili, da bo podjetje »Javor« zgradilo v Pivki novo tovarno »okal« plošč, in rekonstruiralo tudi sedanji obrat v Postojni.

Takšna je zgodovina »Javorja«, takšni so temelji, na katerih se je razvil pravi lesno predelovalni kombinat, katerega smo predstavili že uvodoma. Ne moremo mimo vseh drugih pridobitev zadnjih let, ki so

KOMUNA NA MEJI

Novogoriška komuna je gospodarsko najmočnejša v goriskem okraju. Po obsegu in številu prebivalstva sodi tudi med največje komune v Sloveniji. Razen ožjega dela Goriške, Spodnje Vipavske in dela Spodnjega Krasa obsega po novi teritorialni razdelitvi tudi Brda in kanalsko območje. V njej živi 47.000 ljudi. V gospodarstvu jih je zaposlenih več kot 10.000, medtem ko se ostali ukvarjajo pretežno s kmetijstvom.

Novogoriška komuna leži na skrajnjem zahodnem delu Slovenije, na meji z Italijo, kar daje njenemu življenju poseben pečat. Vzpostavitev malega obmejnega prometa med Jugoslavijo in Italijo je namreč sprožila živahno gibanje prebivalstva v obeh smereh.

Nova Gorica, gospodarsko in upravno središče komune, je razen Velenja edino popolnoma novo mesto, ki ga gradimo v Sloveniji po vojni. Začetek gradnje Nove Gorice sega tja v konec štiridesetih let. Prve lopate so zasadile mladinske delovne brigade. Ker pa so republiški in zvezni viri za gradnjo kmalu usahnili, so nastali v gradnji precejšnji predahi. Gradnja se je razmahnila nekako pred šestimi leti, ko je okraju in občini ostalo več sredstev. Skupaj je bilo do sedaj vloženih v gradnje približno sedem milijard dinarjev. Približno polovico teh sredstev so porabili za gradnjo stanovanj (800 družinskih in 230 samskih sob), zgradili pa so tudi številne upravne in poslovne zgradbe.

Nova Gorica šteje z bližnjim Solkanom 8000 prebivalcev. Po urbanističnem načrtu naj bi se razvila v mesto s 25.000 ljudmi. Zgradili naj bi ga v 20 do 25 letih. Za to bo potrebnih še vsaj trikrat toliko sredstev, kakor jih je bilo vloženih do sedaj.

Vsa prizadevanja občinskih orga-

nov niso bila usmerjena le v gradnjo novega mesta. Vzoredno so gradili tudi njegovo materialno bazo. Popolnoma na novo ali iz skromnih začetkov je zrastle nekaj zelo pomembnih industrijskih obratov, ki bodo igrali v nadaljnjem razvoju mesta veliko vlogo. »Tovarna pohištva« je danes eden največjih tovrstnih objektov v državi. Iz zelo skromnih začetkov se je razvil »Gostol«; v Solkanu pa se je z rekonstrukcijo postavila na noge »Solkanška industrija apna«. Posebej naj omenimo »Tovarno avto-elektrike — Iskra« v Sempetru. Vse kaže, da bo to, čeprav najmlajše podjetje, že v bližnji prihodnosti med najpomembnejšimi v občini. V Sempetru sta še dve pomembni podjetji, ki imata lepe perspektive: »Agroservis« in

»Vozila«, podjetje za izdelavo specialnih vozil in karoserij.

Med pomembnejšimi gospodarskimi organizacijami na Spodnjem Vipavskem naj omenimo še mirensko podjetje »Jadran«, v katerem bodo v letu 1962 izdelali okoli 40.000 parov čevljev, in »Iztok«, ki se odlikuje po največji delovni storilnosti v slovenski pohištveni industriji. V Mirnu je tudi tovarna usnja. V Biljah se je lepo razvilo podjetje »Goriške opekarne«, v Volčji dragi pa »Poligalant« in »Mizar«.

Najpomembnejše industrijsko podjetje v novogoriški komuni pa je »Tovarna cementa in salonita Anhovo«. Tovarna je obstajala še pred vojno, v zadnjem času pa so jo razširili. Za rekonstrukcijo so vložili skoraj dve milijardi dinarjev ter s tem veliko povečali kapacitete in izboljšali delovne pogoje zaposlenih. Ni več daleč čas, ko bo znašala vrednost letnega bruto produkta v tej tovarni 10 milijard dinarjev.

Več gospodarskih organizacij v novogoriški občini so v zadnjih letih rekonstruirali. Nekatere med njimi, kot na primer Tovarna pohištva, pa so še v rekonstrukciji. V letu 1962 bo industrija povečala obseg proizvodnje ob minimalnem povečanju zaposlenih za eno četrtno. V Tovarni cementa in salonita Anhovo bo proizvodnja cementa za 31 odstotkov, proizvodnja salonita pa za 22 odstotkov večja od lanske. Nad povprečjem bodo povečali proizvodnjo tudi v Solkanski industriji apna in v Iskri.

Pomembna gospodarska panoga v novogoriški komuni je tudi kmetijstvo. Razen petih zadrug sta v ob-

čini dve močni kmetijski gospodarstvi, in sicer Kmetijsko gospodarstvo Gorica in Zadržno vinarstvo Dobrovo. Obe gospodarstvi si prizadevata predvsem za razvijanje vinnogradništva in sadjarstva. Zadržno vinarstvo Dobrovo je s sodobno kletjo s kapaciteto 450 vagonov vina doseglo že pomembne uspehe. Splošno kmetijsko gospodarstvo Gorica ureja velik kompleks breskvinih nasadov v Biljenskih gričih. Investicije za to znašajo blizu pol milijarde dinarjev. V zadnjem času posvečajo več pozornosti gojenju česenj in povrtnine, potrošnikom že zdaj dobro znanim kmetijskim proizvodom Goriške.

Ne moremo mimo obrti, trgovine ter gostinstva in turizma. Vzoredno z drugimi problemi je bilo treba reševati v mestu tudi vprašanje s tem v zvezi. Zgradili so — in še grade — nove trgovske lokale. V letu 1962 pripravljajo gradnjo servisa za motorna vozila, ustanovili pa so že gradbeni in kovinski servis. Morda še največ so napravili za razvoj turizma, čeprav so možnosti še velike. Spričo malega obmejnega prometa se namreč utegne razviti turizem v novogoriški komuni v zelo pomembno gospodarsko panogo. Ne le, da je Nova Gorica prijetno počivališče za ljudi, ki potujejo z gora na morje, marveč ima na Lokvah tudi odlična smučišča. Skalnica nad novim mestom je zelo prijetna razgledna točka; turiste pa privabljajo tudi grobnice Bourbonov na Kostanjevici.

Trenutno razpolaga mesto skupaj s Solkanom z dvema hoteloma (od tega je Park hotel nov) in dvema

kavarnama. V obeh hotelih je 130 postelj. Z nekaj posteljami razpolaga tudi planinska postojanka »Kekec«, o kateri je že prodrl glas daleč prek meja okraja. Preuredili so tudi hotel na Lokvah, obnovili pa bodo tudi prenočišča na Skalnici.

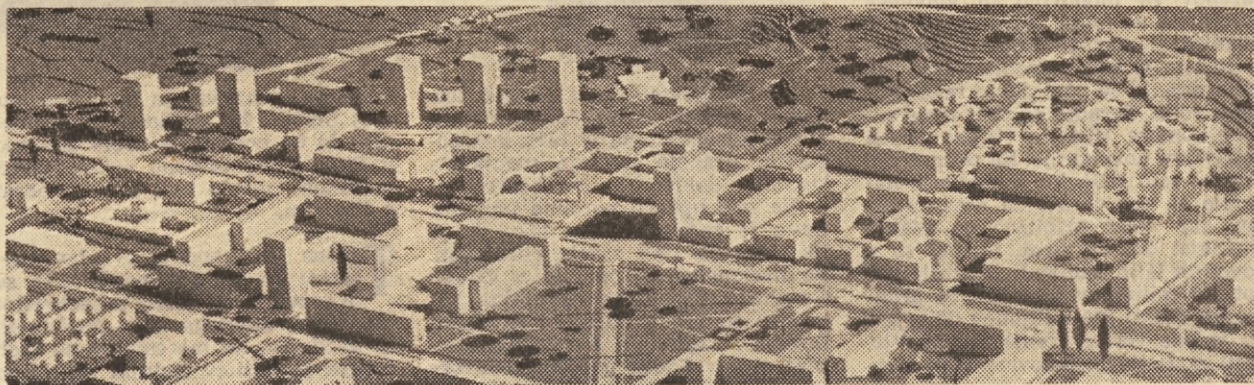
Vse to je solidna osnova, na kateri bodo dalje razširjali gospodarstvo občine. Res je, da ja ta osnova še skromna za uresničitev načrtov, ki jih ne manjka. Vendar Novogoričani gledajo z optimizmom v prihodnost.

Družbeni načrt za l. 1962 na primer predvideva za 6 odstotkov zvišanje delovne sile, družbeni bruto produkt naj bi se ob tem povečal za 10 %, družbeni proizvod pa za 21 %. Ob tem bo narodni dohodek na prebivalca narasel z lanskim 247.000 na 285.000 dinarjev.

V novogoriški občini prav tako posvečajo vso skrb tudi šolstvu in zdravstvu. V Novi Gorici sta zrasli razen šole za vajence trgovske stroke tudi nova gimnazija in osemletna šola. Novo šolo gradijo v Kanalu. V bližnji prihodnosti bodo začeli z gradnjo šol še na Dobrovem in v Desklah, potem bo prišel na vrsto Sempeter itd.

Prav tako kot šolskimi imajo velike težave tudi s prostori za nudenje zdravstvene pomoči državljanom. Ljudski odbor je sprožil široko akcijo za gradnjo doma v Novi Gorici z materialno pomočjo delovnih kolektivov. Sedaj je dom že pod streho. Nujno potreben je nov zdravstveni dom tudi v Sempetru. Prav tako je v pretesnih prostorih Goriška bolnišnica, ki ima svoj infektijski in interni oddelek v Ajdovščini oziroma Vipavi. Bolnišnico nameravajo razširiti in združiti vse oddelke v Sempetru. Razširitev je predvidena v treh etapah, veljala pa bo okoli 2 milijardi dinarjev.

To so pravzaprav le bežni utrinki iz komune, ki živi na meji dveh svetov. Obseg nam ne dopušča, da bi spregovorili več o številnih načrtih in problemih, s katerimi se srečujejo. Marsikaj potrebnega se mora umakniti bolj potrebnemu ... sredstva so pač omejena. Vendar ljudje od tam lahko rečejo: veliko smo naredili, naše naloge so naše želje, zato jih bomo vse uresničili in naredili še več.

pravili smo mu obešeniak

hans helmuth kirst

Ljubljani soproj! To pa to! V re-
mici je bil zadovoljen, samo eden od
obeh. Svak je imel mnogo dela in se
je zabaval z dekleti. Sramota. Toda kaj
naj stori? Naj ga pokliče na odgovor?
To je že nekajkrat poizkusil, ampak
vedno brez uspeha. In sicer? Premlati
ga ne more! Ta hudič ima za seboj ves
oddelek in pogosto je spremljal na lov
skupinskega vodjo. Mnogo ni mogel sto-
riti. Torej: same težave.

Dr. Friedrich se bliža vratom vojaš-
nice. Ves se je prepolil od hoje navkre-
ber. Celo so mu orosile kapljice. Krat-
ki, ščetinasti brki so vlažni. Srajca se
mu je prilepila k telesu kot mokra opna.
Dr. Friedrich pogleda okoli sebe, če ga
morda kdo radovedno ne opazuje pri
najzasebnijem dejanju. Potem potegne
iz žepa velik, snežnobel robec, obstane,
sname čepico in hitro z odsekanimi gi-
bi, kot bi strgal, potegne robec po ču-
lu, licu, bradi in vratu.

Stražar, ki so mu po telefonu spo-
ročili, da bo prišel okrožni vodja,
uslužno odpre vrata. Dr. Friedrich po-
hiti, da ga stražar ne bi čakal. Pozor-
no pogleda stražarja. Brž ko ga bo po-
zdravil, in po navodilih mora okrožni
vodja počakati na pozdrav, mu bo od-
zdravil. Pozdravil bo odrezavo, toda
prijazno. Stražar mora čutili, da se mu
približuje pomemben človek, toda člo-
vek, ki gleda nanj dobrohotno, do ne-
ke mere celo tovariško.

Okrožni vodja pozdravi in gre mimo
stražarja. Ta trenutek je zelo zadovo-
ljen sam s seboj. Pozorno gleda okoli
sebe, vedno pripravljen, da odzdravi,
kajti odkar je poveljnik njegov prijat-
elj Müller, mu posvečajo veliko po-
nosti. Celo častniki ga že od daleč po-
zdravljajo in ker bi drug drugega radi
prehiteli, vzdigujejo roke že iz daljave
pet ali pa tudi več metrov.

Pred njim stoji dragi prijatelj pol-
kovnik. Jasno opoldansko sonce osvet-
ljuje njegovo imenitno uniformo. Vite-
ški križec se blešči, kot da ga že kra-
sijo hrastovi listi z briljanti, ki še
manjkajo! Krepki, široki obraz ga pri-
jazno pričakuje. Kot da se topi od pri-
jateljske naklonjenosti. In nad polkov-
nikom piše z jasnimi, gotskimi črkami:
Poveljstvo Rehhausen.

Polkovnik, ki ga je tudi motilo son-
ce, šele zdaj opazi okrožnega vodjo.
Gre mu nasproti. Ponudi mu roko. Pri-
srčno pozdravi: »Heil Hitler!« Stopi
okrožnemu vodji na levo stran in od-
ide z njim v pisarno.

Okrožni vodja, dr. med., zobozdrav-
nik dr. Friedrich ima pri polkovniku
Müllerju občutek varnosti. Zanj je
Müller vsemogočni mir in gotovost, ra-
zumevanje za njegove težave in prija-
teljska tolažba. Zanj je velika sreča, da
so premestili v tej vojni, polni težav,
Müllerja v Rehhausen. Odkar je tu,
delata vojska in stranka z roko v ro-
ki. Sledilo je mnogo okrožnic Nacio-
nalnosocialistične nemške delavske
stranke, ki jih je sestavil Müller, če-
prav se ni podpisal.

Müller spremi dragega gosta, kot
mu pravi, z vsemi znamenji prijatel-
ske pozornosti, skozi vse pisarne. Lah-
ko bi ga odpeljal naravnost v svojo pi-
sarno, toda redkokdaj zamudi obred,
ki sodi sem.

V velikem pisarniškem prostoru
skačejo pisarji in neki podčastnik po-
roča. Müller odmahne z roko in okrož-
ni vodja dr. Friedrich se zahvali. V so-
sednji sobi vstane debelušni narednik
Demuth, pisar prve vrste. Tudi on po-
roča in kratko opiše novice. Müller in
Friedrich se zahvalita.

V naslednjem trenutku najdeta
stotnika Geigerja, pribočnika. Geiger
je rezek, natančen, vljuden. Brezhibna
uniforma, brezhibno vedenje. Poroča
in prosi, če sme izročiti zaupno pismo,
ki je pravkar prišlo. »Pozneje,« reče
polkovnik, »ne mudi se. Pred se mo-
ramo pogovoriti z našim okrožnim vod-
jem.« — Pribočnik vljudno udari s pe-
tami. Dr. Friedrich mu ponudi roko in
stotnik Geiger mu jo vdano in prisrčno
stisne.

V sosednem prostoru je polkovniko-
va predsoba. Lepo pohištvo, skoro od-
lično. Na tleh leži rdeča preproga. V
sobi rahlo diši. Tu sedi Erika Blau-
strom, polkovnikova tajnica. Okrožni
vodja se odmaje k njej, ji stisne roko
in ji zatrjuje, da je vesel, ker jo spet
vidi. Erikine dobro nalepotičene ustnice
se nasmehnejo. Prikažeta se dve vrsti
lepo urejenih zob, ki ga, in o tem vedno
govori, kot zobozdravnika navdušuje-
jo; iz vljudnosti zamolči, da so nekoliko
preveliki.

Vstopita v polkovnikovo sobo. Ve-
likanska pisalna miza, udobni naslanja-
či, kavč, dve preprogi, izrezljana omara.
Vse zelo imenitno. Predstavniško. Dr.
Friedrich to vedno poudari in vedno
znova se brez zavisti navdušuje. Kdor
se usede polkovniku nasproti, opazi za
njim oljnatno sliko Adolfa Hitlerja.

»Dragi moj gospod okrožni vodja,«
veselo začne polkovnik, »videti je, da
imava iste skrbi.« Okrožni vodja priki-
ma. »Ampak zakaj so sploh težave?«
vpraša polkovnik. In si takoj odgovori:
»Da jih premagamo! Okrožni vodja še
živahneje pritrdi. Kakšna sreča, da je
ta človek na svetu. Prihranil mu bo
mного skrbi.

»Okrožno vodstvo misli torej isto
kot poveljstvo,« ugotavlja polkovnik.
Dr. Friedrich potrdi. »Potem bo zadevo
mogoče urediti.« In doda: »Ne mislim
reči, da bi kaj prikrili ali da bi imeli
za to kakšne razloge. Sicer pa imamo
poglavje, ki govori o ugledu vojske in
stranke. Izogniti se moramo vsemu,
kar bi lahko tej ali oni škodovalo.«

Dr. Friedrich je zlezal v dve gubi v
naslanjaču in je zadovoljniji, kot je
lahko upal pred petnajstimi minutami.
»Zadevo bi lahko prikazali tako,« poča-
si izgovarjala besede, »kot da je Strick
žrtev nesporazuma. Preprosto se je
zmotil. In motiti se je človeško. In
opravičljivo. In če ugotovijo, da se je
zmotil, bo zadeva v bistvu drugačna.«

Müller prikima in odobrava. Svoje
obličje opazuje v plošči pisalne mize,
ki je gladka kot zrcalo. Celo v plošči
izdaja njegov obraz komaj vidno pre-
senečenje. Ta Friedrich, si misli Mül-
ler, je zares tepec. On sicer ni ne vem
kakšen poosebljen razum, ampak gle-
de teoretičnega odstranjevanja težav,
nima tekmeča. Ta človek je zajček in
njegovi možgani zajče gnezdo s tisoč
luknjicami. Ampak kar predlaga, bo
skoraj gotovo najboljša rešitev.

»Mislite,« pravi dr. Friedrich in po-
zorno ogleduje konice svojih škornjev,
»da bo poročnik Strick priznal zmoto?«

Videti je, da se polkovnik zaveda,
kaj zmore. »Kaj drugega mu ne bo pre-
ostalo.« — Obraz v gladki plošči pisal-
ne mize se zadovoljno nasmehi. »Naro-
čil bom Eriki, naj pokliče Stricka.
Osmodila ga bo s svojo ljubeznijo. Ob
njej se tope moški kot maslo. Ukrotila
je že popolnoma drugačne zverine.«

»Upajmo,« reče okrožni vodja, kar
zveni kot odobravanje. »Upajmo.«

Erika Blaustrom, polkovnikova taj-
nica, ki ji prijatelji pravijo kar kratko
Eri, se je komaj ozrla, ko je stopil
Strick v sobo.

Erika gladi nohte z naglimi, mehki-
mi gibi. Nohti se živahno svetijo. Eri

jih ogleduje v sončni svetlobi. »Izvo-
lite sesti,« reče, ne da bi se dala motiti
pri delu.

Noht na srednjem prstu leve roke
se preveč svetli, si misli. Ne deluje ne-
prozorno, motno. Nad nosom se ji za-
črta gubica na sicer gladkem čelu.
Toda ne zaradi nohta, temveč ker se
je Strick usedel na stol v njeni nepo-
sredni bližini in ker čuti, da jo z za-
nimanjem opazuje.

Erika nekoliko vznemirja. Kretnje,
s katerimi olepšuje neposlušni noht, so
hitrejšje in krajše. Strick se radovedno
skloni k njenim rokam kot nestrokov-
njak, ki občuduje gladilo in njeno na-
tančno delo.

Erika pobesi roko, vzdigne glavo in
si natančneje ogleda Stricka. Strick se
smehlja; predrzno, si misli Erika. Niče
v Rehhausnu se ji ne upa tako pre-
drzno nasmehovati. No, mogoče ne ve,
koga ima pred sabo, mogoče ne ve,
kakšen položaj ima tu in da jo polkov-
nik uboga.

»Ste vi poročnik Strick?« vpraša
Erika. Strick bulji vanjo kot v pra-
vilčno žival. Igra presenečenje. »Oh,«
reče, »kaj ste vi polkovnik?« — Erika
ne ve, kaj naj odgovori. Kakšna pre-
drznost. Mogoče pa se norčuje?

»Če ste polkovnik,« nadaljuje Strick
resnobno, »in videti je, da ste, vam mo-
ram priznati, da ste najčudovitejši pol-
kovnik, kar sem jih srečal.« — Erika
jezno odmahne. Strick skuša veliko-
dušno popraviti napako, ki jo je zagre-
šil. »Vsekakor imate najlepše roke, kar
sem jih videl v zadnjih nekaj mesecih.
Prava mojstrovina.«

Erika mehi, da naravnost napada
potrebo sodobne ženske, ki neguje le-
poto. »Kaj pa pričakujete od nas?«
jezno vpraša. »Pričakujete, da vam bo-
mo podobne? Da nosimo perilo, kot je
vaše, in da hodimo po svetu z umaza-
nimi nohti samo zaradi tega, ker na
bojišču ni frizerskih salonov? Naj se
mar tudi me umivamo samo vsak teden
enkrat, ker vi, kot je videti, po cele
tedne ne utegnete, ali pa ste preleni?«

Strick ugovarja. Zaradi njega se
lahko vsak dan koplje v osličnem mle-
ku. Nič nima proti temu. Nasprotno,
prav nasprotno! Eri ga nejeverno opa-
zuje, toda že bolj naklonjeno. In si
ogleduje roke, za katere je rekel, da so
najlepše, kar jih je videl v zadnjih
mesecih.

No, Eri se odloči, da bo previdna.
Če nič drugega, se je v vojni naučila:
vsem ne gre enako dobro; mnogi žive
zato, ker drugi zanje umirajo. In kdor
ne zmaga, utone. Ona je, in na to to je
v trenutkih otožnosti zelo ponosna, otrok
siromašnih, vendar poštenih staršev.
Kaj ni njen oče, knjigovodja, vedno
pravil, da je res siromašen, ampak po-
šten človek.

Resda včasih misli, da je bil njen
oče samo zato siromak, ker je bil
neumen. Dobrohotno jagnje! Bil je po-
štenjak, sleherno nedelo je šel v cer-
kev, glasno molil pred kosilom in smr-
čal s takšnim užitkom, da se je tresla
hiša.

Presrečna je bila, ko se ji je ponu-
dila priložnost, da je zapustila dom. In
to priložnost ji je ponudila vojna. Naj
živi vojna — osvobodila jo je; osvobo-
dila bedastih siromakov. Bedak pa je v
njenih očeh — sicer zelo lepih, črnih
očeh — vsakdo, kdor je pošten kot njen
oče. Ona ni in ve, da se splača.

Kamor koli pogleda, vse zija za njo.
In na Strickovem obrazu bere, da je
lepa. No, bog ji je priča, da to zanjo
ni nič novega. Toda prijetno je, če to
vedno znova potrdijo. Pretegne se od
zadovoljstva in opazi, da tudi ostalo,
ne samo roke in noge, zbudi Strickovo
zanimanje.

Vstane, pozorno, skoraj nežno, po-
boža z rokami boke, kot bi hotela po-
praviti obleko, čeprav ni potrebno. Gre
k pisalni mizi, se usede in zvoni z no-
gama.

Strick se presede. Zdi se mu, da je
v sobi zelo vroče. Začuti potrebo, da bi
odprl vsa okna, tudi vrata.

Misli, da sem premetena, sluti Erika.
Prav je tako. Občutiti mora, da nisem
ovca, ki bleja, in ko bo to spoznal, se
bo vedel, kot je treba. Lahko poizkuša
kar koli, dovolila mu bom samo toliko,
kot bom hotela, nikoli pa, da bi postop-
al z menoj kot z neumno deklico.

Strick proti svoji volji opozori, da
ga je poklical polkovnik, čeprav bi še
rad klepetal z njo — in upa, da bo še
našel za to priložnost — vendar misli,
da bi ga polkovnik rad videl.

Erika trdi, da se moti. Polkovnik
razpravlja z okrožnim vodjem, priboč-
nikom in stotnikom Wolfom. Moral bo
počakati, da bodo končali.

In kako dolgo bo še čakal? Medtem
bi lahko stopil v vojaško pivnico. Eri-
ka ga previdno pouči: »Častniki, gospod
Strick, pri nas ne zahaajo v vojaško
pivnico, temveč v častniški dom. Tukaj
imamo častniški dom za častnike in
njihove gospe.« — »Besedo »gospe« iz-
govori Erika skoraj jezno. Kot bi govo-
rila o nečem, kar lahko najdete po stra-
nišnih vratih.

Erika ne mara gospa, ki jim pravijo
častniške gospe in ki uživajo vse pra-
vice. Erika ni med njimi in ima to za
največjo podlost. Povsem logično si
misli: predvsem je mnogo lepša kot vsi
ti primerki skupaj; potem je pomemb-
nejša od vseh kavarniških deklin; in
nazadnje, njen odnos s polkovnikom
Müllerjem je najmanj toliko kot mar-
sikateri s težavo ohranjeni zakon v
častniških krogih.

Največja svinjarija pa je, da to ve-
do vsi na poveljstvu — razen poroč-
nika Stricka — in da ji dajo vljudno
vedeti, čeprav nihče ne stori nič zanjo.
Zaradi tega Erika trpi. Sicer ne kaže,
ne potoži nikomur, niti polkovniku,
vendar trpi. Vse skupaj je — poudariti
je treba — velika svinjarija.

»Krasno,« reče Strick. Erika zastrže
z ušesi. »Kaj je krasno?« vpraša. »Da
imate častniški dom. Upam, da vas
bom tam pogosto videl.« — Zadelo jo
je v najranljivejše mesto, zato odreže
kratko in z vidnim ogorčenjem: »Mene
že ne!« Strick je presenečen. »Ne zaha-
jate v častniški dom?« — »Tam prena-
šajo samo gospe častniškega zbora.« —
»Kaj vi ne sodite h gospem častniškega
zbora?« — »Ne!«

Strick zasluti, da je ujel nekaj po-
membnega. Njegovo presenečenje se še
poveča. »Zakaj?« vzkligne močno pre-
senečeno. »Kaj v vsem zboru ni niko-
gar, ki bi vas vpeljal v častniški dom
kot svojo gospo?«

Spored RTV Ljubljana za teden ob 5. do 11. februarja 1962

PONEDELJEK

5. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan
glasbeni spored) — 8.05 Poje
oktet bratov Pirnat iz Jars —
8.55 Radi bi vas zabavali — 8.55
Za mlade radovedne — 9.25
Gledala in zabavni zbori — 10.15
Od tod in ondod — 11.00 Oboja
in angleški rog — 11.15 Naš
podlistek — 11.35 Uvertura in
trije dueti iz Cimarosove »Taj-
ne poroke« — 12.05 Veseli van-
drovčki izpod Grintavcev —
12.15 Radijska kmečka univer-
za — 12.25 Melodije ob 12.25 —
13.15 Obvestila in zabavna
glasba — 13.30 Zvočni mozaič —
13.30 Zborovske skladbe na
pesmi dr. Franceta Prešerna —
14.05 Simfonični intermezzo
v narodnem tonu — 14.35 Naši
poslušalci čestitajo in pozdrav-
ljajo — 15.20 Od junija do no-
vembra skozi album Čajkov-
skega »Letni časi« — 15.40 Li-
terarni sprehod — 16.00 Vsak
dan za vas — 17.05 55 minut za
ljubitelje operne glasbe — 18.00
Poročila — aktualnosti doma in
v svetu — 18.10 Vesela klasika —
18.45 Radijska univerza —
19.00 Obvestila — 19.05 Naši
mladi reproductivci — 19.27 Jo-
hann Sebastian Bach: Aria —
19.30 Radijski dnevnik — 20.00
Koncert simfoničnega orkestra
Radio-televizije Beograd —
22.15 V plesnem ritmu — 22.50
Literarni nokturno — 23.05
Plesni orkester RTV Ljubljana —
23.20 Melodije za lahko noč —
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje

TOREK

6. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan
glasbeni spored) — 8.05 Mešani
zbor KUD Pošta-Obtrnik iz Ma-
ribora — 8.25 Glasba ob delu
— 8.35 Radijska šola za sred-
njo stopnjo — 9.25 Za pol ure
v 18. stoletje — 10.15 Izberite
melodijo tedna! — 11.00 Prizor
iz II. del. Borodinove opere
Knez Igor — 11.15 Utrjuje svo-
jo angleščino — 11.30 Franco-
ska glasba prerdne dobe —
12.05 Trio Sveščni iz Maribora —
12.15 Kmetijski nasveti —
12.25 Melodije ob 12.25 — 13.15
Obvestila in zabavna glasba —
13.30 Slovenske narodne v pri-
redbi Oskarja Deva — 13.50
Orkester Melachrino — 14.05
Radijska šola za višjo stopnjo —
14.35 Arije iz Mozartove ope-
re »Figarova svatba« — 15.20
Klavir v ritmu — 15.30 v torek
na svidenje — 16.00 Vsak dan
za vas — 17.05 Dva koncerta —
17.35 Leoš Janáček: Rékja —
18.00 Poročila — aktualnosti do-
ma in v svetu — 18.10 Kotiček
za mlade ljubitelje glasbe —
18.45 S knjižnega trga — 19.00
Obvestila — 19.05 Od pianina
do velikega zabavnega orkestra —
19.30 Radijski dnevnik —
20.00 Zbor Slovenske filharmo-
nije — 20.30 Radijska igra —
21.07 Beethovenova sonata in
Schubertova pesem — 21.37 Za-
bavne melodije za vse — 22.15
Uvod v glasbo 20. stoletja (15)
Francoska šestorica — 23.05 Če-
turi ure z Ljubljanskim jazz an-
sambelom — 23.20 Plesna glasba
in popevke — 24.00 Zadnja po-
ročila in zaključek oddaje

SREDA

7. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan
glasbeni spored) — 8.05 Jutra-
nje glasbeno popotovanje — 8.55
Pisani svet pravljic in zgodb —
9.25 Clermont Pepin: Freneti-
čen ples — 9.25 Ernest Dohna-
nyi: Godalni kvartet v A-duru —
10.15 Od tod in ondod — 11.00
Greta Ložar in Danica
Filipič pojeta slovenske narod-
ne pesni — 11.15 Človek in
zdravje — 11.25 Iz treh dežel —
12.05 10 minut s Kmečko
godbo — 12.15 Radijska kmeč-
ka univerza — 12.25 Melodije
ob 12.25 — 13.15 Obvestila in
zabavna glasba — 13.30 Daima-
tinske narodne pesmi — 13.45
Zvočna mavrica — 14.05 Radij-
ska šola za srednjo stopnjo —
14.35 Jules Massenot: Silke iz
Alzacije — 15.20 Sklep Haydno-
vega kvarteta v f-molu — 15.24
Skladbe Primoža Ramovša —
16.00 Vsak dan za vas — 17.05
Sofierjem na pot — 17.50 Or-
kester Alfred Scholz — 18.00
Poročila — aktualnosti doma in
v svetu — 18.10 Maria Callas
v velikih scenah pozabljenih
oper — 18.45 Ljudski parlament —
19.00 Obvestila — 19.05 Bila
je le ena Josephine... — 19.30
Sopek melodij — 19.30 Radij-
ski dnevnik — 20.00 Lucijan
Marja Škerjanec: Sonetni ve-
nec, kantata za soli, zbor in
orkester — 21.30 Lepe melodije
z velikimi zabavnimi orkestri —
22.15 Po svetu jazza — 22.50
Literarni nokturno — 23.05 An-
sambel Mojmirja Sepeta — 23.20
Plesna glasba — 24.00 Zadnja
poročila in zaključek oddaje

ČETRTEK

8. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan
glasbeni spored) — 8.05 Operet-
ne melodije — 8.30 Iz albuma
mezzosopranskih arij — 8.55
Radijska šola za višjo stopnjo —
9.25 Hitri prsi — 9.40 Pet
minut za novo pesmico — 10.15
Od tod in ondod — 11.00 Pe-
sem, drugi stavek iz Klavirske-
ga tria številka 2 Blaža Arni-
ča — 11.15 Ruski tečaj za za-
četnike — 11.30 Iz naše glas-
bene klasike — 12.05 Ansambel
Milana Stanteta — 12.15 Kme-
tijski nasveti — 12.25 Melodije
ob 12.25 — 13.15 Obvestila in
zabavna glasba — 13.30 Domači
napravi izpod zelenega Pohorja —
13.50 Plesni orkester Ray
Anthony — 14.05 Anton Lajo-
vič in Emil Adamič — 14.35 Naši
poslušalci čestitajo in po-
zdravljajo — 15.20 Hammond
orgle — 15.30 Turistična oddaja —
16.00 Vsak dan za vas —
17.05 Koncert po željah poslu-
šalcev — 18.00 Poročila — ak-
tualnosti doma in v svetu —
18.10 Sopek Prešernovih za
razne glasove z medigrami —
18.45 Kulturna kronika — 19.00
Obvestila — 19.05 Od polke do
calypsa — 19.30 Radijski dnev-
nik — 20.00 Četrtek večer do-
mačih pesmi in napevov —
20.45 Petnajst minut z Orke-
strom Hans Carste — 21.00 Li-
terarni večer — 21.40 Iz sloven-
ske glasbe za dva pesniška in-
strumenta: harfo in flavto —
22.15 Skice iz Spanije — 23.05
Pri jugoslovanskih skladateljih —
24.00 Zadnja poročila in za-
ključek oddaje

PETER

9. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan
glasbeni spored) — 8.05 Popev-
ke v vrstijo — 8.30 En srbski
in en hrvaški skladatelj — 8.55
Pionirski tednik — 9.25 Kotiček
za mlade ljubitelje glasbe —
10.15 Od tod in ondod — 11.00
Ubalid Vrabec: Slovenske na-
rodne v zborovskih prireditvi —
11.15 Naš podlistek — 11.35 Ri-
ni Latinske Amerike in špan-
ski napevi — 12.05 Veseli plan-
sarji... — 12.15 Radijska
kmečka univerza — 12.25 Me-
lodije ob 12.25 — 13.15 Obvesti-
la in zabavna glasba — 13.30
Pevka Ljiljana Petrovič — 14.05
Radijska šola za nižjo stopnjo —
14.35 Poje basist Boris Hri-
stov — 15.20 Pianistka Ruth
Slenczynska izvaja Chopinove
improvizacije — 15.45 Jezikovni
pogovori — 16.00 Vsak dan za
vas — 17.05 Portreti iz stare
italijanske glasbe — 17.55 Ja-
kov Gotovac: Rizvan-aga, ba-
lada — 18.00 Poročila — aktual-
nosti doma in v svetu — 18.10
Pesmi in plesi iz Haitija —
18.25 Poje zbor SKUD »Slava
Klavora« iz Maribora — 18.45
Iz naših kolektivov — 19.00 Ob-
vestila — 19.05 Haydnov češki
sodobnik Leopold Antonin Ko-
želuh — 19.30 Radijski dnevnik —
20.00 Tipke in godala — 20.15
Tedeški zunanje politični pre-
gled — 20.30 Glasbeno kram-
ljanje — 21.00 Veseli ritmi —
21.15 Oddaja o morju in po-
morščakih — 22.15 Posnetki
ljubljanske uprizoritve Glucko-
ve opere »Ifigenja na Tavridi«

SOBOTA

10. februarja

5.00—8.00 Dobro jutro! (pisan
glasbeni spored) — 8.30—6.35
Napotki za turiste — 8.05 Poštar-
ček in mladinski glasbeni re-
dakciji — 8.35 Ali vam ugaja? —
8.55 Radijska šola za nižjo
stopnjo — Pojte z nami... —
9.25 Iz Verdijeve Traviate —
10.15 Od tod in ondod — 11.00
Matija Bravničar: Divertisse-
mento za klavir in godala —
11.15 Angleščina za mladino —
11.30 Pod španskim in grškim
soncem — 12.05 Slovenske na-
rodne poje Roman Petrovič —
12.15 Kmetijski nasveti — 12.25
Melodije ob 12.25 — 13.15 Ob-
vestila in zabavna glasba —
13.30 Pevka Marijana Deržaj in
Stane Mancini — 13.45 Pihalni
orkester JLA — 14.00 Gustave
Charpentier: Vtisi iz Italije —
14.35 Naši poslušalci čestitajo
in pozdravljajo — 15.20 Napot-
ki za turiste — 15.25 Majhni za-
bavni ansambli — 15.40 Moški
komorni zbor iz Celja — 16.00
Vsak dan za vas — 17.05 Gre-
mo v kino — 17.50 Orkester Les
Baxter — 18.00 Poročila — ak-
tualnosti doma in v svetu —
18.10 Po legendi, stari 700 let —
18.45 Naši popotniki na tujem —
19.00 Obvestila — 19.05 Z
glasbo gre vse bolje — 19.30
Radijski dnevnik — 20.00 Po
domače v včer sobotni večer —
20.20 Dr. Walter Gerteis:
Vozil inšpektorja Braina —
21.00 Melodije za prijeten ko-
nen teden — 22.15 Oddaja za
naše izseljence — 23.05 Plesna
glasba — 24.00 Zadnja poročila
in zaključek oddaje

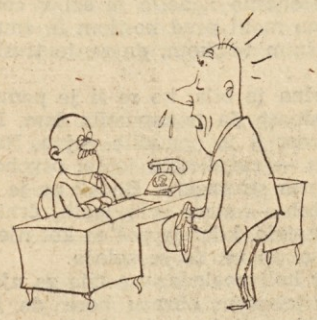
NEDELJA

11. februarja

6.00—6.30 Nedeljski jutranji
pozdrav — 6.30 Napotki za tu-
riste — 6.35 Veseli zvoki — 7.15
— 8.00 Vedre melodije — 7.30—
7.35 Radijski kolektar in prire-
ditve dneva — 8.00 Mladinska
radijska igra — Smiljan Roz-
man: Lajna — 8.38 V glasbeni
sobi Slavka Miheličeta — 8.50
Trio Horwedel — 9.00 Poročila
— 9.05 Z zabavno glasbo v no-
vi teden — 9.45 Skladbice iz
velikega časa — 10.00 Se pom-
niče, tovariši... — Stane Kot-
nik: Srečanje s »črno roko« —
10.30 Matineja v folklornem to-
nu — 11.30 Milenko Sober: Na-
rava jim je ukradla čas — 11.50
Glasbena medigra — 12.00 Po-
ročila — 12.05 Naši poslušalci
čestitajo in pozdravljajo — I.
— 13.15 Obvestila in zabavna
glasba — ter objava dnevnega
sporeda — 13.30 Za našo vas —
14.00 Lucijan Marja Škerjanec:
5 narodnih napevov — 14.15 Naši
poslušalci čestitajo in po-
zdravljajo — II. — 15.15 Trikrat
pet — 15.30 Popoldne ob ra-
dijskem sprejemniku — 17.05
Orglice, kitara in vibrafon —
17.15 Radijska igra — Hans
Rother: Zabrisani sledovi —
18.05 Dve skladbi za violino in
klavir — 18.15 Lepe melodije
z velikimi zabavnimi orkestri —
18.30 Sportno popoldne —
19.00 Obvestila — 19.05 Nedelj-
ska panorama — 19.30 Radijski
dnevnik — 20.00 Izberite me-
lodijo tedna — 20.45 Zabavni
zvoki — 21.00 Glasovi včeraj in
danes — II. — 22.15 To in ono
— vse za vas

TOVARIŠKA KRITIKA

— Tovariš šef, sanjalo se mi je, da sem vas kritiziral pa sem se vam prišel opravičit...

DANES SEŠTANJE KOLEKTIVA
DNEVNI RED:
1) TOV. JOŽE KRITIZIRA DELO TOV. ŠEFA!
2) TOV. ŠEF KRITIZIRA TOV. JOŽETA
3) POSLOVILNI VEČER S TOV. JOŽETOM...

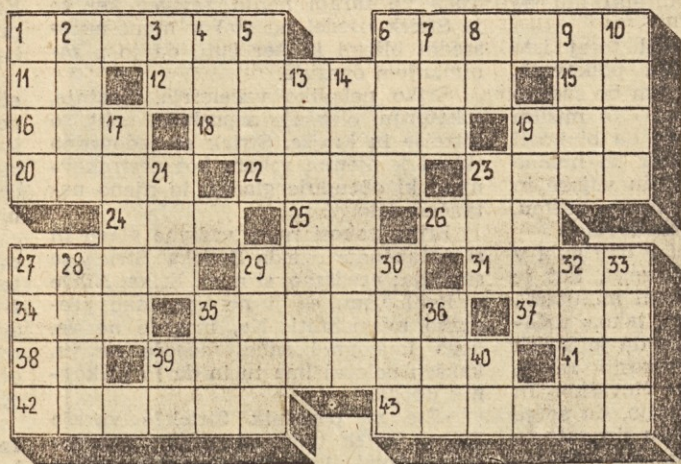
BREZ BESED

— In potem sem mu rekel kar naravnost: »Tovariš šef, to pa ne delate prav!

— Vi ste gotovo tudi povedali svojemu šefu, da se kolektiv ne strija z njegovim početjem.
— Ne, jaz sem tisti šef, ki so mu to povedali...

Križanka

Vodoravno: 1. lakomnost, 6. ocenjevalec umetniškega dela, 11. najvišja karta, 12. priprava za drobljenje, 15. časovni veznik, 16. glasnik, odposlanec, 18. dolg gorski vrh, 19. del obleke, 20. pritisk, 22. grški mitološki junak, 23. hude sanje, 24. dvojica, 25. ploskovna mera, 26. reka

v Afriki, 27. nasip okoli utrdb, 29. skica, 31. čevlarsko orodje, 34. železniška proga, 35. zavrem, ustavim, 37. okrasna pletica, 38. osebni zaimek, 39. baletnik, 41. izraz pri kartah, 42. vrsta trobente, 43. lepi mladenič iz grške mitologije.

Navpično: 1. skrita nevarnost, 2. trmasta domača žival, 3. različna soglasnika, 4. luknji-

ce v koži, 6. lepilo, 7. velika evropska reka, 8. začetniki našega največjega umrlega pisatelja, 9. bajeslavni letalec, 10. poljedelsko orodje, 13. mesto v Indiji ob Gangesu, 14. krajevno ime velikega evropskega polotoka, 17. surovina za izdelavo cementa, 19. morsk mehužec, 21. nagla smrt, 23. hišni glodalec, 27. od vode obdan kos kopnine, 28. prostor za predvajanje filmov, 29. plast zidu, 30. vzrok spremembi gibalnega stanja, 32. hišni zavetniki pri starih Rimljanih, 33. vrsta žita, 35. medmet, 36. sladko hranivo, 39. kratica na pismih, 40. kemični simbol za kobalt.

RESITEV PREJSNJE KRIZANKI

Vodoravno: 1. Rangun, 6. oceani, 11. 01, 12. grenadir, 15. en, 16. kal, 18. hropec, 19. lok, 20. Ahil, 22. ogor, 23. Nana, 24. mat, 25. OK, 26. rob, 27. oven, 29. omot, 31. žile, 34. bes, 35. slepar, 37. Nil, 38. ur, 39. bajtarij, 41. na, 42. panika, 43. Aachen.

OBVESTILA BRALCEM

DELAVSKA ENOTNOST

Naša uprava je prejela v zadnjem času zelo razveseljiva poročila od nekaterih občinskih sindikalnih svetov o izvolitvi poverjenikov za Delavsko enotnost. V kolikor je bilo mogoče, smo doslej navezali že osebne stike z občinskimi sindikalnimi svetovi in poverjeniki, s tem smo postali pogodbje s prošnjo, da jih izpolnijo in podpišejo. S tem delom bomo nadaljevali in bomo naši sodelavci postopoma obiskali vse občinske sindikalne svete z nalogo, razširiti krog poverjenikov in z njihovim sodelovanjem dvigniti število naročnikov. OBČINSKI SINDIKALNI SVET V KOČEVJU nam je poslal seznam 8 poverjenikov, OBČINSKI SINDIKALNI SVET V RADOVLJICAH 8 poverjenikov, OBČINSKI SINDIKALNI SVET V SEVNICI, BREZICAH, KRŠKEM in ZALCU posebej govorili o poverjenikih in propagandi za Delavsko enotnost. Na te sestanke so povabili razen predsednikov sindikalnih podružnic tudi poverjenike, ki na tem terenu že delajo. Širše akcije so tudi na območju občinskih sindikalnih svetov v KAMNIKU, DOMŽALAH, LITJI, ZAGORJU, TRDOVLJAH, HRASTNIKU, NOVEM MESTU IN TREBNJEM.

SINDIKALNA PODRUŽNICA INDUSTRIJE LAHKE OBUTVE TURNICE je zbrala med svojim kolektivom 30 novih naročnikov in s tem dvignila število od 20 na 50 izvodov. HIDROMONTAŽA MARIBOR je naročila 14 izvodov Delavske enotnosti za vse člane uprave, da je v Hidromontaži velika zanimanja za Delavsko enotnost. Ta primer naj bo vsem podjetjem za zgled in spodbudo, da pridobivajo naročnike vsaj med člani izvršnih odborov sindikalnih podružnic, upravnih odborov in delavskih svetov.

SINDIKALNA PODRUŽNICA ALPOS SENTJUR pri Celju pošilja seznam 21 novih naročnikov. V tem našem delavskem predelu, kamor spadajo tudi Store, število naročnikov stalno raste in to po zaslugi sindikalnih podružnic in vnetih poverjenikov. Dobivamo pa tudi sezname novih naročnikov od tovaršev, ki nečijo biti imenovani. Tudi tem izrekamo vse priznanje.

Branislav Nušić:

PRVA LJUBEZEN

paziti le na to, da ne omahnem s klopi.

Tako praktično izvežban in oborožen z nazornim poukom o ljubezni sem stopil v življenje docela pripravljen, zato ni nikakršne dužde, da sem se že v prvem razredu gimnazije zaljubil. Nikakor nisem posebej sklenil, da se bom zaljubil prav tedaj, ko stopim v gimnazijo. Po pripravi, ki sem jo imel že iz najvažnejše dobe, bi bil to lahko storil že prej. Toda vse do gimnazije sem nosil vzad preklane hlače in mi nikakor ni šlo v glavo, da bi bil zaljubljen z vzad preklanimi hlačami. Šele ko sem v prvem razredu gimnazije dobil hlače, ki se spred zapenja in odpenja, sem začel pravi čas, da se zaljubim.

Zaljubljen sem se v Perso, našo sosedo, ker mi je bila najbližja. Persa je bila pegasta, nosila je rumene nogavice, na čevljih pa je vselej imela zvrnjene pete. Dokler se nisem zaljubil, se še zmem nisem zanj. Od tistih, ko sem se zaljubil, pa mi je bila božansko lepa in mi je bilo dovolj, da sem jo zagledal, četudi je od daleč; treba je samo bilo videti njene zvrnjene pete,

dokazal spoštovanje in pozornost. Tistikrat sem jo resno vprašal:

»Kaj misliš, Persa, ali te mi bo dal tvoj oče, če poprosim za tvojo roko?»

Zardela je, pobesila oči in v zadregi zlomila ravnilo na tri kose.

»Ne verjamem,« je odgovorila polglasno.

»Zakaj pa ne?« vprašam razburjeno in solze mi navro na oči.

»Zato, ker si pri njem slab dijak!«

Prisegel sem ji, da se bom podnevi in ponoči učil računanja, samo da popravim red. In sem se učil, toda — mar sem mogel obvladati tisto, na čemer si je že toliko ljudi zlomilo svojo moč, — mar sem mogel doseči spravo med ljubeznijo in računom? Ko sem moral izbrati med ljubeznijo in računom, sem izbral ljubezen, ker je lažja, in sem naslednjo uro namesto dvojke, ki sem jo doletel odmašal, dobil enojko.

Naslednji četrtek nisem prav nič zaslužil pri fukanju, zato se v petek jutraj skrijem v omaro in poročem z očetovih zimskih oblek dvanaest gumbov ter jih v šoli prodam

»Jutri popoldne.«

»Ej, jutri popoldne imamo šolo,« se domisli ona.

»Saj,« se domislim, »tudi jaz ne utegnem jutri, ker bi mi zapislal izostanek, zapisanih pa imam že štiri in dvajset in bi me utegnili vreči iz šole. A če hočeš, v četrtek popoldne, tedaj nimava pouka ne jaz ne ti.«

Privolila je in dogovorila sva se, da pripravim vse potrebno za zastrupljenje. Naslednji četrtek popoldne ukradem doma škatico vžgalice in grem na dogovorjeni sestanek s Perso, da odrineva skupaj na drugi svet.

Sesla sva se na našem vrtu in sedla na travo; iz duše so nama kipele globoki vzdihni boleti in hrepenjenja. Potegnem iz žepa škatico vžgalice.

»Kaj pa zdaj?« vpraša Persa.

»Vžgalice bova jedla.«

»Kako pa naj jih jeva?«

»Lej, takole,« odgovorim in odlomim glavico ter jo zavržem, šibico pa snem.

»Kaj pa si zavrzel?«

»Tisto, kar je gnusno.«

Tedaj se tudi ona odloči in mi hrabro ponudi dlan. Odlomim glavico in ji dam trščico. Vzame in jo prične pogumno jesti. Pojedla je tri in že so ji navrele solze na oči.

»Ne morem več! Nikoli v življenju se nisem jedla lesa, ne morem več.«

»Tedaj si brččas že zastrupljena.«

»Lahko da sem,« odgovori ona.

»Saj čutim, da me nekaj segače v grlu.«

»E, to je tisto. Ti si že zastrupljena!«

Jaz sem vztrajno nadaljeval in pojedel devet trščic, nikar sem bil še jaz ob tek; začutil sem, da me praska v grlu.

»Končno! Tudi jaz sem zastrupljena!« rečem svedeno, kakor je pač v takem trenutku treba reči.

Nastopil je trenutek mučne tišine, ko sem premišljal, koliko je štiri krat sedem, in se nikakor nisem mogel domisliti. O njej pa ne vem, kaj je mislila; vem le to, da si je trebala zobe, ker se ji je neka trščica zataknila med dva zoba. Naposled je ona prekinila svedeno tišino in vprašala:

»Kaj bova pa zdaj?«

To vprašanje me je strašno zmedlo, kajti resnično, ko sva opravila zastrupljenje kot poglaviti opravke, nisem vedel, kaj naj bi se počela. Naposled se srečno domislim.

»Veš kaj, ko sva že zastrupljena, se prekrizajva!«

Ona se pokriža in se pokrižam tudi jaz.

»In zdaj,« nadaljujem, »pojdiva vsak na svoj dom umreti...«

Grdo bi bilo, veš, umreti tukaj na vrtu. Midva vsa otroka iz boljših hiš in bi bilo sramotno umreti na vrtu.«

»Da!« reče ona in se poslovliva.

Vsa reč se je nato takole končala:

Ona je šla domov in prosila mater, naj ji pripravi posteljo, da bo umrla. Ob tem ji je priznala, da se je zastrupila, se pravi, da je z menoj jedla trske. Mati je ne glede na njeno stanje in občutke rekla:

»E, če si lahko jedla les na vrtu, ga boš jedla tudi tukaj v sobi!«

Nato ji je dvignila krilce in ji pričela s te plasti izganjati tiste občutke, ki so bili Persi vsajeni globoko v srce.

Zaradi tistih bat in je Persa zasovražila in tako je bila moja prva ljubezen pri kraju.

(Prevedel D. RAVLJEN)

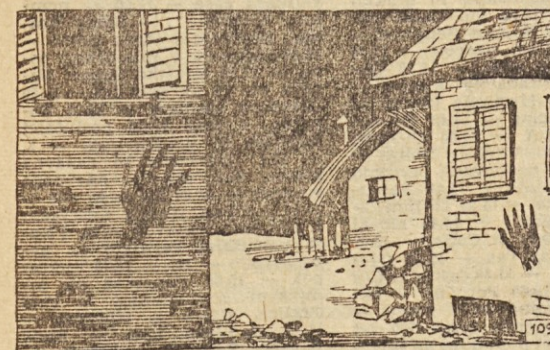
106. Nekaj hipov je še prisluškovala, potem pa se zaklicala: »Tomo! Binč!« Zasišla je mrmranje ljudi, odgovora pa ni bilo. Spet je zavpila: »Tomo! Binč!« Se zmerom ni dobila odgovora. Pritajala se je za deblu. Gruča se ji je približevala in postalo jo je strah. Stekla je. V tem je zasišla brzostrelko in zašutila pekočo bolečino v roki. Zajokala je in tekla naprej.

107. Kmalu je zasišla streljanje. Postajalo je vse močnejše. Zlezla je v grm in čakala. Streljanje se je oddaljevalo in prenehalo. Hotela je zlesti iz grma, ko je zasišla močan glas: »Dekli-ca, kje si? Jaz sem, Tomo!« Ni verjela glasu. Prihajal je vse bliže, vojak je šel dobrih trideset metrov niže mimo nje. Obstal je in zaklical: »Jaz sem, Tomo, Poznaš Bojana, partizana?«

108. Zdaj je stopila iz grma in se oglasila. Najprej so ji prevezali rano, potem pa jih je odpeljala k zidanci. Bojan je že blede. Hitro so ga zadeli na rame in odnesli. Ni vedela kam in je hotela z njimi. Oni so si nekaj prišepetavali, potem so jo pa le povabili s sabo. Oba z Bojanom so odpeljali v bolnišnico. Milan pa je dobil v trojko, Risa, starega partizana, ki je bil izkušen v boju.

109. Njihova prva naloga je bila, da bi poskušali izslediti grupo črnorokcev, ki je v nočeh na skrivaj pobijala aktiviste Osvobodilne fronte. Treba jih je bilo izslediti in o tem obvestiti bataljon. Štirinajst dni je Milan poskušal vse ukane, ki se jih je domislil, a zaman. Niti najmanjšega sledu niso odkrili. Šele tretji teden so v gozdu našli konzervne škatle s svežo hrano.

110. Milan je dolgo razmišljal v katero smer bi krenili. Ko je vse preuhtel, se je odločil. Ko so prišli na rob gozda, so počakali noči. Potem so počasi tipali k novemu gozdu. Plazili so se po tleh, počasi, da so se prikradli v gozd. Lezli so naprej, dokler niso zaslišali pritajenega govorjenja. Milan je poslal Binča k bataljonu, z Risom sta čakala. Nenadoma pa sta zasišla, da bodo odšli.

111. »Tiho morava za njimi,« je rekel Milan. Ris pa ni zdržal. »Ušli nam bodo,« je začel nervozno šepetati. Ko je počila pod njim suha vejica, je skočil naprej in užgal z brzostrelko. Dolgo je stal in streljal, dokler ga ni Milan pocuknil. »Obkoljujemo naju.« Stekla sta, toda obroč je bil že sklenjen. Vseposvdo so ju pričakale svinčenke. Obupana sta si poiskala kritje in čakala.

112. Obroč se je zdaj zožil, da ni bilo skoraj nobenega upanja, da bi se lahko živa zmuznila. V tem je začel Ris glasno psovati črnoroke, da je z vpitjem odkril nujno skrivališče. Črnorokci so žgali, Ris je odgovarjal in bentil, Milan pa je čakal. V tem je zasišla Binčev glas: »Bataljon v strelce. Obkoljujte. Dokler ne boste čisto blizu, ne streljajte. Ujemite čim več živih. Hura!«